pilot issue

θεωρητική και πρακτική διερεύνηση της ιστορικής σχέσης ανάμεσα στο προλεταριάτο και τον κομμουνισμό

2008-2012

Όλοι και όλες παίρνουν θέση απέναντι στ… ταξική πάλη, ακόμα κι όταν δεν το κάνου… που βλέπουμε την **αυτονομία του προλε… τους αναγκαία, αλλά όχι ικανή, σ…** των αγώνων που θα οδηγήσουν στην α… ξική … που βλέπουμε τα κοσμοϊ… γεγονότα που συμβαίνουν γύρω μας τα… ελευταίο … νια όχι μόνο στην Ελλάδα, α… στο εξωτερικό· που διαπιστώνουμε την α… αμμία του προλεταριάτου να εκφραστεί ως, … ρέας ιδιαίτερων συμφερόντων και απελ… κού προτάγματος όχι σε επίπεδο μεμο… νωμένων επιχειρήσεων, αλλά σε επίπεδο … οινωνίας … που βλέπουμε τα συμφέροντά του να υπάγονται στις δημοκρατικές ψευδαισθήσ… ίας τάξης και στα συμφέροντα των συγκροτούσιακών μικροαστικών στρωμάτων, τα οποία συρρικνώνονται και καταρρέουν· που βλέπουμε στην πράξη την εξαθλίωση … δηγείται το πολυεθνικό προλεταριάτο και γιατί μπάτσοι και ναζί είναι το ίδιο … αζί· που … φωνούμε σε πολύ μεγάλο βαθμό με τα συμπεράσματα της έκδοσης Ένας είναι … νθρός…του 2007 *και με τις πολιτικές συνέπειές τους*· που αντιλαμβανόμαστε ότι πρώτα … ο … ίνημα των πλατειών και των λαϊκών συνελεύσεων άσκησε κριτική σε ό,τι μέχρι … ώρα … λείτο «τοπική δράση» ή «δράση στις γειτονιές» συμπεριλαμβανομένης και τ… δράσης … τοπικών στεκιών/καταλήψεων· που πιστεύουμε ότι η ταξική πάλη και οι ανα… ιότητές της δεν πρέπει να μπαίνουν στην άκρη «επειδή έχουμε πόλεμο», είτε στο εσωτερικό μας είτε με τους «έξω», ΑΝΑΡΩΤΙΟΜΑΣΤΕ:

Η παρούσα έκδοση κυκλοφόρησε τέλη Δεκεμβρίου 2012 και η χρήση της είναι ελεύθερη για κάθε κινηματική χρήση, κατά προτίμηση με στόχο την αταξική κοινωνία. Media κάθε είδους, διανοούμενοι (ειδικά οι αριστεροί), μεσολαβητές και καλοθελητές βρίσκονται ήδη στη λίστα προγραφών μας, πιστό αντίγραφο του κατά Σύλλα πρωτοτύπου.

★

Για επικοινωνία: simeioseis@espiv.net

Τ.Θ. 60530, ΤΚ 15305
Αγία Παρασκευή, Αθήνα

Στην Ε. και στη Ν. για
την υπομονή τους και την
αγάπη τους

«Έχω την αίσθηση ότι σε αυτούς τους καιρούς της αβεβαιότητας, όταν μας έχει διαφύγει το παρελθόν και το μέλλον είναι ακαθόριστο, πρέπει να βάζουμε σε τάξη τη μνήμη μας προκειμένου να κατανοήσουμε το παρόν. Ενδεχομένως οι μεγάλες ταμπέλες, σαν τις μεγάλες θεωρίες, να μην είναι της μόδας σήμερα. Αλλά αντέχουμε πράγματι να υποστούμε τις συνέπειες που θα προκαλούσε η συντόμευση μιας τέτοιας μεγάλης παράκαμψης, αν θα θέλαμε να κατανοήσουμε τις ιδιαιτερότητες του πώς φτάσαμε στο *hic et nunc [εδώ και τώρα]*; Ειδικότερα, οι σύγχρονες συνθήκες χαρακτηρίζονται από μια πρόσφατη ανατροπή που απειλεί το σύστημα της μισθωτής εργασίας: μαζική ανεργία και ανασφάλεια σε πολλές θέσεις εργασίας, αποτυχία των παραδοσιακών δικτύων κοινωνικής προστασίας να αντιμετωπίσουν αυτές τις καταστάσεις, πολλαπλασιασμός των ατόμων που καταλαμβάνουν τη θέση του «υπεράριθμου» στην κοινωνία, είτε «απασχολήσιμου», είτε άνεργου, είτε περιστασιακά και προσωρινα απασχολούμενου…

Δεν είναι λιγότερο σημαντικό να προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε πώς η μισθωτή εργασία κατέληξε να γίνει το βασικό πλαίσιο αναφοράς της σύγχρονης "κοινωνίας των μισθωτών". Αλλά η απόπειρα εξήγησης αυτού του γεγονότος δεν αποτελεί ζήτημα που αφορά μόνο τον ιστορικό. Ορισμένα βαθύτερα κοινωνικοϊστορικά χαρακτηριστικά της θέσης που καταλαμβάνει η μισθωτή εργασία είναι απαραίτητα για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε σε όλο της το εύρος την απειλή του ρήγματος που στοιχειώνει τις σύγχρονες κοινωνίες και ωθεί στο προσκήνιο τις θεματικές της προσωρινότητας, της ευαλωτότητας, του αποκλεισμού, του διαχωρισμού, του εξοστρακισμού, της αποσύνδεσης [disaffiliation] κλπ. Αν και είναι αλήθεια ότι αυτά τα ζητήματα τέθηκαν μόλις τα τελευταία είκοσι χρόνια, τίθενται μετά και σε σχέση με ένα προηγούμενο πλαίσιο κοινωνικής προστασίας… Αυτή η νέα ευαλωτότητα, ορισμένη και αντιληπτή στη βάση της κοινωνικής προστασίας, είναι έτσι εντελώς διαφορετική από την αβεβαιότητα του χθες που χαρακτήριζε, διαμέσου των αιώνων, την κοινή συνθήκη αυτού που αποκαλούμε "ο λαός". Στ' αλήθεια δεν έχει κανένα νόημα να μιλάμε σήμερα για "κρίση" εκτός κι αν είμαστε προετοιμασμένοι να δεχτούμε όλες τις συνέπειες μιας τέτοιας τοποθέτησης. Τι είναι αυτό που διαφοροποιεί – που σημαίνει, είναι ταυτόχρονα κοινό και διαφορετικό – τις προηγούμενες συνθήκες μεγάλης κλίμακας ευαλωτότητας από την προσωρινότητα του σήμερα[;]…

Αυτό είναι το είδος της κατανόησης που επιδιώκω να παραχθεί εδώ. Αν η ιστορία καταλαμβάνει ένα τόσο μεγάλο μέρος σε αυτό το έργο, είναι η *ιστορία του παρόντος* αυτή με την οποία σχετίζεται: η προσπάθεια να επανεξετάσουμε την ανατροπή των πιο πρόσφατων συνθηκών ανακατασκευάζοντας τους μετασχηματισμούς τους οποίους κληρονόμησαν οι τρέχουσες περιστάσεις μας. Η επιστροφή στο παρελθόν με ένα ερώτημα που είναι σήμερα δικό μας και η γραπτή περιγραφή των απαρχών τους και των κύριων μονοπατιών που ακολούθησαν· αυτό είναι που θέλω να αποπειραθώ, γιατί παρόν δεν είναι μόνο το σύγχρονο. Είναι επίσης και συνέπεια μιας κληρονομιάς και η υπενθύμιση αυτής της κληρονομιάς είναι ζωτικής σημασίας προκειμένου να κατανοήσουμε και να διαχειριστούμε το σήμερα».

Robert Castel**,** Les métamorphoses de la question sociale: une chronique du salariat, 1999.

ΕΜΜΟΝΕΣ

"Έχω την αίσθηση ότι σε αυτούς τους καιρούς της αβεβαιότητας, όταν μας έχει διαφύγει το παρελθόν και το μέλλον είναι ακαθόριστο, πρέπει να βάζουμε σε τάξη τη μνήμη μας προκειμένου να κατανοήσουμε το παρόν". Δε νομίζω ότι θα μπορούσαν να συνοψιστούν καλύτερα τα κίνητρα γι' αυτή την έκδοση. Το *2008-2012* ξεκινάει ως ένα ατομικό πρότζεκτ κατανόησης του πρόσφατου παρελθόντος της ταξικής πάλης, από όπου και το συμβολικό όνομά του, και απευθύνει ανοιχτή πρόσκληση σύμπραξης καταρχήν σε όσους και όσες μοιράζονται την αίσθηση ότι **πράγματι** το πρόσφατο παρελθόν μας έχει διαφύγει, ότι όχι μόνο υπάρχουν αναπάντητα ερωτήματα, αλλά και συμπεράσματα που πρέπει να βγουν και η υπάρχουσα θεωρητική συζήτηση δεν έχει ακόμα εξάγει. Είναι σαφές ότι μια τέτοια απόπειρα περιλαμβάνει και την κριτική και αυτοκριτική επεξεργασία των ήδη καταγραμμένων απόψεων με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τις μέχρι τώρα "βέβαιες" συμφωνίες και διαφωνίες μας, καθώς και για τα θεωρητικά χρέη μας.

Υπάρχουν όμως ελαφρυντικά; Μήπως ο κινηματικός χρόνος είχε επικίνδυνα επιταχυνθεί σε τέτοιο βαθμό που δεν ήταν δυνατόν να υπάρχει θεωρητική επεξεργασία και ταυτόχρονα αποτίμηση της κάθε φορά κατάστασης στην οποία βρισκόταν το κίνημα; Όταν ο Μαρξ αντιγράφει από τον *Φάουστ* του Γκαίτε το γνωστό "εν αρχή ην η πράξις" για να συμπληρώσει μετά αναφερόμενος στους κατόχους εμπορευμάτων ότι "γι' αυτό έδρασαν προτού σκεφτούν", ακόμα και σήμερα κάποιοι θεωρούν ότι στο σημείο αυτό υπάρχει σκάνδαλο. Το πραγματικό σκάνδαλο όμως, με όσα γράφει ο Μαρξ σε αυτό το σημείο, είναι ότι δεν υπάρχει διαχωρισμός ανάμεσα στους φορείς των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων και τους λεγόμενους "επαναστατικούς κύκλους", το "επαναστατημένο προλεταριάτο" ή όπως αλλιώς επιθυμεί κανείς να αναπαράγει τον διαχωρισμό με ιδεολογική μορφή. Όπως σωστά έχει ειπωθεί, το προλεταριάτο δεν υπάρχει δυο φορές, δεν είναι δισυπόστατο.

Είναι πολλοί αυτοί που θα συμφωνήσουν με την πρώτη φράση του *Κομμουνιστικού Μανιφέστου*, ανάμεσά τους και το πρότζεκτ *2008-2012*. Με μια όμως αναγκαία διευκρίνιση: ότι παίρνει στα σοβαρά ότι "η **ιστορία** των μέχρι σήμερα κοινωνιών είναι η **ιστορία** της πάλης των τάξεων" (ο τονισμός δικός μας). Η έμφαση στην ιστορικοποίηση της ταξικής πάλης δεν είναι ένα απλό σχήμα λόγου, αλλά αποτελεί για εμάς το βασικότερο θεωρητικό και πρακτικό ανάχωμα στην παρούσα φάση διάσωσης και επανεπιβολής της σχέσης κεφάλαιο, ειδικά όταν οι μορφές που αυτή παίρνει (ανα)παράγονται ακόμα και στο εσωτερικό του ανταγωνιστικού κινήματος. Αν χρειαστεί, θα επαναλάβουμε ότι "η μόνη επιστήμη που αναγνωρίζουμε είναι η επιστήμη της ιστορίας". Γιατί αν όχι στο πεδίο της ιστορίας των σύγχρονων κοινωνιών, τότε πού εκδηλώνεται η ταξική πάλη και τα αποτελέσματά της; Σε πείσμα των militants ακτιβιστών και του ιδιότυπου "τέλους της ιστορίας" που ξεδιάντροπα προάγουν, οι κοινωνικοϊστορικές προϋποθέσεις για τη θεωρητική διαμάχη Τόμσον-Αλτουσέρ ανανεώνονται διαρκώς.

Δεχόμαστε ότι η εξέγερση του Δεκέμβρη παραμένει επίκαιρη. Χωρίς αυτή δεν μπορεί να κατανοηθεί ούτε η σφοδρότητα της αντεπίθεσης του κεφαλαίου, ούτε η ποικιλία των μορφών αντίστασης του προλεταριάτου, ούτε γιατί η αριστερά παρέμεινε αριστερά του κεφαλαίου. Ούτε σχεδόν τίποτα. Τα τέσσερα χρόνια που έχουν μεσολαβήσει, σημείο αναφοράς του *2008-2012*, θα έπρεπε να έχουν πείσει γιατί "τα γεγονότα του Δεκέμβρη ήταν τα πιο σημαντικά από τη Μεταπολίτευση και μετά". Από ό,τι φάνηκε, αυτό το, ας το πούμε ευγενικά, "έλλειμμα κατανόησης" δεν αφορούσε μόνο το βάθος και το εύρος της κινηματικής διαδικασίας του 2008· αφορούσε, και συνεχίζει να αφορά, την κατανόηση του ίδιου του φαινομένου της "Μεταπολίτευσης", της πασοκικής διακυβέρνησης κ.α. Γι-

ατί όταν λες και γράφεις ότι “τώρα με τα μνημόνια περνιούνται τα μέτρα που ήταν σχεδιασμένα να περάσουν εδώ και είκοσι χρόνια” χωρίς να εξηγείς γιατί η ταξική πάλη πήρε διαφορετικές μορφές τώρα από ό,τι στις αρχές της δεκαετίας του ’90 –οπότε έγινε μια συντονισμένη απόπειρα να περάσουν ορισμένα ανάλογα μέτρα– τι άλλο κάνεις εκτός από το να βυθίζεις κεφάλια στο χώμα σαν γνήσια αριστερή στρουθοκαμήλος;

Τελικά, ο Δεκέμβρης ήταν προϊόν της κρίσης. Ποιας κρίσης όμως; Η εύκολη απάντηση είναι να επισημάνει κανείς το χρονικό πρωθύστερο του Δεκέμβρη σε σχέση με τη συμφωνία με την τρόικα τον Μάιο του 2010 και να δώσει την εύκολη αρνητική απάντηση. Μια πιο σοφιστικέ εκδοχή θα κάνει τη σύνδεση με την κρίση των subprimes και θα απαντήσει ότι ναι μεν η κρίση άρχισε να εκδηλώνεται παγκοσμίως το καλοκαίρι του 2007, ότι ναι μεν η κρίση άρχισε να γίνεται αισθητή από τις εξαγωγικές ελληνικές επιχειρήσεις (μεταλλουργία, διυλιστήρια, φαρμακοβιομηχανίες, κ.α.) ήδη από τα μέσα του 2008, αλλά δεν είναι δυνατόν να αποκατασταθούν συνδέσεις με την εξέγερση παρά μόνο σε ένα επικίνδυνα υψηλό αφαιρετικό επίπεδο. Δεκτό. Όμως, και εδώ συναντάμε πάλι τον Castel, υπάρχει τελικά **κρίση της μισθωτής σχέσης**; Η απάντηση δεν είναι ούτε η ίδια ούτε αυτονόητη για όλους. Εμείς πάντως έχουμε πειστεί όχι μόνο για την πραγματικότητα αυτής της κρίσης, αλλά και για τις αντιφατικές απελευθερωτικές προοπτικές που αυτή παράγει. Αν βγούμε από ένα τέτοιο πλαίσιο κατανόησης, η σημασία της εξέγερσης του Δεκέμβρη παραμένει αιωρούμενη στο κενό ως “εξέγερση της νεολαίας”. Γι’ αυτό και έχει δίκιο ο Castel όταν υποστηρίζει ότι «στ’ αλήθεια δεν έχει κανένα νόημα να μιλάμε σήμερα για “κρίση” εκτός κι αν είμαστε προετοιμασμένοι να δεχτούμε όλες τις συνέπειες μιας τέτοιας τοποθέτησης». Το θεωρητικό και πρακτικό ζουμί βρίσκεται στην αποδοχή των συνεπειών μιας τέτοιας τοποθέτησης. Το *2008-2012* επιδιώκει να σκιαγραφήσει τις πιθανές προβληματικές μιας τέτοιας τοποθέτησης.

Από τα βασικά μελήματα του *2008-2012* είναι να αναδειχτεί η σύνδεση της κρίσης της μισθωτής σχέσης με την κρίση χρέους. Γι’ αυτό το σύνθετο, αλλά πολλά υποσχόμενο, εγχείρημα το κλειδί είναι *η έννοια της αναπαραγωγής της σχέσης κεφάλαιο εν μέσω πολιτικής κρίσης*. Εδώ έγκειται ίσως η βασικότερη ομοιότητα της ελληνικής με την αργεντίνικη περίπτωση και όχι στο ΔΝΤ που βρίσκεται πάνω από τα κεφάλια μας, στα ελικόπτερα με τα οποία κάποιοι πρέπει να φύγουν και σε λοιπά αγνώστου ταυτότητας ιπτάμενα αντικείμενα. Η επικέντρωση στη χρηματοπιστωτική πλευρά του πράγματος –όσο συστηματική και εξαντλητική κι αν είναι και όσο κι αν συλλαμβάνει την αναβάθμιση και τον μετασχηματισμό του ρόλου του κράτους εν μέσω κρίσης– βρίσκει συνεχώς μπροστά της τα ίδια της τα όρια από τη στιγμή που δε θίγει ζητήματα ταξικής πάλης και ταξικής ανασύνθεσης με συγκεκριμένο τρόπο. Το *2008-2012* αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως μια task force που θα προσπαθήσει να ανιχνεύσει τα όρια της χρηματικής θεωρίας της αξίας και το ενδεχόμενο η τρέχουσα κρίση να αποδειχτεί η τελική.

Όσον αφορά τον ελλαδικό χώρο, το *2008-2012* θεωρεί ότι πράγματι με τις εκλογές του 2012 και τα μέτρα του τρίτου μνημονίου κλείνει ένας πρώτος κύκλος επιβολής της εσωτερικής υποτίμησης υπό καθεστώς όχι ελεγχόμενης πτώχευσης, αλλά ελεγχόμενου εμφυλίου. Σίγουρα τα πράγματα δεν έχουν τελειώσει εδώ, θα έχουμε και συνέχεια, με ποια μορφή όμως; Από τη στιγμή που αναδείχθηκαν τα όρια του αγώνα της ντόπιας εργατικής τάξης ενάντια στον διευρυμένο συλλογικό καπιταλιστή, δηλαδή το ελληνικό κράτος και τους διεθνείς συμμάχους του, το *2008-2012* συμπεραίνει ότι η διαδικασία πραγματικής υπαγωγής της εργασίας στο κεφάλαιο, η οποία εκτυλίσσεται τα τελευταία χρόνια στα μέρη μας με αξιοσημείωτη ιστορικά ένταση, εμπεριέχει ως στιγμή της και την υπαγωγή των ιδιαίτερων συμφερόντων της εργατικής τάξης στην αντιδραστική συγκρουσιακότητα των σε αποσύνθεση μικροαστικών στρωμάτων και στις δημοκρατικές πεποιθήσεις της καταρρέουσας μεσαίας τάξης.

Για μια ακόμα φορά, η μεταχείριση που επιφυλάσσεται στους μετανάστες αναδεικνύει όλο το εύρος και το βάθος της αντεπίθεσης του κόμματος της τάξης, ειδικά μετά και την εξέγερση του Δεκέμβρη. Στα πλαίσια του *2008-2012* αναγνωρίζεται ως κεντρικής σημασίας για την κατανόηση των όσων συμβαίνουν η διαχείριση του εργατικού υπερπληθυσμού από την πλευρά του κράτους και των φασιστικών λακέδων του και θα διερευνηθούν οι θεωρητικές και πρακτικές συνέπειές της για το μέλλον ολόκληρου του προλεταριάτου τα επόμενα χρόνια. Ωστόσο –και μετωπικά εναντίον όσων πιπιλάνε την καραμέλα της "χούντας" αντί να διαπιστώσουν την πραγματική δικτατορία του κεφαλαίου σε όλο της το εύρος– μπορεί από τώρα να ειπωθεί ότι τα τανκς θα ξανακατέβουν στους δρόμους της Αθήνας μόνο αν η επόμενη πορεία των μεταναστών εργατών μετρήσει π.χ. 50.000 μετανάστες με ακόμα πιο άγριες διαθέσεις από ό,τι στην πορεία του περασμένου Αυγούστου.

Το *2008-2012* πήρε στα σοβαρά την εγκυρότητα της διαπίστωσης ότι η παρέα υπήρξε η βασική μορφή οργάνωσης των προλετάριων κατά την εξέγερση του Δεκέμβρη. Πέρα από τις ειδυλλιακές εικόνες των κεφάτων συνδαιτυμόνων που πίνουν κρασί σε ένα τραπέζι δίπλα στην παραλία ή των φίλων που πάνε μαζί μια βόλτα και γελάνε δυνατά, οι οποίες παραπέμπουν περισσότερο σε διαφημιστικά κατασκευάσματα παρά σε θεωρητική βάση συζήτησης, μπορούν οι παρέες να παράγουν αυτό που λέγεται πολιτική με Π κεφαλαίο; Με π μικρό ίσως; Είναι ενάντια στην πολιτική ή είναι α-πολιτικές εξαρχής; Αν θα έπρεπε υποχρεωτικά να ειπωθεί προκαταβολικά και με λίγα λόγια, το παρόν τεύχος του *2008-2012* –μέσα από μια σειρά κειμένων που εμφανίζονται συνδεδεμένα με μια συγκυρία– επιδιώκει να θίξει ορισμένους από τους τρόπους με τους οποίους διαμορφώνεται το πολιτικό περιβάλλον του σημερινού αναρχικού-αντιεξουσιαστικού χώρου· του χώρου που βρέθηκε πιο κοντά στη φωτιά του Δεκέμβρη και γι' αυτό κάηκε πιο πολύ από όλους.

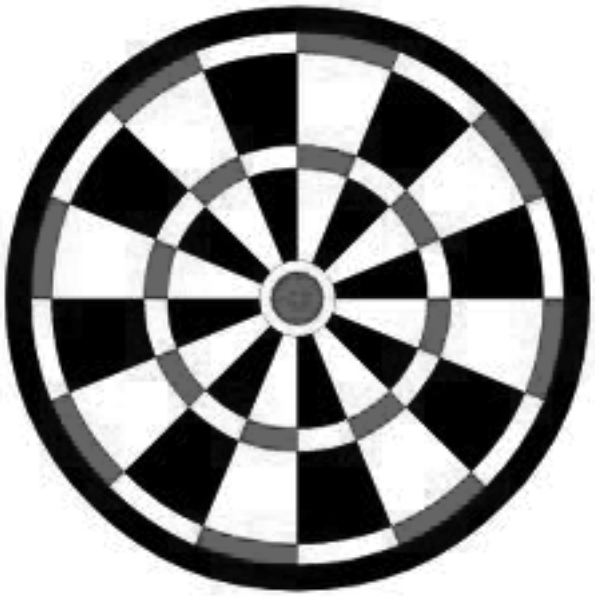

Θέσεις για την 5η Μάη και τη γενεαλογία της

Το κείμενο αυτό γράφτηκε με αφορμή τα γεγονότα κατά τη διάρκεια, αλλά και μετά, τη διαδήλωση της 5ης Μαΐου 2010 στο κέντρο της Αθήνας και αποτελεί προϊόν συζήτησης με αρκετούς συντρόφους και συντρόφισσες. Είναι αυτονόητο, όμως, ότι η ευθύνη για όσα γράφονται βαρύνει αποκλειστικά τον γράφοντα. Εκτός από τη διακίνηση μέσω προσωπικών mail, το κείμενο μοιράστηκε σε εκατοντάδες αντίτυπα χέρι-χέρι σε τρεις δημόσιες εκδηλώσεις που έγιναν στα τέλη Ιούνη 2010 στην Αθήνα (κτίριο Γκίνη, ΑΣΟΕΕ, Πάρκο Τρίτση).

Όσο «κλειστό» και «αυτοκαθοριζόμενο» κι αν, λανθασμένα, θεωρούσε τον εαυτό του ο αναρχικός/αντιεξουσιαστικός (στο εξής, α/α) χώρος, μετά τα γεγονότα της 5ης Μάη ανακαλύπτει αγχωμένα και μελοδραματικά ότι στο εσωτερικό του έχουν διαμορφωθεί «τάσεις», οι οποίες, λέει, είναι προϊόν της «σύγχρονης καπιταλιστικής κοινωνίας». Ανακαλύπτει, δηλαδή, με έναν ομολογουμένως επιφανειακό τρόπο, το αυτονόητο: ότι υπόκειται στην ιστορική εξέλιξη της ταξικής πάλης, η οποία και καθορίζει τις βασικές τάσεις στο εσωτερικό του. Όσοι, ηθελημένα ή μη, συγχέουν τις ιστορικές τάσεις με συγκεκριμένα «άτομα» και τις ιστορικές πρακτικές με «ατομικές επιλογές" αναπαράγουν ένα από τα βασικά ιδεολογήματα της αστικής κοινωνίας: αρχή και τέλος των ερμηνειών, θεμέλιο κάθε εξήγησης είναι το αυτεξούσιο και θεμελιωδώς ελεύθερο άτομο· με άλλα λόγια, το υποκείμενο του αστικού δικαίου, η ιδεατή αναπαράσταση του κατόχου εμπορευμάτων της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Σε όσα ακολουθούν θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε, από τη δεκαετία του '90 μέχρι σήμερα, τις βασικές σ/τάσεις στο εσωτερικό του α/α χώρου απέναντι στις οξύτερες στιγμές της ταξικής πάλης, οι οποίες ακριβώς ως βίαιες προσελκύουν το πολιτικό ενδιαφέρον του και τον επηρεάζουν επηρεαζόμενες και οι ίδιες από αυτόν. Αυτή η αμοιβαία, ιστορικά καθορισμένη, αλληλεπίδραση αρκεί για να αποκαλέσουμε τον α/α χώρο ως «κόμμα της βίας», συμπεριλαμβανομένης φυσικά και της εσωτερικής αντιπολίτευσης που υπάρχει σε κάθε κόμμα.

Ο καθένας και η καθεμιά μπορεί να θεωρήσει ότι δεν την αφορούν τα παρακάτω, «γιατί ο α/α χώρος δεν είναι κάτι συμπαγές και ομοιόμορφο» ξεχνώντας βέβαια όχι μόνο ότι ένα από τα ειδοποιά στοιχεία κάθε ιδεολογικά συγκροτημένου χώρου είναι η επιλεκτική μνήμη, αλλά προπάντων ότι κανένα ιστορικό ζήτημα δεν μπορεί να θεωρηθεί «εσωτερικό» ή «αποκλειστικού ενδιαφέροντος» κανενός χώρου και καμιάς ομάδας. Η «βία» και η «εξουσία» δεν είναι ανιστορικές. Μόνο έτσι θα μπορέσουμε να κατανοήσουμε αφενός τη σχέση του εμπρησμού της τράπεζας Marfin με το ίδιο το προλεταριακό κίνημα της τρέχουσας περιόδου και, αφετέρου, τις σχεδόν πανομοιότυπες αντιδράσεις στο εσωτερικό του α/α χώρου απέναντι στα γεγονότα της 5ης Μάη.

1.

Σύμφωνα με διαφορετικές γνώμες, σοσιαλδημοκρατικής όμως προέλευσης, η διαδήλωση της 5ης Μάη ήταν η μεγαλύτερη απεργιακή διαδήλωση *μεταπολιτευτικά*. Αυτός ο χαρακτηρισμός, όμως, είναι παραπλανητικός, γιατί, θάβοντας τις ιστορικές διαφορές πίσω από ποσοτικά κριτήρια, συνδέει άμεσα την τεράστια απεργιακή συγκέντρωση με τα διακυβεύματα μιας εποχής κοινωνικών και πολιτικών προσδοκιών *που έχει παρέλθει ανεπιστρεπτί*. Είναι μάταιο και πολιτικά αποπροσανατολιστικό να παρασύρεται κανείς από την αριστερή νοσταλγία του κράτους πρόνοιας, έστω και της υποτυπώδους ελληνικής εκδοχής του, και του κοινωνικού συμβολαίου που είχε τότε συναφθεί. Η Μεταπολίτευση ευτυχώς έχει τελειώσει μια για πάντα. Κάθε εκτίμηση του πολιτικού και κοινωνικού βάρους της διαδήλωσης της 5ης Μάη θα πρέπει κατά βάση να αναφέρεται στα χαρακτηριστικά της αναδιάρθρωσης του ελληνικού καπιταλισμού τη δεκαετία του '90 *και της κρίσης του από το 2004 και μετά*. Υπό αυτή την έννοια, η σημασία της διαδήλωσης της 5ης Μάη δε βρίσκεται στο –ομολογουμένως πολύ μεγάλο– μέγεθός της, αλλά στο γεγονός ότι ίσως για πρώτη φορά είχαμε τόσο βίαια επεισόδια κατά τη διάρκεια μιας γενικής **εργατικής** απεργίας.

2.

Δεν είναι τυχαίο ότι οι βιαιότερες συγκρούσεις στον δρόμο συμβαίνουν σε περιόδους καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης· αρκεί να θυμηθούμε όχι μόνο το φοιτητικό κίνημα την περίοδο '06-'07 και την εξέγερση του Δεκέμβρη '08, αλλά να πάμε και πιο πίσω στον χρόνο: στις μαθητικές διαδηλώσεις του '90-'91 και τις συγκρούσεις στα αμαξοστάσια της ΕΑΣ το '92. Τότε, όμως, μόνο οι συγκρούσεις στους δρόμους μαζί με τους προλετάριους μαθητές θα παραμείνουν στη συλλογική συνείδηση ως *Η* κινηματική αναφορά για πολλά χρόνια φτάνοντας –κάτι που φυσικά έχει να κάνει και με τους πολλούς μαθητές που ήρθαν στη συνέχεια σε κοντινή σχέση με τον α/α χώρο– ίσως μέχρι το σημείο να αποτελέσουν τον *γενέθλιο μύθο* του μετασχηματισμένου πλέον α/α χώ-

ρου της δεκαετίας του ’90. Εκείνη την περίοδο, λοιπόν, είναι οι «μαθητές» λοιπόν που παίρνουν την κατάλληλη θέση στα ιδεολογικά ράφια και όχι οι «εργάτες». Αυτό συμβαίνει, από τη μια, γιατί οι μαθητές ενσαρκώνουν τον διαρκή μύθο της καταπιεσμένης «παιδικότητας» και «αθωότητας» του ανθρώπου και της «κοινωνίας» του και, από την άλλη, γιατί στο εσωτερικό του α/α χώρου –η πλειοψηφία του πολιτικού προσωπικού του οποίου δουλεύει περιστασιακά ή δε δουλεύει καθόλου– η αντικουλτούρα είναι κυρίαρχη: «οι δημόσιοι υπάλληλοι είναι πουλημένοι», «όποιος δουλεύει είναι βλάκας και ενσωματωμένος». Η εργασία και ο κόσμος της είναι απαξιωμένοι και η απουσία αντίληψης της ταξικής πάλης ως κινητήρα της ιστορίας ευρέως διαδεδομένη.

3.

Το εύρος και το βάθος της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης άργησε να γίνει αντιληπτό από την πλειοψηφία του α/α χώρου. Θα μπορούσε να πει μάλιστα κανείς ότι γι’ αυτήν την πλειοψηφία η καπιταλιστική αναδιάρθρωση ταυτίστηκε *αναδρομικά* με την οικοδόμηση της περιβόητης «εθνικής ενότητας» μόνο προς το τέλος της δεκαετίας του ’90, όταν ως αναδιάρθρωση θα κλιμακώνεται. Η άγρια εκμετάλλευση των μεταναστών που εγκαινιάζεται στις αρχές της ίδιας δεκαετίας –αλλά και η απογείωση της καταναλωτικής κουλτούρας του αναδιαρθρωμένου ελληνικού καπιταλισμού– επαναπροσδιορίζουν, και επί της ουσίας αντικαθιστούν, στη θεωρία και την πράξη του α/α χώρου, τους πόλους «αστική τάξη-προλεταριάτο» της σχέσης κεφάλαιο με το δίπολο «οπάτος-του-βαρελιού και όλοι-οι-υπόλοιποι». Η προσαρμογή στις επιταγές της αντικουλτούρας, και της αυτοαναφορικότητας που αυτή διασφαλίζει, φαντάζει ιδανική· οι «βολεμένοι» μικροαστοί της δεκαετίας του ’80 γίνονται τη δεκαετία του ’90 «μικροαστοί-ενάντια-στους-μετανάστες». Υπάρχει παρόλα αυτά μια μικρή, αλλά σημαντική, ιδεολογική μετατόπιση: Ακριβώς εξαιτίας της αναδιάρθρωσης και της αδυναμίας να συνεχιστεί ο τρόπος ζωής του «δουλεύω μερικούς μήνες και κάθομαι την υπόλοιπη χρονιά», ο εργαζόμενος του ιδιωτικού τομέα αρχίζει να γίνεται πιο προσιτός ως φιγούρα, με την οποία πολλοί από το πολιτικό προσωπικό του α/α χώρου μπορούσαν ευκολότερα να ταυτιστούν όντας πλέον οι ίδιοι εργαζόμενοι του ιδιωτικού τομέα και δη επισφαλείς εργαζόμενοι.

4.

Από τη δεκαετία του ’90 και μετά, αρχίζουν λοιπόν να νομιμοποιούνται μέσα στον α/α χώρο ιδιότυπες *λενινιστικές* αντιλήψεις πρωτοπορίας, τρεφόμενες κυρίως από τον δυναμισμό της, εντελώς αμυντικής αλλά ενίοτε νικηφόρας, πάλης που διεξάγει το ντόπιο προλεταριάτο ήδη από την αρχή της δεκαετίας. Ο α/α χώρος που συμμετέχει στις συγκρούσεις στα αμαξοστάσια της ΕΑΣ αναγνωρίζει τον εαυτό του ως τον «ακραίο» πόλο της *κοινωνικής* βίας. Λίγο αργότερα, όταν αυτοί οι αμυντικοί αγώνες θα υποχωρήσουν και η παντελής έλλειψη ταξικών αγώνων από την πλευρά των μεταναστών εργατών θα γίνει το σημείο αναφοράς της υποχώρησης της ταξικής πάλης *γενικά*, το έδαφος για να ξεκινήσει η απαξίωση των μελλοντικών αγώνων που θα διεξάγει το ντόπιο προλεταριάτο στη βάση ενός *τριτοκοσμισμού α λα ελληνικά* θα έχει στρωθεί. Το εγκλωβιστικό δίλημμα που στο εξής θα τίθεται είναι: συμμετοχή στους ταξικούς αγώνες με όρους πρωτοπορίας της βίας ή απαξίωσή τους. Σίγουρα αυτές οι αντιλήψεις βλάστησαν πάνω στο έδαφος της ιδιότυπης «πρωτοποριακής αυτοαπομόνωσης» –αυτής της αντιφατικής ημιπεριθωριακότητας, την οποία παράγει η αναγόρευση της βίας σε κριτήριο επαναστατικότητας και ο οποίος χαρακτηρίζει τον α/α χώρο από τη στιγμή που εμφανίστηκε στο προσκήνιο στα μέσα της δεκαετίας του ’70– αλλά θα ήταν άστοχο να τις θεωρήσουμε απλά ως την ιδεολογικοποιημένη μετεξέλιξη αυτής της κατάστασης, απλά ως την επικαιροποίηση στα 90s ενός «γκέτο» που «λίγο-πολύ πάντα ήταν ο α/α χώρος». Ο λενινισμός, ως η πιο επεξεργασμένη θεωρία της επανάστασης και της βίας, αποτέλεσε, και συνεχίζει να αποτελεί ακόμα και σήμερα, το *ασφαλές γραφείο παροχής δοκιμασμένων θεωρητικών και πρακτικών λύσεων* σε μια περίοδο επιτάχυνσης της συσσώρευσης του κεφαλαίου και έντασης της αλλοτρίωσης που κάτι τέτοιο συνεπάγεται· την πυξίδα όταν γύρω ολόκληρο το κοινωνικό τοπίο μετασχηματιζόταν και χανόταν ο προσανατολισμός, υπό το βάρος φυσικά και της καταστολής που ο «εκσυγχρονισμός» φέρνει μαζί του. Η περίοδος της αθωότητας του «είμαστε ο ανθός της ελληνικής νεολαίας» τελείωνε.

5.

Όταν το 1998 ξεσπούν οι συγκρούσεις στα εξεταστικά ενάντια στις εξετάσεις του ΑΣΕΠ, ένα σημαντικό κομμάτι του α/α χώρου απέχει απαξιώνοντας στην πράξη όσους προλετάριους συμμετέχουν στον αγώνα αυτό· μόνο ο παρά λίγο νεκρός, από επίθεση φασιστών στην Ευελπίδων, ναρίτης θα «αναβαθμίσει» επαρκώς το κοινωνικό κίνημα στα μάτια πολλών από το κόμμα της βίας κάνοντας τους να το θεωρήσουν δικό τους και να συγκρουστούν βίαια γύρω από την πλατεία Κάνιγγος με τις δυνάμεις καταστολής. Όταν την επόμενη χρονιά το προλεταριάτο επανέρχεται στο προσκήνιο με το κίνημα των μαθητικών καταλήψεων, για τον α/α χώρο οι μέρες του '90-'91 είναι ήδη παρελθόν και η ηγεμονία της ΚΝΕ στον δρόμο πολύ χειροπιαστή για να μπορεί κανείς να την αγνοήσει χωρίς κόστος. Γι' αυτό και μεγάλο κομμάτι του κόμματος της βίας θα «επιλέξει» να συγκρουστεί λίγους μήνες αργότερα με αφορμή την επίσκεψη Κλίντον στην Αθήνα. Όπως και το υπόλοιπο προλεταριάτο, έτσι και ο α/α χώρος έχει μηδαμινή επιρροή στις συνθήκες ζωής του· ενώ λοιπόν εκείνη την περίοδο την Ελλάδα οι κοινωνικές αντιφάσεις συμπυκνώνονται –και ξεκινούν οι βομβαρδισμοί στο Κόσοβο με τα νατοϊκά στρατεύματα παράλληλα να περνούν από το λιμάνι της Θεσσαλονίκης– το κόμμα της βίας αναζητά εναγωνίως πολιτική γραμμή, παίρνει κατά γράμμα τους διαχωρισμούς που δημιουργεί το ίδιο το κεφάλαιο και προσπαθεί να τους υπερβεί *αντιδιαλεκτικά και ενοχικά* μετατρέποντάς τις αντιφάσεις σε (ψευτο)διλήμματα: Με τους αμερικάνους ή με τους αντιαμερικάνους; Με τους πεινασμένους ή με τους χορτάτους; Με τους πλούσιους ή με τον «λαό»; Με μετανάστες *γενικά* ή με τους «πρωτοκοσμικούς»; Η αναζήτηση ταυτότητας *με ιδεολογικούς όρους* καθίσταται επιτακτική και η ταύτιση με τους τριτοκοσμικούς του πλανήτη θα παίξει τον ρόλο του θεμελιωτή των όποιων βεβαιοτήτων. Ειδικά μάλιστα, όταν μέσα σε όλη τη δεκαετία του '90, ας το επαναλάβουμε, η σύνθεση του πολιτικού προσωπικού του α/α χώρου, ο οποίος ανέκαθεν προσέλκυε νέους ηλικιακά ανθρώπους για διάφορους λόγους, αλλάζει και εντάσσονται στις γραμμές του πολλοί νέοι *επισφαλείς προλετάριοι*, των οποίων η ζωή ήδη έχει χειρότερη προοπτική από αυτή των γονιών τους εξαιτίας της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης.

6.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '00, είναι το κόμμα του ένοπλου αυτό, το οποίο θα δώσει τις πρώτες απαντήσεις στο πρωταρχικό ερώτημα όλων των λενινιστικής προέλευσης ερωτημάτων «τι να κάνουμε εμείς οι επαναστάτες;», προσφέροντας παράλληλα μια πρώτη προοπτική στον ακόμα εν πολλοίς χαλαρό, από ιδεολογικής άποψης, α/α χώρο. Η σύλληψη των μελών της ένοπλης σοσιαλδημοκρατίας το 2002 θα προβληθεί ως «ήττα του κινήματος» *γενικά*. Για τη συντριπτική πλειοψηφία του κόμματος της βίας οι συλληφθέντες της 17Ν είναι de facto «σύντροφοι», η κριτική στο διαχωρισμένο ένοπλο θεωρείται παρωχημένη και απομονώνεται. Ποια θα μπορούσε να είναι καλύτερη απόδειξη νομιμοποίησης του λενινισμού, αν όχι η επικράτηση *ιδεολογικά φορτισμένων* λογικών πρωτοπορίας, οι οποίες τη δεκαετία του '80 θα θεωρούνταν εχθρικές μέσα στον α/α χώρο; Δείκτης των υπόγειων, αλλά έντονων, διεργασιών είναι η επανεμφάνιση νεαρών «ιλλεγκαλιστών» προλετάριων, κάποιοι από τους οποίους συλλαμβάνονται κατά τη διάρκεια ένοπλων ληστειών σε τράπεζες. Ο μέσος όρος ηλικίας κατοχής όπλου θα μειωθεί τα επόμενα χρόνια, ενώ αντίστροφα θα αυξηθεί ο μέσος όρος σελίδων που θα διαβάζει ένας τέτοιος νεοεισερχόμενος στον α/α χώρο.

7.

Θα ήταν παρόλα αυτά μεγάλο σφάλμα αν κάποιος μεγαλοποιούσε την επιρροή των οπαδών της ένοπλης πάλης και έφτανε στο σημείο να θεωρεί ότι θα μπορούσαν ποτέ αυτοί να υποκαταστήσουν το ίδιο το προλεταριακό κίνημα. Παρά τις μεγάλες διαδηλώσεις ενάντια στο νομοσχέδιο Γιαννίτση την άνοιξη του 2001, οι πιο σημαντικές επιρροές θα προέλθουν από το εξωτερικό και μάλιστα την ίδια, γεμάτη συμβολισμούς για τους ιστορικούς του μέλλοντος, χρονιά. Η μεγάλη διαδήλωση στη Γένοβα τον Ιούλιο, περισσότερο ίσως ακόμα και από τις πρώτες του είδους στο Σηάτλ το 1999 και παρά την ύπαρξη ενός πολυπληθούς black block, θα συνεισφέρει στη θολούρα ως προς την ταυτότητα του ταξικού εχθρού καταγγέλλοντας όχι τον καπιταλισμό, αλλά την «παγκοσμιοποίηση» του. Αλλά μόνο προσωρινά· πατώντας πάνω στην, αφοπλιστική από πολιτική

σκοπιά, διαρκή συγκίνηση που προκάλεσε η δεύτερη ιντιφάντα στην Παλαιστίνη, το γκρέμισμα των δίδυμων πύργων τον Σεπτέμβρη της ίδιας χρονιάς θα πείσει πολλούς όχι απλά για το δίκαιο του αντιαμερικανισμού σε αυτόν τον τόπο, αλλά κυρίως για το δίκαιο *των επιτιθέμενων*. Οι 2.500 νεκροί στη Νέα Υόρκη μετατρέπονται βολικά σε αδιαφοροποίητη αταξική μάζα συνοδοιπόρων της εξουσίας και το «καλά τους κάνανε» θα γίνει εισαγωγή και κατακλείδα των συλλογισμών για κάμποσα χρόνια ακόμα. Στον σύγχρονο καπιταλιστικό χωροχρόνο, ο οποίος διαστρεβλώνεται επιταχυνόμενος θεαματικά από το αναπτυσσόμενο διαδίκτυο, υπάρχουν όλα τα απαραίτητα υλικά για να θεωρήσει ο καθένας τον εαυτό του έναν μικρό αναρχικό φονταμενταλιστή απέναντι σε «όλη» την κοινωνία. Η εξέγερση στην Αργεντινή εκείνον τον άλλον Δεκέμβρη του 2001 θα παραμείνει στα αζήτητα *ως εξέγερση* και θα γίνει περισσότερο γνωστή αργότερα, *ως αυτοδιαχείριση*.

8.

Μετά τις εμπειρίες της Γένοβα, αλλά κυρίως μετά την οργανωτική υπερένταση της «Θεσσαλονίκη 2003» εγκαινιάζεται το επίσημο φλερτ του α/α χώρου με τη σοσιαλδημοκρατία με την ίδρυση της *Αντιεξουσιαστικής Κίνησης* να συνιστά το ανοιχτό προμοτάρισμά της. Αν, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του ’00, η μια βασική τάση μέσα στον α/α χώρο είναι η ενίσχυση των ανοιχτά αντεπαναστατικών αναρχοφονταμενταλιστικών αντιλήψεων, η άλλη τάση είναι σίγουρα η οργάνωση του ρεφορμισμού, πιο σημαντική πλευρά της οποίας είναι η ίδρυση πρωτοβάθμιων σωματείων και η συνακόλουθη προώθηση της «κουλτούρας του συνδικαλισμού» ως απάντηση στην εντεινόμενη επισφαλειοποίηση της ζωής του προλεταριάτου. Σε αυτή την προώθηση θα βοηθήσει και η επαναφορά του μύθου της «αυτοδιαχείρισης της παραγωγής», ο οποίος προσωρινά θα ενισχυθεί από ορισμένες σχετικές απόπειρες στην Αργεντινή που μέχρι εκείνο το χρονικό διάστημα δεν θα έχουν ακόμα δείξει τα όριά τους. Περνώντας ο χρόνος, αυτές οι δύο τάσεις μορφοποιούνται με έναν αρκετά συμπαγή τρόπο, σε βαθμό που να δημιουργείται ένα σαφές ρήγμα στο εσωτερικό του α/α χώρου, ποιοτικά διαφορετικού από τις μέχρι τότε ιδεολογικού τύπου διασπάσεις και έχθρες μεταξύ των ομάδων. Η συνείδηση αυτού του ρήγματος και η ανάγκη διαχείρισής του –φυσικά, κάτω από την πίεση της αυξανόμενης μαζικοποίησης του α/α χώρου, τον οποίο και προσεγγίζουν ολοένα και περισσότεροι νεολαίοι που, ελλείψει ευοίωνης μελλοντικής προοπτικής, και ως το κατεξοχήν δημιούργημα της αναδιάρθρωσης, αισθάνονται την ανάγκη να συγκρουστούν– εξωθούν τις παραδοσιακές αναρχικές ομάδες να επιδιώξουν, κατά το δυνατόν, να παίξουν τον ρόλο κοινωνού, συλλογικού διανοούμενου, συντονιστή και ισορροπιστή· τον ρόλο ενός άτυπου μεν, κόμματος δε.

9.

Αν και σύσσωμος ο α/α χώρος θα χαιρετίσει την εξέγερση στα γαλλικά προάστια το 2005 και, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο θα την υπερασπιστεί πολιτικά, πόσο αντιληπτό θα γίνει το τι σημαίνει να υπερασπίζεσαι πολιτικά κάποιους που, στην εξέλιξη της καθ’ όλα δίκαιης εξέγερσής τους, πετάνε μολότοφ σε εν κινήσει λεωφορεία με επιβάτες; Ή λίγο αργότερα, την άνοιξη του ’06, πόση βαρύτητα θα δοθεί στην ευρεία σύγκρουση μεταξύ απογόνων μεταναστών από τα προάστια και λοιπών διαδηλωτών, όλοι τους γάλλοι πολίτες, στις πορείες ενάντια στο CPE στη Γαλλία; Υπήρχαν οι ευκαιρίες για επανεκτίμηση της κατάστασης, το ίδιο το κίνημα στη Γαλλία τις είχε δώσει, αλλά αγνοήθηκαν. Υποστηρίχτηκε ότι τέτοιας φύσης γεγονότα δεν αφορούν εμάς εδώ στην Αθήνα, γιατί, λέει, εδώ «δεν υπάρχουν γκέτο όπως στα γαλλικά προάστια», θαρρείς και το *χωροταξικό* γκέτο μπορεί ποτέ από μόνο του να αποτελέσει την αιτία μιας εξέγερσης. Η ίδια η επιτάχυνση της καπιταλιστικής συσσώρευσης, και της κρίσης που φέρει μέσα της, αρκούν για να δημιουργήσουν την αίσθηση της απομόνωσης και της αντικοινωνικότητας, την αίσθηση του υπερπληθυσμού και της «αχρηστίας», τις *σχέσεις-γκέτο,* σε διευρυμένα κομμάτια του προλεταριακού πληθυσμού.

10.

Ο καθαγιασμός της βίας είναι το απότοκο της αναγόρευσης του βαθμού βιαιότητας σε μεζούρα της «επαναστατικότητας» ενός κινήματος, και άρα άξιου να υποδεχτεί τους αναρχικούς μπρο-

στάρηδες σε αυτό, και όχι το αντίστροφο· κανένα «τσογλάνι» ή «χούλιγκαν» δε θα μπορούσε να επιβάλλει τους πρακτικούς όρους ζωής του μέσα στον χώρο *ως κριτήριο πολιτικότητας*, πόσο μάλλον στο επίπεδο της όποιας θεωρίας, όσο ισχυρός κι αν είναι. Όμως, η ιδεολογία δε δημιουργείται από το πουθενά, αλλά παράγεται από τις υπάρχουσες συνθήκες, από την ίδια την πρακτική. Πόσες φορές μέσα στη δεκαετία του '90 αποφάσεις συνελεύσεων γράφτηκαν εκεί που δεν παίρνει μελάνι; Σε πόσες φοιτητικές πορείες της δεκαετίας του '90 είδαμε τους «ειρηνικούς διαδηλωτές» να παίζουν ξύλο με «εξωπανεπιστημιακούς προβοκάτορες» με τραυματίες ένθεν και ένθεν; Ο καθαγιασμός της βίας έφτασε να αποτελεί το αποκούμπι όλων όσοι ένιωθαν να περιθωριοποιούνται πραγματικά από την καπιταλιστική κοινωνία, η οποία αναπαράγει με τη σειρά της αυξανόμενα περιθωριοποιημένους και *άρα επιδεχόμενους καταστολή*. Η μολότοφ στον κνίτη μέσα στο Πολυτεχνείο το 1995 θυμίζει ήδη από τότε τον «σωστό» τρόπο επίλυσης των πολιτικών διαφωνιών με τους «εκτός α/α χώρου», και πόσο ευτελής θεωρείτο ήδη από τότε η ανθρώπινη ζωή. Αυτό που ίσως έχει αυξηθεί μέχρι σήμερα είναι η ταχύτητα με την οποία μπορεί κάποιος να θεωρηθεί «εκτός» χώρου και φυσικά να λάβει την «περιποίηση» που του αντιστοιχεί.

11.

Οι συγκρούσεις κατά τη διάρκεια της μεγάλης πορείας του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Φόρουμ στην Αθήνα την άνοιξη του 2006 και το νεαρό της ηλικίας του κόσμου που συμμετείχε σε αυτές δείχνουν ότι κάτι αρχίζει να αλλάζει στον δρόμο. Λίγους μήνες αργότερα, στις συγκρούσεις του Ιουνίου '06 και κυρίως του Μαρτίου '07, και όσο το φοιτητικό κίνημα βρίσκεται σε εξέλιξη, είναι σαφές ότι σε σημαντικά κομμάτια του νεαρού προλεταριάτου η σύγκρουση είναι περισσότερο αποδεκτή. Η κατάσταση στον δρόμο λίγο θυμίζει τις πορείες της προηγούμενης δεκαετίας· η «γενιά των 700 ευρώ» είναι πλέον εδώ με πετσοκομμένες προσδοκίες και μέλλον. Ο α/α χώρος, από εκεί που «προσέλκυε περιθωριακά στοιχεία», όπως αρέσκονταν να γράφουν οι καθεστωτικοί αναλυτές, αισθάνεται ξαφνικά *περικυκλωμένος* από άνεργους και επισφαλείς εργαζόμενους χωρίς στην πραγματικότητα να είναι, γιατί η συντριπτική πλειοψηφία του πολιτικού προσωπικού του ανήκουν πλέον σε αυτή την «κοινωνιολογική» κατηγορία συγκρουόμενη μια χαρά στον δρόμο χωρίς την πρωτοβουλία και καθοδήγηση των «παλιών». Η εξέγερση του Δεκέμβρη '08 θα διαλύσει οριστικά τον μύθο της «αναρχικής ηγεμονίας» στον δρόμο.

12.

Όταν γίνονται δημόσιες τοποθετήσεις που υποστηρίζουν ότι «οι αναρχικοί δημιούργησαν τον Δεκέμβρη», αυτό έχει ορισμένες συνέπειες. Οι οργανωμένες ομάδες του α/α χώρου, όσο κι αν έχουν μαζικοποιηθεί οι ίδιες, βρίσκονται πλέον να επιπλέουν μέσα σε μια θάλασσα εκατοντάδων, ίσως και χιλιάδων, «ανένταχτων» προλετάριων που είναι εξοικειωμένοι με τη βία στη ζωή τους, άρα και στον δρόμο. Η χρήση των νέων τεχνολογιών, από τη μια, προσφέρει λίγο-πολύ σε όλους τη δυνατότητα να αποκτήσουν «επαφή» με τον α/α χώρο και να αισθάνονται εαυτούς ως «μέλη» του κινήματος, και το τελευταίο μια μεγάλη «παρέα» ή «συμμορία» ανάλογα με τις εκάστοτε ανάγκες, χωρίς να περνάνε π.χ. από το κτίριο γκίνη και, από την άλλη, να στηρίζει τη δράση μικρών κλειστών ομάδων που να μπορούν να αισθάνονται «εντός» και «εκτός» του α/α χώρου με ένα κλικ του ποντικιού. Γιατί όχι και να θεωρήσει η καθεμιά από τις ομάδες αυτές, αντιγράφοντας τη συμπεριφορά των παλιότερων ομάδων, τον εαυτό της ως ένα ξεχωριστό α/α χώρο. Η επονομαζόμενη «κρίση της πολιτικής» δε θα μπορούσε να αφήσει εκτός τις παραδοσιακές ομάδες του α/α χώρου, τις οποίες πολλοί «πιτσιρικάδες» όχι μόνο ακούνε υποτίθεται ευλαβικά μέσα στα αμφιθέατρα και τις συνελεύσεις προσπαθώντας να τις μιμηθούν, αλλά και κριτικάρουν και αμφισβητούν έντονα απ' έξω. Η Μεσολογγίου, προϊόν της τελευταίας δεκαετίας δεν αποτελεί τίποτε άλλο από τη διακριτή χωροθέτηση αυτής της αμφιλεγόμενης αμφισβήτησης. Το πρόγραμμα πεζών περιπολιών που είχε τεθεί σε εφαρμογή από το κράτος λίγους μήνες πριν τον Δεκέμβρη αυτόν τον κόσμο –και στο πρόσωπό του μια ολόκληρη γενιά που θεωρείται ήδη υποτιμημένη για την αξιοποίηση του κεφαλαίου– είχε στόχο να διαχειριστεί και να καταστείλει. Ο Αλέξης, σύμβολο αυτής της γενιάς παρά τα 16 χρόνια του, ήταν καταρχήν δικός τους νεκρός, πριν γίνει η αφορμή για την εξέγερση των υπόλοιπων χιλιάδων.

13.

Αν κάποιος ρίξει μια ματιά στον κατάλογο με τις ζημιές που προκλήθηκαν κατά τη διάρκεια της διαδήλωσης της 5ης Μάη, σίγουρα θα αντιληφθεί τις ποιοτικές ομοιότητες με την εξέγερση του Δεκέμβρη, όπου στις καταστροφές περιλαμβάνονταν από στάσεις λεωφορείου και καρτοτηλέφωνα μέχρι καμένες τράπεζες και δημόσια κτίρια. Αυτό δείχνει με βεβαιότητα ότι παρόμοιος κόσμος είχε συμμετάσχει και στις δυο περιπτώσεις. Εδώ, όμως, σταματούν οι όποιες συγκρίσεις· η πορεία της 5ης Μάη δεν ήταν ένας «εργατικός Δεκέμβρης» και δε θα μπορούσε να είναι κάτι τέτοιο· έτσι κι αλλιώς, τόσες συγκρούσεις και καταστροφές δεν έγιναν ούτε στην πορεία της 10/12/08 –εκείνη η «γενική απεργία» που μετατράπηκε σε συγκέντρωση στο Σύνταγμα– εν μέσω της εξέγερσης στην οποία οι σταθερά εργαζόμενοι εν πολλοίς απείχαν. Η διαδήλωση της 5ης Μάη είναι η τελευταία, και πολύ πιο συγκρουσιακή, μιας σειράς διαδηλώσεων από τα τέλη του ’09 μέχρι τους πρώτους μήνες του ’10, όπου οι «προσωρινοί» κατεβαίνουν από μόνοι τους στις διαδηλώσεις των «μόνιμων» για να τους συναντήσουν· κάτι που, αντίστροφα, έλειψε τον Δεκέμβρη του 2008. Γι’ αυτό τον λόγο **η διαδήλωση της 5ης Μάη είναι η πιο σημαντική κινηματική κληρονομιά της εξέγερσης του Δεκέμβρη**. Βέβαια, κανείς δε θα μπορούσε να περιμένει ότι αυτή η συνύπαρξη θα ήταν ομαλή ή ότι η βία θα ήταν ελεγχόμενη.

14.

Οι αποκλίνουσες διαθέσεις μεταξύ των διαδηλωτών φάνηκαν ήδη από την απόπειρα να ανοιχτεί και να σπαστεί ο Λουμίδης στη γωνία Πανεπιστημίου και Αιόλου. Ήταν προφανές σε όποιον ήταν στον δρόμο εκείνη την ημέρα ότι η μεγάλη πλειοψηφία των 150.000 διαδηλωτών δεν ήθελε κανενός είδους καταστροφές ή συγκρούσεις *πριν η πορεία φτάσει στο Σύνταγμα*. Σε τέσσερις τουλάχιστον περιπτώσεις (στη μέση της Σταδίου, στο Σύνταγμα και στα Λουλουδάδικα) παίχτηκε ξύλο μεταξύ των ομάδων αυτών, και άλλων διαδηλωτών. Κανένα μπλοκ της πορείας, συμπεριλαμβανομένης και αρκετών μέσα από τα αναρχικά μπλοκ, δεν επικροτούσε τις καταστροφές και αυτό δείχνουν τα πολλά κραξίματα από την πορεία –αναμειγμένα σίγουρα με κάποιες επευφημίες– που έφαγαν οι μικρές ομάδες νεαρών, οι οποίες κινούνταν κυρίως στα αριστερά της σε όλο το μήκος της Αιόλου και της Σταδίου. Αυτοί και μόνο οι λόγοι, που αφορούν τη συγκεκριμένη αντίληψη των διαθέσεων της διαδήλωσης, θα έπρεπε να αρκούν για να μην καεί η Marfin. Αλλά η ιστορία δε γράφεται με κανονιστικές υποθέσεις.

15.

Η Marfin δεν κάηκε μια φορά, αλλά δύο. Η πιο γνωστή, και μοιραία, από τις δυο επιθέσεις έγινε με χρονική διαφορά 15-20 λεπτών περίπου από την πρώτη που, όμως, τηρούσε όλες τις προ Δεκέμβρη προδιαγραφές του συμβολικού hit and run. Γι’ αυτό και είναι λάθος να προσπαθούμε να ερμηνεύσουμε τον δεύτερο εμπρησμό *υποκειμενίστικα* με όρους «αυτοϊκανοποίησης» ή «αυτοεκπλήρωσης» ενός κατά τα άλλα παραμυθιασμένου, αλλά *συμβολικά σκεπτόμενου*, επαναστάτη. Γιατί πρέπει η τράπεζα αυτή τη χρονική στιγμή, εν μέσω μιας τεράστιας πορείας, να καταστραφεί ολοσχερώς παραβλέποντας οτιδήποτε υποδεικνύει την ανθρώπινη παρουσία μέσα στο κτίριο; Πόσο είναι τελικά αυτό το κενό που πρέπει να γεμίσει με πράξεις βίας; Σε ποιον ανήκει αυτό το κενό; Όσα συγκεκριμένα άτομα με σάρκα και οστά και να πάρουμε, δεν αρκούν για να προκαλέσουν την ύπαρξη αυτού του κενού, γιατί πολύ απλά δεν πρόκειται για ατομικό/ψυχικό κενό. Η ψυχολογιοποίηση δε χωράει ούτε εδώ ούτε πουθενά. Το κενό αυτό είναι κενό του ίδιου του κινήματος και προκύπτει από τη διαφορά επιπέδου μεταξύ της βίας που έχει ήδη ασκηθεί κατά τη διάρκεια της εξέγερσης του Δεκέμβρη, και άρα θεωρήθηκε από πολλούς κινηματικά αναγκαία για την ιστορική περίοδο που διανύουμε, και της βίας των συμβολικών χτυπημάτων. Απλά κάποιοι θεώρησαν ότι το επίπεδο βίας της συγκεκριμένης διαδήλωσης δεν έπρεπε να πέσει πιο κάτω και θεώρησαν εαυτούς ως τους φορείς αυτής της αναγκαίας βίας.

16.

Εξίσου εύκολο είναι να φορτώνονται όλα στην, καθ’ όλα υπαρκτή και κυρίαρχη μέσα στον α/α χώρο, macho ιδεολογία του «είναι πιο γαμιάς αυτός που τα χώνει καλύτερα» εντοπίζοντας έτσι, επιτέλους, «αυτό που φταίει» για τη δολοφονία των εργαζόμενων της Marfin. Όλη αυτή η περιρ-

ρέουσα ατμόσφαιρα άνδρωσης των εκτελεστικών στελεχών του α/α χώρου σίγουρα έπαιξε τον ρόλο της, και σωστά στηλιτεύεται, αλλά η εμμονή σε μια τέτοια ερμηνεία μπορεί να σπείρει τη σύγχυση, αν κάποιος ζουμάρει παραπάνω από όσο πρέπει στο στιγμιότυπο της *ρίψης* των μπουκαλιών μέσα στη δις σπασμένη πρόσοψη της Marfin· αν κάποιος επινοήσει, δηλαδή, μια δική του γενεαλογία αυτής ακριβώς της ρίψης ξεκομμένη από οποιοδήποτε πλαίσιο αναφοράς και αποδώσει σε αυτή τη ρίψη όλη την ευθύνη για ό,τι επακολούθησε. Μέσω του τόσο τυχαίου όσο και δολοφονικού εμπρησμού της Marfin ο α/α χώρος ανακαλύπτει ξανά τον καπιταλισμό και τη θεμελιακή διαδικασία που τον τρέφει· γιατί τι άλλο είναι η *αλλοτρίωση*, αν όχι η απώλεια ελέγχου πάνω στην ίδια μας την πρακτική δραστηριότητα, αν όχι η μη σύμπτωση ατομικής και κοινωνικής δραστηριότητας; Όσο κι αν δεν υπήρχε πυρασφάλεια, όσο κι αν ο Βγενόπουλος είναι απλά καπιταλιστής, η ίδια η τεχνική του εμπρησμού με εναμισόλιτρα μπουκάλια βενζίνης υποδηλώνει μια αντίληψη επίτευξης των μεγαλύτερων δυνατών καταστροφών στο μικρότερο δυνατό χρονικό διάστημα· με άλλα λόγια, υποδεικνύει *το βάθεμα του καπιταλιστικού καταμερισμού εργασίας* της καταστροφικής δραστηριότητας δρόμου και τον θάνατο που φέρει μέσα του, όπως ακριβώς συμβαίνει και με το βάθεμα του καπιταλιστικού καταμερισμού εργασίας στην υπόλοιπη κοινωνία *γενικά*.

17.

Στις 10 Ιανουαρίου 1991, την επόμενη της δολοφονίας του Τεμπονέρα και κατά τη διάρκεια εκτεταμένων συγκρούσεων στο κέντρο της Αθήνας, οι μπάτσοι καίνε το «Κ. Μαρούσης» χρησιμοποιώντας αυτόν τον δολοφονικό εμπρησμό για να ανακόψουν το βιαιότερο προλεταριακό κίνημα εκείνης της περιόδου. Μέχρι την 5η Μάη, η γραμμή, την οποία έπρεπε το κίνημα να διασχίσει για να μετατραπεί σε «προβοκατόρικο», θεωρείτο απλά συρρικνωμένη. Μετά την 5η Μάη, συνειδητοποιήθηκε ότι δεν είναι αναγκαία η επανάληψη ενός «Κ. Μαρούσης»· το κίνημα μπορεί να προβοκάρει τον εαυτό του μόνο του, χωρίς τους μπάτσους. Ο εμπρησμός της Marfin ήταν το «Κ. Μαρούσης» που το ίδιο το σύγχρονο κίνημα έφερε μέσα του.

18.

Παρ' όλη την απόσταση που υπήρχε στον δρόμο μεταξύ του α/α χώρου, και των πάρα πολλών που πορεύτηκαν στα μπλοκ του χωρίς να «ανήκουν» σε αυτόν, και της υπόλοιπης διαδήλωσης –αλλά και της διαφοράς μεταξύ του α/α χώρου και των «ομάδων κουκουλοφόρων» που όχι μόνο γύρω του, αλλά και κατά μήκος σχεδόν όλης της διαδήλωσης– **όλες** οι υπόλοιπες καταστροφές (ακόμα και ο εμπρησμός του κτιρίου του υπουργείου οικονομικών με ανθρώπους μέσα χωρίς όμως θύματα, ακόμα και ο εμπρησμός του πολυτελούς αυτοκινήτου απέναντι από τους στύλους του Ολυμπίου Διός, ο καπνός από τον οποίο έφτασε α λα Δεκέμβρη αμέσως στον τελευταίο όροφο της διπλανής πολυκατοικίας, για να μην αναφερθούμε στον εντελώς παρόμοιο καπνό που υψώθηκε μερικά τετράγωνα πριν τη Marfin) θεωρήθηκαν από τους υπόλοιπους διαδηλωτές, στη χειρότερη των περιπτώσεων, ως *αναγκαίο κακό*, ως η αναγκαστική συνύπαρξη με το μίσος που γεννάει η σύγχρονη περίοδος κρίσης. Το πιο σημαντικό κινηματικό διακύβευμα αυτή τη στιγμή είναι να μη θαφτεί αυτή η πραγματικότητα και να μη διαχωριστεί χωρικά και χρονικά το «μίσος» από τη «διαδήλωση», αφού προηγουμένως αφαιρεθεί το υλικό περιεχόμενό τους ως κοινωνικές σχέσεις και στη συνέχεια συγκροτηθούν ακίνδυνα ως κενές αναπαραστάσεις.

19.

Ίσως ο πιο πολιτικά επικίνδυνος αυτή τη στιγμή είναι αυτός που συνεχίζει να θεωρεί την αστυνομία ως «συμμορία» ή «ένα μάτσο βλάκες μπάτσοι». Η αστυνομία, δηλαδή το κράτος στην πιο προωθημένη μορφή του σε αυτή τη φάση, βλέποντας την τεράστια διαδήλωση δε θέλει να προκαλέσει περισσότερο τη «δίκαιη οργή» των διαδηλωτών βάζοντας το συνηθισμένο ελικόπτερο να πετάξει πάνω από την πορεία. Η χύμα «ειρηνική εισβολή» διάφορων λαϊκών, δεξιών και αριστερών, από τη δεξιά σκάλα του Κοινοβουλίου ακριβώς με το τέλος της διαδήλωσης του ΠΑΜΕ, λίγο αργότερα το πέσιμο στις διμοιρίες μπροστά στη Βουλή από πρωτοβάθμια συνδικάτα που ήταν κοντά στην κεφαλή της πορείας της ΓΣΕΕ και η αντιφατική ανοχή της πορείας στους λίγους που έσπαγαν μέχρι το Σύνταγμα, όπου και εκδηλώθηκε ένα μεγάλο ντου προς το «μπουρδέλο»,

αναγκάζουν την αστυνομία να παρέμβει για να κόψει τη διαδήλωση σε κομμάτια. Η διαχείριση της διαδήλωσης με τη μέθοδο της σαλαμοποίησης καθίσταται εφικτή, γιατί, ενώ οι διαδηλωτές έχουν μεγάλο θυμό προς το Κράτος –και όποιος ήταν στη διαδήλωση ένιωσε πόσο άλλαξε το κλίμα όταν η διαδήλωση έφτανε μπροστά στη Βουλή – δεν εκδηλώνουν τον ίδιο θυμό προς τις δημοιρίες. Με την εξαίρεση του ξυλοδαρμού ορισμένων μελών της, ήδη διαβόητης για τη βία της, ομάδας «Δ» στους δρόμους από την κάτω πλευρά της πλατείας Συντάγματος, η μεγάλη πλειοψηφία των μπλοκ μπορεί μεν να μη διαλύεται, αλλά δεν επιτίθεται στην αστυνομία ακόμα κι αν έχει την ευκαιρία. Ο φόβος της καταστολής είναι υπαρκτός μέσα στο κίνημα, γι' αυτό και όλων τα πόδια κόπηκαν μόλις μαθεύτηκε ο θάνατος των τριών εργαζομένων στη Marfin. Το άγριο τρέξιμο 3.000 και πλέον διαδηλωτών στην Πανεπιστημίου από πολύ λίγους μπάτσους το επόμενο βράδυ της 6ης Μάη μπορεί να αποδειχθεί και δείκτης του τι πρόκειται να επακολουθήσει, αν δεν σπάσει στο δρόμο η ευρωλατινοαμερικανικού τύπου καταστολή που καλλιεργείται από το κεφάλαιο και το κράτος του αυτή τη χώρα.

20.

Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι οι, σχεδόν διθυραμβικές, *καρμπόν* αναφορές στο «μαζικό λαϊκό κίνημα» από το σύνολο σχεδόν των ομάδων του α/α χώρου αποτελούν αποκλειστική έκφραση του φόβου για την επερχόμενη κρατική καταστολή ή γκροτέσκα επανάληψη της υποκρισίας ανάλογων ανακοινώσεων που έχουν εκδοθεί και στο παρελθόν και έχουν στόχο την υπερασπιστική γραμμή στο δικαστήριο. Η ιστορία, όμως, δεν επαναλαμβάνεται ποτέ, παρά μόνο ως φάρσα και η αυτοσυντήρηση ποτέ δε συνιστούσε πολιτική γραμμή· πόσο μάλλον όταν γίνεται σε βάρος άλλων κομματιών του, επαναλαμβάνουμε, αντιφατικού κινήματος. Δεν μπορούμε, λοιπόν, παρά να αναγνωρίσουμε ότι αυτή την περίοδο παίζεται η τελευταία πράξη της αντιεξέγερσης: το κράτος, πιέζοντας τον α/α χώρο, θέλει να καταστήσει σαφές προς κάθε κατεύθυνση –θαρρείς και είναι στο χέρι του– ότι μια νέα εξέγερση δεν είναι ανεκτή, ότι η διάχυτη κοινωνική βία που παράγεται αυτή την ιστορική περίοδο πρέπει με κάποιο να συμμαζευτεί, να οργανωθεί *και κάποιοι πρέπει να το κάνουν* αυτό αφού το κράτος δεν μπορεί. Από αυτή την άποψη είναι βολικό να ταυτίζονται **όλες** τις ομάδες νεαρών με τις μηδενιστικές *πολιτικές αντιλήψεις* του Νίτσε, του Στίρνερ και του Νετσάγιεφ, αντί να γίνεται κατανοητό πώς αυτές οι ομάδες προέκυψαν από τις σημερινές κοινωνικές σχέσεις, «εντός» και «εκτός» του α/α χώρου. Επομένως, το σπάσιμο του, διάρκειας ενάμιση χρόνου, άτυπου συμβολαίου στον δρόμο αυτές τις ομάδες –οι οποίες, ας μην ξεχνάμε, με τη δράση τους κατά την εξέγερση του Δεκέμβρη και την προνομιακή σχέση που διατηρούν με τη *σύγχρονη άγρια νεολαία* δίνουν το όποιο δικαίωμα στον α/α χώρο να κομπάζει για την επανεπινόηση του Δεκέμβρη ως «αναρχικού»– δε συνιστά απλά σπασμωδική κίνηση που έχει τον υπαρκτό κίνδυνο να στείλει όλους μας στην αγκαλιά της κρατικής καταστολής, αλλά μπορεί να φτάνει και στο σημείο να αποτελεί μελετημένη ρεβανσιστική κίνηση προς αυτούς που προκάλεσαν την απώλεια της αναρχικής ηγεμονίας στον δρόμο. Σύντροφοι, το «μαζικό κίνημα» το έχουν χρησιμοποιήσει πολλοί πριν από εσάς, λιγότερο χοντροκομμένα και πολύ πιο επιδέξια. Τι διαφορετικό, τηρουμένων των αναλογιών, έκανε ο Στάλιν στους πολιτικούς τους αντιπάλους; Ή υπάρχει η ψευδαίσθηση ότι οι σταλινικοί δεν ήταν και είναι ακόμη –αυτό που τόσο εύκολα λέγεται για κάποιον αλλά δύσκολα αμφισβητείται το περιεχόμενό του– *αγωνιστές;*

21.

Οι σημερινοί δικαστές της «τυφλής βίας» παραμένουν ακόμη τιμητές και φετιχιστές της ένοπλης βίας, αφού σιωπηλά ή φανερά υπερασπίζονται την ένοπλη πάλη, την πιο καθαρή έκφραση της βίαιης πρωτοπορίας που δρα *έξω και κρυφά* από το κίνημα και όχι *μέσα και διαλεκτικά* όπως οι νεολαίοι που τα σπάνε. Οι τελευταίοι κάνουν αυτά που κάνουν θεωρώντας εαυτούς την *επί τόπου* συγκρουσιακή «πρωτοπορία» του κινήματος δίπλα στην πορεία και, αν και αντιφατικά, μέσα απ' αυτή· και σίγουρα σε αρκετές περιπτώσεις η δράση τους δεν αντιστοιχεί στο επίπεδο σύγκρουσης μιας πορείας. Αυτοί που καταγγέλλουν ως προβοκάτορες αυτούς που έκαψαν τη Marfin, και των οποίων η πράξη είχε *αντικειμενικά αλλά τυχαία* προβοκατόρικο αποτέλεσμα πάνω στο κίνημα είναι οι ίδιοι που το έκλεισαν το στόμα τους, όταν ο Επαναστατικός Αγώνας *υποκαθιστούσε* την ήδη παρηκμασμένη εξέγερση του Δεκέμβρη πυροβολώντας μέσα από το άσυ-

λο στις 23 Δεκέμβρη 2008· είναι οι ίδιοι που ακόμα δε λένε και δε γράφουν τίποτα σχετικά με τον προβοκατόρικο ρόλο τέτοιου τύπου ενεργειών[1].

22.

Αλλά, ας κάνουμε μια υπόθεση εργασίας και ας αναρωτηθούμε σε τι θα μπορούσε να μετατραπεί ο α/α χώρος αν κατόρθωνε να ξεφορτωθεί το βαρίδι των νεαρών ομάδων και διέσωζε από την κατάρρευση τη θεμελιακή γι' αυτόν ιδεολογία γύρω από την «κινηματική» και «μη κινηματική βία». Τα τελευταία χρόνια, και για πρώτη φορά στην ιστορία του, βλέπουμε μπροστά μας τον α/α χώρο να θεωρεί εαυτόν εμπλεκόμενο σε κάθε είδους «κοινωνική δράση» απανταχού στην ελληνική επικράτεια. Στην εποχή μας, η ίδια η ανάπτυξη του κεφαλαίου σήμερα καθιστά **αδύνατη** την επιστροφή στην παλιά σοσιαλδημοκρατική διαχείριση, και άρα δεν είναι δυνατόν να ικανοποιηθούν τα όποια «κοινωνικά αιτήματα» της εργασίας, των τοπικών κοινοτήτων κλπ. Η βία που παράγεται σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της καπιταλιστικής κοινωνίας από το ανικανοποίητο των αιτημάτων προσελκύει το κόμμα της βίας, και τις σημαντικές επιρροές του, και το μετατρέπει (ηθελημένα ή μη, είναι αδιάφορο) στην πιο ανεπεξέργαστη, και ταυτόχρονα σύγχρονη, *μορφή της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς*. Αρκεί να ρίξουμε μια ματιά στην υποστήριξη που έχουν μέσα στον α/α χώρο οι διεκδικητικές πρακτικές κάθε είδους. Αυτό συμβαίνει όχι μόνο επειδή σε αυτή τη χώρα η αριστερά έχει πάψει εδώ και δεκαετίες να συγκρούεται αφήνοντας κενό χώρο τεράστιων διαστάσεων, αλλά και επειδή *ο Δεκέμβρης που δεν αναμενόταν και ξάφνιασε* δε συζητήθηκε κριτικά. Την ώρα που η καπιταλιστική συσσώρευση επιταχύνεται ο εμπρησμός της Marfin μπορεί να αποτελέσει τον καταλύτη για τον οριστικό μετασχηματισμό του α/α χώρου εντός του κενού χώρου που έχει αφήσει η ελληνική αριστερά.

23.

Κάθε εξωκοινοβουλευτική αριστερά που σέβεται τον εαυτό της θέλει να καταλάβει τα χειμερινά ανάκτορα της εποχής της. Μόνο, όμως, δεξιές και συντηρητικές λογικές αναγορεύουν τους «300» σε αποκλειστικούς υπεύθυνους των δεινών του προλεταριάτου. Η απαίτηση για «πάταξη της διαφθοράς» και «παραδειγματική τιμωρία των ενόχων» είναι πάνω απ' όλα απαίτηση για ένα *επιτέλους ευνομούμενο* κράτος και, άρα, μια σωστά ρυθμιζόμενη κεφαλαιακή σχέση· απαίτηση που απέχει παρασάγγας από την έκφραση επαναστατικού κλίματος. Δεν είναι καθόλου τυχαίο που τα κρατικά στελέχη αντιλήφθηκαν αυτές τις απαιτήσεις και κινήθηκαν τις επόμενες μέρες προς ακριβώς αυτή την κατεύθυνση αναδεικνύοντας «σκάνδαλα» και «τιμωρίες των διεφθαρμένων πολιτικών». Η πορεία της 5ης Μάη και η αλλαγή κλίματος στην πλατεία Συντάγματος με την εκεί *ανεκτή* εκδήλωση της οργής των διαδηλωτών μοιάζει πολύ περισσότερο με τις πρόσφατες επιθέσεις των διαδηλωτών σε Ιρλανδία και Βοσνία (για να μην πάμε πιο πίσω στην Ουγγαρία του 2006) από όσο θέλουμε να νομίζουμε. Απλά εδώ, ακόμα, η έκφραση της διαμαρτυρίας περνάει μέσα από την ηγεμονία της αριστεράς και των κοινωνικών καναλιών που προνομιακά εποπτεύει. Η εμφάνιση 50 περίπου *οργανωμένων* ακροδεξιών έξω από τη Βουλή στο περιθώριο της διαδήλωσης του ΠΑΜΕ δείχνει ότι η άκρα δεξιά αισθάνθηκε αρκετά εντός κλίματος ώστε να ρισκάρει την παρουσία της στη διαδήλωση. Αλλά θα ήταν σφάλμα να αποδώσουμε την, πρωτοφανή ιστορικά, παρουσία των φασιστών εκεί σε ένα ριψοκίνδυνο καπρίτσιο τους· πόσο μάλιστα όταν όλες οι δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι ο ΛΑΟΣ πετυχαίνει μεγάλα ποσοστά στις «παραγωγικές τάξεις» αυτής της κοινωνίας, τους επιχειρηματίες και τους εργάτες.

24.

Η δολοφονία της 58χρονης ιδιοκτήτριας ξενοδοχείου στη Σκιάθο από τον 17χρονο αλβανό υπάλληλό της επειδή του χρώσταγε, λέει, χρήματα και η κατάληψη των γραφείων της Interattica που προσπάθησε, αποτυχημένα, να αποσοβήσει τη μεγαλύτερη ομαδική απόλυση κατά τη διάρκεια της κρίσης ως τώρα, συνέβησαν σχεδόν ταυτόχρονα και αποτελούν όψεις του ίδιου νομίσματος,

[1] Ένα κριτικό κείμενο, το οποίο κυκλοφόρησε στις αρχές Δεκέμβρη 2009, σχετικά με το κόμμα του ένοπλου και με τίτλο «Προσοχή! Ψάχνουν για μαλάκες» μπορεί να βρεθεί εύκολα στο διαδίκτυο.

της ίδιας συνθήκης στην οποία βρισκόμαστε σήμερα: να απειλούμαστε *ασύμμετρα* από το κεφάλαιο σε ατομικό επίπεδο και η προλεταριακή αντίσταση να μετονομάζεται από το κεφάλαιο και την εξουσία του σε *ασύμμετρη απειλή*. Η σταδιακή διάλυση της παλιάς εργατικής ταυτότητας και το βάθεμα της εξατομίκευσης, τα οποία φέρει μέσα της η ίδια η σύγχρονη κίνηση της σχέσης κεφάλαιο, έχουν ως συνέπεια μεταξύ άλλων τον κατακερματισμό της θεωρίας της ολότητας (δηλαδή της ίδιας της ταξικής αντίληψης) και τη μετατροπή των εκφράσεων της ταξικής πάλης σε *μεμονωμένα περιστατικά* μεταξύ δυο «τυχαίων» αντιμαχόμενων πλευρών στο χάος του καπιταλιστικού ανταγωνισμού. Όσοι συγχέουν την ταξική πάλη με τον καπιταλιστικό ανταγωνισμό και βαυκαλίζονται ότι μπορούν ποτέ να αποτελέσουν οι ίδιοι ασύμμετρη απειλή για την εξουσία του κεφαλαίου, όσο οπλισμένοι κι αν είναι, δεν κάνουν τίποτε άλλο από το να επιβεβαιώνουν ότι υπάρχουν οι κοινωνικές δυνάμεις του καπιταλιστικού συστήματος που μας υπερβαίνουν και η όποια ανατροπή του κεφαλαίου μπορεί να προέλθει μόνο σε επίπεδο κινήματος, από το ίδιο το προλεταριάτο στη σύγκρουσή του με το κεφάλαιο **εντός της κεφαλαιακής σχέσης**. Στις μέρες μας, η δυναμική αυτής της συγκρουσιακής σχέσης καθορίζεται ολοένα και περισσότερο από την αντιφατική καπιταλιστική ανάγκη για ευρεία καταστροφή κοινωνικού κεφαλαίου –όσο δεν είναι εφικτό ένα νέο διευρυμένο καθεστώς συσσώρευσης– με αύξηση της αποσπώμενης υπεραξίας από την ήδη παραγωγική εργασία και παράλληλη ανοιχτά βίαιη διαχείριση του προλεταριακού υπερπληθυσμού. Βρισκόμαστε εντός αυτής της δυναμικής χωρίς τη θέλησή μας και η ανατροπή της σε καμία περίπτωση δεν περνάει από τον διαχωρισμό των «οργανωμένων» μορφών προλεταριακής αντίστασης από τις «μη οργανωμένες»· άλλωστε μόνο στο επίπεδο άμεσης εμπλοκής σε μια *επιμέρους* κατάσταση, και πιθανότατα ανεξάρτητα από την όποια πολιτική νόρμα που μπορεί να έχει κανείς στο κεφάλι του, θα απαιτηθεί εμπράκτως η έκφραση μιας «άποψης» για τη βία· είναι αδύνατον να τεθεί ένα τέτοιο κανονιστικό ζήτημα στο
επίπεδο του κινήματος.

25.

Η τραγικότητα του εμπρησμού της Marfin έγκειται στο ότι εξέφρασε την ίδια τη σύγχρονη κρίση του κεφαλαίου ως ανάγκη για ευρεία καταστροφή *κοινωνικού κεφαλαίου* και ταυτόχρονα, μένοντας μόνο στην υλική πλευρά του ζητήματος, υποτίμησε την αναγκαιότητα του κομμουνισμού ως ακριβώς αναγκαιότητα για εκ βάθρων καταστροφή των καπιταλιστικών *κοινωνικών σχέσεων*.

Α.
Αθήνα, τέλη Μάη – αρχές Ιούνη 2010

Εγκλωβισμένες γυναίκες μετά από επίθεση στη Σχολή Διπλωματών του Υπουργείου Εξωτερικών στο Κολωνάκι, απόγευμα Δευτέρας 8.12.08

ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ

«Δεν αντιστοιχεί στη μεγαλοπρέπεια των εξεχόντων ανδρών να χάνουν τον χρόνο τους με υπολογισμούς, τους οποίους θα μπορούσε να εκτελέσει με την ίδια ακρίβεια οποιοσδήποτε χωριάτης με τη βοήθεια μιας μηχανής»

Gottfried Wilhelm Leibniz, μαθηματικός, φυσικός και φιλόσοφος, 17ος αιώνας

1*

Το κείμενο αυτό μοιράστηκε στη συζήτηση με θέμα «Κίνημα και διαδικτυακές e-ποδομές» στα πλαίσια του διημέρου που διοργανώθηκε στην Αθήνα από τη Cybrigade.org στις 29 Οκτωβρίου 2010.

Η αντιφατική σχέση του προλεταριάτου με την τεχνολογία είναι τόσο παλιά όσο και η σχέση κεφάλαιο. Ήδη από τις αρχές του 19ου αιώνα και τη γενεσιουργό πράξη αυτού που έχει αποκαλεστεί ιστορικά καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής, ο ατομικός εργάτης διαχωρίζεται βίαια από τα μέσα παραγωγής για να επανενωθεί ξανά μαζί τους υπό την καπιταλιστική ιδιοκτησία και των δύο. Η ιστορική ιδιαιτερότητα του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής είναι ότι διαλύει τις προϋπάρχουσες «φυσικές» σχέσεις παραγωγής, οι οποίες στηρίζονταν στον αποκαλούμενο «μεταβολισμό μεταξύ ανθρώπου και φύσης», και δημιουργεί νέες ταξικές κοινωνικές σχέσεις παραγωγής της φυσικής και κοινωνικής πραγματικότητας· νέες ταξικές κοινωνικές σχέσεις, οι οποίες διαμεσολαβούνται κυρίως από το κρατικά εγγυημένο νομικό δίκαιο και τις εφαρμογές των φυσικών επιστημών στη βιομηχανία. Αυτό που ο Μαρξ αποκάλεσε "ειδικά καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής" –ο οποίος, υποτίθεται, αλληλεπιδρώντας με τη διαδικασία συσσώρευσης κεφαλαίου προκαλεί από κοινού μαζί της «την αλλαγή εκείνη στην τεχνική σύνθεση του κεφαλαίου, με την οποία το μεταβλητό συστατικό γίνεται ολοένα και πιο μικρό σε σύγκριση με το σταθερό», ενώ «τα πρόσθετα κεφάλαια που σχηματίστηκαν στην πορεία […] της συσσώρευσης […] χρησιμεύουν κατά προτίμηση σαν βοηθητικά μέσα για την εκμετάλλευση νέων εφευρέσεων και ανακαλύψεων και γενικά βιομηχανικών τελειοποιήσεων»– αποτέλεσε μόνο μία όψη της εισαγωγής τεχνολογικών καινοτομιών στην εποχή του και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ισχύει για κάθε κοινωνικό σχηματισμό και για κάθε ιστορική περίοδο. Δεν υφίσταται κανένας υπεριστορικός «νόμος της πτωτικής τάσης του ποσοστού κέρδους» σύμφυτος με τη σχέση κεφάλαιο.

2*

Βασικό συστατικό των μαθηματικών της αστικής απολογητικής ήδη από τον 19ο αιώνα είναι εξίσωση κεφάλαιο = μηχανή· όπως έχει επισημανθεί στο *Κεφάλαιο*, ο αυτόματος αργαλειός θεωρήθηκε το κατεξοχήν σύμβολο του δυναμισμού της καπιταλιστικής εξουσίας γενικά. Σήμερα, η απάντηση στη σχετική ερώτηση εμπνέεται από το σύγχρονο βιοπληροφορικό *παράδειγμα* και περιλαμβάνει σίγουρα ένα εργαστήριο μοριακής βιολογίας και έναν ισχυρό υπολογιστή συνδεδεμένο με το διαδίκτυο. Ο φετιχισμός του κεφαλαίου, λοιπόν, παρά τη φαινομενική στατικότητά του ως διαρκής λατρεία των μηχανών, διαφοροποιείται με το πέρασμα του χρόνου και άρα υπόκειται σε μετασχηματισμό. Επειδή «η ανατομία του ανθρώπου είναι το κλειδί για την ανατομία του πιθήκου», η προηγούμενη ιστορική περίοδο και οι αναγκαιότητές της μπορούν να φωτιστούν κατάλληλα μόνο μέσω των σύγχρονων αναγκαιοτήτων της ταξικής πάλης. Προϋπόθεση, όμως, για μια τέτοια έρευνα –ακριβώς επειδή η σχέση κεφάλαιο δεν ταυτίζεται με τη μηχανή, αλλά αποτελεί μια συγκρουσιακή σχέση που εξελίσσεται ιστορικά– είναι να γίνει κατανοητή η χρήση των μηχανών *ως αναγκαίο τμήμα της καπιταλιστικής σχέσης*, η οποία, όσο δε γίνεται η επανάσταση, έχει μόνο στόχο την αναπαραγωγή του ίδιου του εαυτού της· την **αυτοαξιοποίηση της αξίας**. Γιατί *«η καπιταλιστική παραγωγική διαδικασία, λοιπόν, θεωρούμενη στη συνοχή της ή ως διαδικασία αναπαραγωγής, δεν παράγει μόνο εμπόρευμα, ούτε μόνο υπεραξία, παράγει και αναπαράγει την ίδια την κεφαλαιακή σχέση, αφενός τον καπιταλιστή και αφετέρου τον μισθωτό».*

3*

Η σταδιακή μετάβαση από τις εργαλειομηχανές της μανιφακτούρας, στην οποία αφήνεται σχεδόν ανέπαφη η προϋπάρχουσα εργασιακή διαδικασία, στην εκμηχανισμένη παραγωγή του εργοστασίου, όπου η εργασιακή διαδικασία αναδιοργανώνεται εξαρχής με βάση τους ρυθμούς της μηχανής και τα πορίσματα της επιστημονικής γνώσης, δε θα μπορούσε να είναι ομαλή. Το προλεταριάτο της εποχής –είτε σπάζοντας τις μηχανές με λουδίτικο ή μη τρόπο, είτε βάζοντας σαμπό μέσα στα γρανάζια τους, είτε βλέποντας τις μηχανές να το υποκαθιστούν ως εργατική δύναμη που χαρακτηρίστηκε «μη επαρκώς εκμεταλλευόμενη» επειδή διεκδικούσε και απεργούσε– αντιλαμβάνεται την εισαγωγή των μηχανών ως απειλή για την ίδια του την ύπαρξη ως παραγωγική τάξη. Τη στιγμή που το κεφάλαιο τείνει να μετατρέψει τον ατομικό εργάτη σε απλό εξάρτημα της παραγωγικής διαδικασίας, και υπό την πίεση της εκμετάλλευσης, το προλεταριάτο υιοθετεί μεταξύ άλλων μια βίαιη γραμμή άμυνας, σύμφωνα με το αξιολογικό περιεχόμενο της οποίας ο ειδικευμένος εργάτης τοποθετείται σε ένα ποιοτικά, και οντολογικά, ανώτερο επίπεδο από την ίδια τη λειτουργία της μηχανής: η ειδικευμένη εργασία του είναι από μόνη της αξία, γιατί αυτή είναι η πηγή του πλούτου· αλλά και αντίστροφα: ο ίδιος ο ειδικευμένος εργάτης είναι η πηγή του πλούτου, γιατί αυτός μεταδίδει την αξία-ουσία στο αποτέλεσμα της παραγωγικής διαδικασίας μετασχηματίζοντάς το από ανόργανη ύλη σε τελικό προϊόν. Ο Μαρξ θα εκφράσει καλύτερα από οποιονδήποτε άλλο αυτούς τους αγώνες, όταν μέσα στη Διεθνή Ένωση Εργαζομένων θα διατυπώσει την άποψη ότι οι μηχανές δεν είναι δυνατόν να παράγουν αξία, γιατί **η εργασία είναι η μόνη πηγή της αξίας**· υπό την προϋπόθεση, όμως –και η διευκρίνιση είναι αναγκαία, γιατί στα γραπτά του Μαρξ υπάρχουν αντικρουόμενες διατυπώσεις– ότι η αξία ενός προϊόντος δεν είναι ουσία, την οποία ο εργάτης «μεταγγίζει» στο προϊόν με την εργασία του, αλλά με τη σειρά της μια μη μετρήσιμη ιστορικά προσδιορισμένη κοινωνική σχέση, «μέτρο» της οποίας είναι ο αφηρημένος, κοινωνικά αναγκαίος χρόνος που απαιτείται για την παραγωγή του· δηλαδή το χρήμα. Με τη χρηματική θεωρία της αξίας αναδεικνύεται πληρέστερα η εκμετάλλευση της εργατικής τάξης συνολικά από την καπιταλιστική τάξη συνολικά.

4*

Οι ιστορικές συνθήκες διεξαγωγής της ταξικής πάλης της εποχής, λοιπόν, διαμορφώνουν τους όρους μιας αντίφασης: Ενώ η εισαγωγή των μηχανών στην κάθε ιδιαίτερη παραγωγική διαδικασία συναντάει την, πολλές φορές και βίαιη, αντίθεση του, το προλεταριάτο αντιπαρατίθεται στον φετιχισμό της εξίσωσης κεφάλαιο = μηχανή και –καθώς αντιστρέφει τον φετιχισμό, ενώ ταυτόχρονα τον αποδέχεται– φετιχοποιεί τον ειδικευμένο εργάτη (και δη άνδρα) ως άτομο και σώμα μέσα στην ιδιαίτερη κάθε φορά παραγωγική διαδικασία θεωρώντας πλέον τη μηχανή δεν είναι τίποτε άλλο πέρα από νεκρή εργασία που καθυποτάσσει τη ζωντανή εργασία μέσα στο εργοστάσιο. Το προλεταριάτο οφείλει να αναγνωρίζει πλέον ότι όλες οι μηχανές είναι κομμάτι του εαυτού του υποτιμώντας την ίδια του την εμπειρία της εκμετάλλευσης· ότι όλα τα προϊόντα της εργασίας του συνιστούν αντικειμενοποιημένες στιγμές του αλλοτριωμένου εαυτού του. Με αυτόν τον τρόπο αποκαθίσταται μια **ομολογία** μεταξύ ανθρώπου και μηχανής, ένα ομοειδές, αρκετές δεκαετίες πριν ο Turing επιδιώξει να θεμελιώσει θεωρητικά τη δυνατότητα τυποποίησης και εκμηχάνισης οποιασδήποτε υλικής διαδικασίας με τη βοήθεια της Παγκόσμιας Υπολογιστικής Μηχανής του.

5*

Το προλεταριάτο, αντιστρέφοντας τον φετιχισμό του κεφαλαίου σε τέτοιο βαθμό ώστε να αναγορεύσει τον (άνδρα) εργάτη ως φυσικό εκπρόσωπο της αξίας, φτάνει στο σημείο να συνδέσει την προοπτική της απελευθέρωσής του από τα δεσμά της καπιταλιστικής εξουσίας με τη γενίκευση της χρήσης του ίδιου του συστήματος των μηχανών της. Παράλληλα, λοιπόν, με την υπαγωγή της εργασίας στο κεφάλαιο καθ' όλη τη διάρκεια του 19ου αιώνα λαμβάνει χώρα *η υπαγωγή του οράματος της επανάστασης στην ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας*: Ο κομμουνισμός δε θα είναι παρά ένας νέος τρόπος παραγωγής, περισσότερο εξελιγμένος από τον καπιταλιστικό αφού θα είναι προϊόν ενός ανώτερου σταδίου, όπου οι παραγωγικές δυνάμεις –στις οποίες δε συμπεριλαμβάνεται μόνο η επιστήμη και η τεχνολογία αλλά και «η μεγαλύτερη παραγωγική δύναμη, το προλεταριάτο»– θα φτάσουν σε ακόμα πιο υψηλά επίπεδα φέρνοντας αναπόδραστα την ευημερία.

6*

Η μείωση της εργάσιμης ημέρας μετά από κρατική νομοθετική παρέμβαση συνιστά πάνω από όλα αναγνώριση, τουλάχιστον από την πλευρά της πιο συνειδητοποιημένης φράξιας του κεφαλαίου που επέβαλε την εν λόγω κρατική πολιτική, των σημαντικών δυνατοτήτων μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας τις οποίες η επιστήμη και τεχνολογία προσφέρουν στο κεφαλαιοκρατικό σύστημα. Το ζητούμενο στην εκμηχάνιση της παραγωγικής διαδικασίας δεν είναι καταρχάς η εκμηδένιση του ατομικού εργάτη, αλλά *η συνολική διαχείρισή του ως μέλος του συλλογικού εργάτη μέσα στο εργοστάσιο στη βάση της μέγιστης απόσπασης υπεραξίας*· ο εξευτελισμός, η αρρώστια, ο θάνατος αντιμετωπίζονται κυνικά ως παρεπόμενα της εκμετάλλευσης. Ο καπιταλισμός της σχετικής υπεραξίας, οποίος αναδύεται στις αρχές του 20ου αιώνα, δεν τείνει μόνο αντικαταστήσει ολοκληρωτικά τα προϋπάρχοντα εργαλεία του ειδικευμένου εργάτη στο εργαστήριο με μηχανές που να αντιστοιχούν στις νέες απαιτήσεις αξιοποίησης, αλλά επιδιώκει να αναδιοργανώσει το σύνολο της παραγωγικής διαδικασίας στο πρότυπο των νέων δυνατοτήτων μείωσης του αναγκαίου χρόνου εργασίας. Το νέο κοινωνικό συμβόλαιο στη βάση της εργάσιμης ημέρας των 5 δολαρίων που προτείνει ο Χένρυ Φορντ, το οποίο βέβαια για να εφαρμοστεί ευρέως στη Δύση χρειάστηκε να μεσολαβήσουν τα σφαγεία δύο Παγκόσμιων Πολέμων, δε στηρίζεται απλά στο φτήνεμα των αγαθών που μπορούν να αγοραστούν με τον μισθό, αλλά επιπλέον στο *δυνητικό φτήνεμα των πάντων* με τη βοήθεια των μηχανών: Πόσο κάτω μπορεί να πέσει η αξία του μισθού; Πόσο φτηνό μπορεί να γίνει το κατώφλι επιβίωσης; Πόσο κάτω μπορεί να πέσει τελικά το κόστος αναπαραγωγής του μεμονωμένου ατομικού εργάτη; Η σημερινή δυνατότητα κατασκευής με τη βοήθεια της γενετικής ανθρώπινων όντων χωρίς τη μεσολάβηση γυναικείας μήτρας αποτελεί την απάντηση σε πραγματικό ιστορικό χρόνο αυτών των ερωτήσεων· το **βιοπληροφορικό παράδειγμα** αποτελεί τόσο συνέχεια όσο και ποιοτική αναβάθμιση της βιομηχανικής επανάστασης.

7*

Το time-and-motion study του Ταίηλορ –που αποτέλεσε τη βάση του λεγόμενου επιστημονικού μάνατζμεντ, της πρώτης συστηματικής καταγραφής και τυποποίησης της εργατικής εμπειρίας– έτυχε ευρείας εφαρμογής κατά την ραγδαία εκβιομηχάνιση της Ρωσίας μετά το 1917. Όταν ο Λένιν συνεισφέρει με τη σειρά του στα μαθηματικά της αστικής απολογητικής διατυπώνοντας την εξίσωση σοβιέτ + εξηλεκτρισμός = επανάσταση, το όραμα μιας άλλης κοινωνίας, όπως και η εργασία, έχει υπαχθεί πλήρως στο κεφάλαιο ως σχέση· σχέση, η οποία, επαναλαμβάνουμε, παράγει και αναπαράγει τον διαχωρισμό των μέσων παραγωγής από τον ατομικό εργάτη είτε με τη μορφή ατομικής είτε με τη μορφή κρατικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής. Οι αντιρρήσεις που διατυπώθηκαν εγκαίρως από τους γερμανοολλανδούς συμβουλιακούς κομμουνιστές στη Γ΄ Διεθνή πολύ απλά αγνοήθηκαν. Η γενικότερη αποδοχή της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων ως εκ των ων ουκ άνευ της άλλης κοινωνίας αφορούσε, όμως, πολύ περισσότερους από τους μπολσεβίκους, όπως δείχνει και η εξέλιξη της επανάστασης στην Ισπανία το 1936. Η χρήση της πυρηνικής βόμβας στο τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου το 1945 θα ανατρέψει την πεποίθηση ότι «σκοπός των φυσικών επιστημών είναι το καλό της ανθρωπότητας» και θα προκαλέσει τις πρώτες επί της ουσίας αναζητήσεις των ορίων των τεχνολογικών εφαρμογών τους. Είναι, όμως, το κίνημα των δεκαετιών του ’60 και του ’70 αυτό που θα συνδέσει για πρώτη φορά απευθείας τα διαρκή καταναλωτικά αγαθά ψυγείο-πλυντήριο-αυτοκίνητο της εργατικής τάξης με τις μηχανές-πάγιο κεφάλαιο του καπιταλιστικού εργοστασίου αμφισβητώντας ευθέως τον ρόλο της επιστήμης ως τέτοιας.

8*

Είναι γνωστό ότι πολλές από αυτές που σήμερα αποκαλούμε νέες τεχνολογίες αποτελούν εξελιγμένα αντίγραφα μηχανών, οι οποίες σχεδιάστηκαν για να ανταποκριθούν στις ανάγκες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και του ψυχροπολεμικού ανταγωνισμού για την κατάκτηση του διαστήματος που ακολούθησε. Ο πόλεμος, δηλαδή η όξυνση της ταξικής βίας από την πλευρά του κεφαλαίου, είναι το πραγματικό πεδίο όπου παλιές και νέες τεχνολογίες δοκιμάζονται και κρίνονται για την αποτελεσματικότητά τους όσον αφορά την προστασία του καθεστώτος συσσώρευσης· πρέπει, όμως να διαχωρίζεται όχι μόνο το πότε επινοείται μια μηχανή από το πότε μαζικοποιείται η χρήση της, αλλά και το διαφορετικό επίπεδο έκφρασης της ταξικής πάλης στην κάθε περίπτωση. Παρά, λοιπόν, τη σχετική εικοσαετή χρηματοδότηση στις ΗΠΑ μεταξύ ’40 και ’60, οπότε και δημοσιεύονται τα πρώτα βασικά θεωρητικά κείμενα της

πρωτοεμφανιζόμενης τότε κυβερνητικής, οι εφαρμογές της μικροηλεκτρονικής (ατομικός ηλεκτρονικός υπολογιστής, ρομποτική, κυκλώματα αυτοματισμού κ.α.) θα ξεκινήσουν να βρίσκουν ευρύ πεδίο εφαρμογής μόλις στις αρχές της δεκαετίας του ’80 δηλαδή στη *φάση βαθιάς αναδιάρθρωσης των κοινωνικών σχέσεων* όχι μόνο μέσα στο εργοστάσιο, όχι μόνο μέσα στο γραφείο, αλλά στο σύνολο της καπιταλιστικής κοινωνίας. Η ραγδαία διάδοση του ιντερνέτ από τη δεκαετία του ’90 και μετά, μακράν από το να σηματοδοτεί τη μετάβαση σε μια νέα φάση «άυλου» καπιταλισμού, αποτελεί απλά μια από τις πιο σύγχρονες υλικές όψεις, αναμφίβολα την πιο μαζική μαζί με την κινητή τηλεφωνία, της εκμηχάνισης των κοινωνικών σχέσεων παραγωγής και επικοινωνίας που συνοδεύει τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής από τον 19ο αιώνα και μετά.

9*

Τα κινήματα του ’60 και του ’70, το δεύτερο μεγάλο κύμα προλεταριακής αντεπίθεσης μέσα στον 20ο αιώνα και προπάτορες πολλών από τις σημερινές κινηματικές αντιλήψεις, ανέδειξαν αναμφισβήτητα πάρα πολλά ζητήματα μέσα κι έξω από το εργοστάσιο. Ο ισχυρισμός ότι «αυτά τα ζητήματα αποτέλεσαν έκρηξη της υποκειμενικότητας του προλεταριάτου» μπορεί να διατυπώνεται σήμερα με ιδιαίτερη ευκολία *ακριβώς επειδή αυτά τα κινήματα ηττήθηκαν στην προσπάθεια τους να ανατρέψουν την καπιταλιστική εξουσία* και ακριβώς επειδή αυτή η όψη τους διατηρήθηκε μέσα στην αναδιαρθρωμένη σχέση κεφάλαιο και ενίσχυσε την περαιτέρω εξέλιξή της. Μπροστά στον βαθμό εκχρηματισμού των σημερινών κοινωνικών σχέσεων, η δεκαετία του ’50 μοιάζει με παιδική χαρά δίπλα στη Disneyland και είναι κοινός τόπος ότι η υπαγωγή των επιθυμιών του προλεταριάτου στις απαιτήσεις της συσσώρευσης κεφαλαίου αποτέλεσε κινητήρα της καπιταλιστικής ανάπτυξης· η ιστορία του εναλλακτισμού και της σύγχρονης πολιτιστικής βιομηχανίας θα μπορούσαν να πουν πολλά πάνω σε αυτό το ζήτημα. Η ήττα, δηλαδή απλά η πάλη για σχετική καλυτέρευση του βιοτικού επιπέδου αποκομμένη από την πάλη για τον οριστικό τερματισμό της εκμετάλλευσης, θα αποκτήσει μια νέα διάσταση για το θέμα που μας ενδιαφέρει εδώ: επειδή η ήττα φέρνει μαζί της σε μεγάλο βαθμό και την απόρριψη της προλεταριακής ταυτότητας –κυρίως από την πλευρά των νέων, των γυναικών και των μεταναστών που μπαίνουν με μαζικούς όρους στην αγορά εργασίας– οι μηχανές θα πάψουν σταδιακά να θεωρούνται «δημιούργημά των εργατών» και θα γίνουν τμήμα της «αντικειμενικής βάσης της οικονομίας»· πλέον ουδετεροποιούνται όχι μόνο το χρήμα, αλλά και η ίδια η καπιταλιστική παραγωγική διαδικασία. Η επανάσταση θεωρείται πλέον εφικτή μέσα στους κόλπους της ίδιας της καπιταλιστικής κοινωνίας και η υπάρχουσα τεχνογνωσία αποτελεί, υποτίθεται, την πιο τρανταχτή απόδειξη γι’ αυτό.

10*

Ο ταιηλορισμός, ήδη από τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα επιτέθηκε στην κλειστή, και ελεγχόμενη από τη συντεχνία μέσα στο εργοστάσιο, εργατική ειδίκευση κατακερματίζοντάς τη σε μίνιμουμ κινήσεις του σώματος που μπορούσαν να μετρηθούν με το χρονόμετρο. Αυτός ο υποβιβασμός της ειδικευμένης εργασίας σε εκτέλεση διαδοχικών «ανειδίκευτων» ενεργειών στον ρυθμό της αλυσίδας παραγωγής θεωρήθηκε τότε ως η τελευταία λέξη της κατίσχυσης πάνω στην εργατική τάξη *ακριβώς επειδή αύξησε κατά πολύ την παραγωγικότητα της εργασίας*· αυτός ήταν και ο λόγος που έτυχε ευρείας εφαρμογής μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η σφοδρότητα της ταξικής πάλης ήδη από το ’60 ήταν αυτή που ανέδειξε όχι μόνο τις αδυναμίες της αλυσίδας παραγωγής εντός του εργοστασίου, αλλά την εν γένει αποσπασματικότητα και μερικότητα του ταιηλορισμού *ως στρατηγικής παραγωγικού ελέγχου που περιορίζεται στα όρια του εργοστασίου*. Για το κεφάλαιο ήταν αναγκαίο η ίδια η έννοια του πα-

ραγωγικού ελέγχου να διευρυνθεί και συμπεριλάβει «τις γενικές αρχές όλων των διαδικασιών διεύθυνσης και επικοινωνίας, άσχετο αν αυτές αναφέρονται στην τεχνική, στους ζωντανούς οργανισμούς ή στην κοινωνία», δηλαδή **η κυβερνητική**· αυτή είναι η πραγματική υλική βάση της επανάστασης της μικροηλεκτρονικής: *η απόπειρα μηχανικής αντιγραφής και παραγωγικής καθοδήγησης κάθε διαδικασίας ή φαινομένου*. Υπό αυτή την έννοια δεν είναι τυχαίο ότι η ανακάλυψη της διπλής έλικας του DNA γίνεται το 1953, την ίδια περίοδο που εντείνεται η έρευνα στη μικροηλεκτρονική. Η κυβερνητική θέτει ως αντικείμενό της το σύνολο της φυσικής και κοινωνικής πραγματικότητας και είναι *το ανώτατο στάδιο του ταιηλορισμού* στο βαθμό που επιδιώκει να το οργανώσει στη βάση της απόσπασης συνεχώς μεγαλύτερης υπεραξίας.

11*

Αναδρομικά, λοιπόν, και στη βάση των απαιτήσεων της κυβερνητικής, συνειδητοποιήθηκε ότι τα εργαλεία και οι μηχανές στον καπιταλισμό δε συνίστανται, λέει, μόνο σε συμπυκνωμένες εργατοώρες, αλλά και σε συσσωρευμένη γνώση, «της οποίας η σημασία συσκοτίστηκε από το γεγονός ότι θεωρήθηκε ενσωματωμένη στον εργάτη ή στη μηχανή» και η οποία γνώση έχει ως περιεχόμενο ένα σύνολο αποκρυσταλλωμένων συλλογισμών της *δυαδικής τυπικής λογικής*. Κάθε φαινόμενο ή εκδήλωση της ύλης, έμψυχης ή άψυχης, λοιπόν, νοείται ως μια αυστηρά υλική διαδικασία –με την πιο χυδαία σημασία του όρου «υλική»– η οποία διαχωρίζεται από το ιστορικό της περιεχόμενο και οφείλει να αποκτήσει αργά ή γρήγορα μια ψηφιακή αναπαράσταση. Το χάσμα διανοητικής και χειρωνακτικής εργασίας ανανεώνεται σε και διευρύνεται μια νέα βάση, καθώς κάθε εργασία διαιρείται διαρκώς με καρτεσιανό τρόπο σε ένα «άυλο» και σε ένα «υλικό» τμήμα και μεταξύ των δύο η κυρίαρχη θετικιστική λογική επιβάλλει την ένα-προς-ένα αντιστοιχία. Στη βάση της μετατροπής της γνώσης σε πληροφορία, δηλαδή της **πληροφοριοποίησης**, δε βρίσκονται μόνο τα ψηφιακά κυκλώματα της μικροηλεκτρονικής, αλλά και ο εξοβελισμός της ιστορίας και της υλικότητας των κοινωνικών σχέσεων.

12*

Οι σημερινές νέες τεχνολογίες δεν αποτελούν αντικείμενο δέους ή ευλάβειας σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι στο παρελθόν· κάθε καπιταλιστική κοινωνία κατασκευάζει με δομικό τρόπο τη δική της *διαρκή επικαιρότητα* του φετιχισμού της επιστήμης και των τεχνολογικών εφαρμογών της, δηλαδή του **φετιχισμού του κεφαλαίου**. Μόνο όσοι ξεχνούν ή αγνοούν ότι οι φυσικές επιστήμες στον καπιταλισμό έχουν στη ρίζα τους την αντίληψη της φυσικής πραγματικότητας ως οικονομίας της φύσης (εξ' ου και έννοιες όπως «αρχή των ελαχίστων έργων», «αρχή της ελάχιστης ενέργειας» κ.α.) μπορούν να ανάγουν σε υποτιθέμενη ουδέτερη γνώση τους θεμελιακούς τρόπους, με τους οποίους η εργασία μπορεί να γίνει γρηγορότερα και παραγωγικότερα. Όσο κι αν οι φυσικές επιστήμες φαίνονται να επηρεάζονται λιγότερο από τα ζητήματα τους ταξικής πάλης σε σύγκριση π.χ. με τους λεγόμενες ανθρωπιστικές επιστήμες, η όποια αντικειμενικότητά τους πρέπει να ιδωθεί κριτικά μέσα από τον ιστορικό καθορισμό τους από τον καπιταλιστικό καταμερισμό εργασίας· καταμερισμός, ο οποίος με τη σειρά του επιδρά πάνω στο ίδια τη μεθοδολογία και το αντικείμενό τους. Η ύπαρξη των μηχανών, όσο πολύπλοκες κι αν ήταν, ποτέ δεν περιορίστηκε στα άψυχα υλικά από τα οποία κατασκευάστηκαν· ο φετιχισμός τους δεν προκύπτει από τη διάστασή τους ως υλικά, αλλά από τους κοινωνικές σχέσεις που γέννησαν την ανάγκη γι' αυτές τις μηχανές και ενσωματώνονται στην ίδια τη λογική της χρήσης τους.

13*

Με τον *διαχωρισμό μεταξύ hardware και software* επέρχεται μια ποιοτική διαφορά στην εξέλιξη των μηχανών. Το software συνιστά αποθήκευση ενός συνόλου εντολών και παράλληλα μια ειδική μορφή εμπορευματοποίησης της γνώσης. Η καταγωγή του φτάνει πίσω μέχρι την επινόηση του μηχανικού αργαλειού του Jacquard το 1801, ο οποίος τυποποίησε τις κινήσεις της εργαλειομηχανής με τη βοήθεια καρτών που φέρουν κατάλληλες τρύπες. Θα πρέπει, όμως, να φτάσουμε στις δεκαετίες του '50 και του '60 ώστε το software να βρει εφαρμογές και να αποκτήσει ευρεία οικονομική σημασία. Επί της ουσίας, το software συνίσταται από εντολές για την επίτευξη ενός συγκεκριμένου στόχου και ένα μεγάλο βήμα για την ανάπτυξη της υπολογιστικής δυνατότητας ήταν η δημιουργία κατάλληλων αποθηκευτικών μέσων, τα οποία θα μπορούσαν να εισαχθούν στη μηχανή με κατάλληλο τρόπο και να την κάνουν να λειτουργήσει. Πρόκειται για το τεχνολογικό κλειδί πίσω από το σύγχρονο κύμα αυτοματοποίησης.

14*

Η ψηφιοποίηση καθιστά καταρχήν δυνατή τη *μετρησιμότητα* του γνωστικού περιεχομένου κάθε διαδικασίας με τον κατακερματισμό του σε bytes πληροφορίας. Σε ένα δεύτερο επίπεδο δίνεται η δυνατότητα σύγκρισης μεταξύ των ψηφιοποιημένων γνωστικών περιεχομένων· η πληροφορία μπορεί να είναι «βαριά» ή «ελαφριά» ανάλογα με τα bytes από τα οποία αποτελείται. Η *συγκρισιμότητα* μεταξύ των πληροφοριών και η αναγωγή τους σε ένα κοινό περιεχόμενο ορίζει το έδαφος της *ανταλλαξιμότητάς* τους. Η ομοιότητα της ιστορικής πορείας της πληροφοριοποίησης με τη μορφή της αξίας και την ανάδυση του χρήματος στις ανταλλαγές εμπορευμάτων δεν είναι τυχαία· οι ανάγκες της συσσώρευσης του κεφαλαίου αποτελούν το έδαφος πάνω στο οποίο αναπτύσσονται οι νέες τεχνολογίες και τα σύγχρονα δίκτυα δε θα μπορούσαν να διευρυνθούν ανεξάρτητα από τις απαιτήσεις αξιοποίησης της αξίας. Υπό αυτή την έννοια, το γενικό ισοδύναμο της ανταλλαγής πληροφοριών, το **ψηφιακό χρήμα**, δε θα μπορούσε να είναι το byte, γιατί παραπέμπει άμεσα στα φυσικά χαρακτηριστικά της πληροφορίας, στο τρανζίστορ και στις ανταλλαγές ηλεκτρονίων. *Το πραγματικό γενικό ισοδύναμο*, το οποίο αναδεικνύει τη διάσταση της πληροφορίας ως αξίας χρήσης και αναφέρεται ευθέως στη δυνατότητα αξιοποίησης της υλοποιώντας τη σύζευξη μεταξύ «πραγματικού» και «εικονικού» κόσμου, το πραγματικό χρήμα του ψηφιακού κόσμου, ειδικά του διαδικτύου, *είναι το κλικ του mouse του ατομικού χρήστη*.

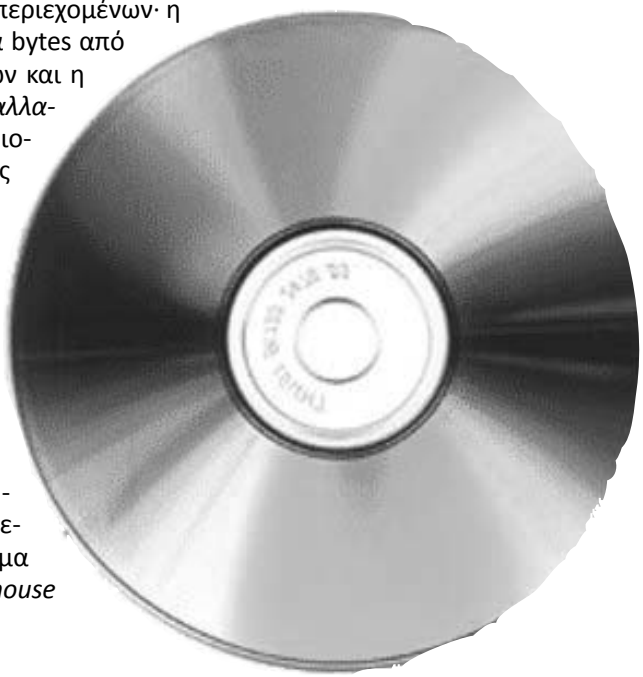

15*

Η κρίση των αρχών της δεκαετίας του ’70 αποτέλεσε την αφετηρία της αναδιάρθρωσης της σχέσης κεφάλαιο σε παγκόσμια κλίμακα· πρόκειται για την ιστορική περίοδο (χαρακτηριστικές όψεις της οποίας ήταν: η μετεγκατάσταση των επιχειρήσεων σε διάφορες περιοχές του πλανήτη όπου η εργασία ήταν φτηνότερη, η αναδιοργάνωση της εργασίας γραφείου με τη βοήθεια των ηλεκτρονικών υπολογιστών, η επέκταση του χρηματοπιστωτικού τομέα ως συνέπεια της διόγκωσης του κεφαλαίου με τη μορφή χρήματος, οι περικοπές στο κράτος πρόνοιας και η πτώση των πραγματικών μισθών κ.α.) η οποία μόλις στα τέλη της δεκαετίας του ’90 θα αποκαλεστεί «παγκοσμιοποίηση»· όρος που συσκοτίζει το πραγματικό ταξικό διακύβευμά της. Η ραγδαία ανάπτυξη των εφαρμογών της μικροηλεκτρονικής μακράν του να δημιουργεί σε παγκόσμια κλίμακα ένα νέο μεταφορντικό μοντέλο οργάνωσης της παραγωγής, συνδέεται παρόλα αυτά με τις πρώτες απόπειρες μείωσης του εβδομαδιαίου χρόνου εργασίας σε 37 και 35 ώρες σε πολλές δυτικές χώρες ήδη από τη δεκαετία του ’80, τον «εμπλουτισμό» και την εντατικοποίηση της εργασίας, την **just-in-time παραγωγή για την just-in-time διαφοροποιημένη κατανάλωση**. Στην ίδια τη λογική των εφαρμογών αυτών εγγράφονται οι απαιτήσεις όχι μόνο για μείωση του χρόνου κυκλοφορίας της αξίας, ο έλεγχος της κερδοφορίας των επιμέρους κεφαλαίων ως προϋπόθεση για την πρόβλεψη των καλύτερων επενδυτικών ευκαιριών σε όλο τον πλανήτη –πράγμα που εξηγεί γιατί τις μεγαλύτερες επενδύσεις στον τομέα της ασφάλειας δικτύων τις κάνουν οι τράπεζες και τα ίδια τα κράτη– αλλά και για το φτήνεμα των εμπορευμάτων που μπορούν να αγοραστούν με τον μισθό: είτε μέσω της αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας εξαιτίας της αυτοματοποίησης είτε μέσω των τεράστιων δυνατοτήτων αντιγραφής που παρέχει η ψηφιοποίηση. Το mp3 format, για παράδειγμα, το οποίο ακριβώς φτηναίνει την αναπαραγωγή και την κυκλοφορία των προϊόντων ήχου, τέθηκε σε κυκλοφορία ήδη από το 1993 και αποτέλεσε οδηγό για τις μετέπειτα μεθόδους γενικού υποβιβασμού της αξίας των λεγόμενων πολιτιστικών προϊόντων που συνδυάζουν κείμενο, εικόνα και ήχο και αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του λεγόμενου «καλαθιού των αναγκών» της σύγχρονης εργατικής τάξης με ό,τι κι αν σημαίνει αυτό. Το Napster κατέδειξε τον τρόπο με τον οποίο το σύνθημα-σταθμός του Μάη «τα θέλουμε όλα και τα θέλουμε τώρα» θα χρησίμευε για να πέσει η αξία της εργατικής δύναμης: μέσω της ελεύθερης πρόσβασης σε δίκτυα και προπάντων εθελοντικά.

16*

Το λογισμικό, έχοντας επανακωδικοποιήσει και ενσωματώσει τη γνώση από το σώμα του εργάτη και της μηχανής, δίνει τη δυνατότητα στη μηχανή να τροποποιεί τη λειτουργία της και να διαφοροποιείται. Από εδώ γεννιέται η απαίτηση για έναν **πολυλειτουργικό και ευέλικτο συλλογικό εργάτη** που θα χειρίζεται παραγωγικά αυτές τις μηχανές όποτε και όσο χρειαστεί. Στη γενική περίπτωση, η ταχύτητα της διαφοροποίησης της μηχανής υπερβαίνει την προσαρμοστικότητα του συλλογικού εργάτη όπως αυτός αναπαράγεται κοινωνικά μέχρι τώρα μέσω του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος. Η νέα όψη της εκμετάλλευσης, δίπλα στις παλιές μορφές που αναπαράγονται και αυτές με τη σειρά τους, όχι μόνο προϋποθέτει το σπάσιμο των «άκαμπτων» μορφών συλλογικής αντίστασης που διαμορφώθηκαν στο πλαίσιο των προηγούμενων συμβιβασμών της ταξικής πάλης, αλλά και εμπεριέχει μέσα της μια νέα διάσταση: την ευκολία να θεωρήσεις τον εαυτό σου απροσάρμοστη και έρμαιο των συνθηκών. Η επιτάχυνση της καπιταλιστικής συσσώρευσης και της κρίσης που φέρει μέσα της, αλλά και η υπονόμευση των παλιότερων συλλογικών ταυτοτήτων, αρκούν για να δημιουργήσουν την αίσθηση της απομόνωσης και της αντικοινωνικότητας, την αίσθηση του υπερπληθυσμού και της «αχρηστίας», τις *σχέσεις-γκέτο,* σε διευρυμένα κομμάτια του προλεταριακού πληθυσμού.

17*

Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής που συνδέεται με το διαδίκτυο με σχετικά υψηλές ταχύτητες, παρά το γεγονός ότι επιμηκύνει την «εργάσιμη ημέρα» του ατομικού χρήστη που κάθεται σε ένα γραφείο ή όπου αλλού, είναι *η μηχανή που αγαπήθηκε όσο καμία άλλη από το σύγχρονο προλεταριάτο κάτω των 40 ετών*. Αυτό συμβαίνει καταρχήν, γιατί ο ατομικός χρήστης θεωρεί τη χρήση του ως τον κατεξοχήν τρόπο πρόσβασης σε κάποιες από τις σύγχρονες μορφές πλούτου, συμπεριλαμβανομένης και της επικοινωνίας, και συσσώρευσής τους. Αν συνυπολογιστεί και το γεγονός ότι η ψηφιοποιημένη γνώση δίνει τη δυνατότητα για δημιουργία νέων ταυτοτήτων μέσω της συνένωσης θραυσμάτων από προηγούμενες ταυτότητες-νεκρές σχέσεις, αλλά και από τον δυνητικό κατακερματισμό των σχέσεων που γεννιούνται στις σημερινές συνθήκες, μπορεί να γίνουν κατανοητές οι αιτίες αναπαραγωγής της ψευδαίσθησης του διαδικτύου ως απελευθερωμένου ατομικού χώρου, ακόμα και ως πραγματωμένης ουτοπίας της *επι*θυμητής ατομικής ταυτότητας πάνω και πέρα από την πίεση της καθημερινότητας. Ένας άλλος κόσμος έχει γίνει ήδη εφικτός μέσω της σχιζοειδούς διαίρεσης του χρόνου σε πραγματικό και virtual.

18*

Η ιστορία της τυπογραφίας δείχνει πώς μια νέα τότε τεχνολογία στις αρχές του 15ου αιώνα αναπτύχθηκε αποκλειστικά με γνώμονα τη ζήτηση της αγοράς και το κέρδος: τα πρώτα βιβλία που τυπώθηκαν ήταν η Βίβλος και βιβλία προσευχών για το προσωπικό της εκκλησίας και τους πιστούς που μπορούσαν να διαβάσουν και να πληρώσουν. Οποιαδήποτε συζήτηση για τη σημερινή σημασία του διαδικτύου πρέπει να μπορεί να θέσει και να απαντήσει το ερώτημα γιατί το Facebook, η Google και η Yahoo εμφανίζουν κέρδη δισεκατομμυρίων δολαρίων και κατ' επέκταση το ερώτημα αν θα αναπτυσσόταν το διαδίκτυο χωρίς να παρέχεται η δυνατότητα καταγραφής και εμπορίας των ατομικών προφίλ των χρηστών –και άρα χωρίς να παρέχεται η δυνατότητα ελέγχου των κοινωνικών συμπεριφορών. Ταυτόχρονα, το διαδίκτυο είναι *ο σύγχρονος ιμάντας μεταβίβασης* των κατακερματισμένων συνθέσεων, συναισθημάτων, κειμένων, εικόνων κ.α. με τη μορφή διακριτών πληροφοριών, οι οποίες είναι δυνατόν να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας από τους χρήστες του διαδικτύου με κάποιο μίνιμουμ (αυτο) εκπαίδευσης και με στόχο την πιθανή μελ-

λοντική αξιοποίηση. Αυτή η εξέλιξη δε σημαίνει φυσικά ότι όλοι οι ατομικοί χρήστες θα μπορούσαν ποτέ να μετατραπούν σε «επιστήμονες» ή «άυλοι εργάτες», αλλά ότι η γνώση που παρέχει το διαδίκτυο αποτελεί ως επί το πλείστον εν δυνάμει κεφάλαιο και εξωθεί τους χρήστες του να ερευνούν τις διαθέσεις της αγοράς, να ενώνουν τα bits των πληροφοριών και «πού ξέρεις, κάτι μπορεί να προκύψει που να μπορεί να αξιοποιηθεί». Παράλληλα, μόνο υποθέσεις μπορούν να γίνουν για το βάθος και το εύρος της επιστημονικής γνώσης σε όλα τα επίπεδα, από την οποία αποκλείεται ο συνηθισμένος ατομικός χρήστης –εκτός κι αν πληρώσει καλά. Οι όποιες δυνατότητες αυτοέκφρασης-αυτοαξιοποίησης και επικοινωνίας, τα διάφορα blogs και sites κοινωνικής δικτύωσης, ακόμα και η πρόσβαση στο φημισμένο, αλλά αποκομμένο από τη συλλογιστική του ίδιου του Μαρξ, general intellect, θα ήταν σχεδόν ανύπαρκτες χωρίς τις καπιταλιστικές υποδομές που τις στηρίζουν και τους σχετικούς administrators. Οι αυταπάτες για την αυτοδιαχείριση στον καπιταλισμό συντηρούνται πολύ περισσότερο στον χώρο των νέων τεχνολογιών, γιατί η δημιουργία ενός «αυτόνομου δικτύου» έχει από κάθε άποψη πολύ μικρότερο κόστος από την κατάληψη/αυτοδιαχείριση ενός εργοστασίου· οι νέες τεχνολογίες είναι πολύ φθηνότερες σε σύγκριση με τον μέσο εργοστασιακό εξοπλισμό και πολύ περισσότερο δε νοείται κυριολεκτικός ανταγωνισμός από άλλα δίκτυα.

19*

Κάθε νέα τεχνολογία που σέβεται τον εαυτό της πρέπει να μπορεί να εκτοπίζει την παλιότερη και να την απαξιώνει. Για παράδειγμα, ο αριθμός των mails που ανταλλάσσονται καθημερινά υπερβαίνει κατά πολλές τάξεις μεγέθους την παραδοσιακή αλληλογραφία εδώ και πολλά χρόνια. Στην περίπτωση του βιβλίου και της τυπογραφίας όχι μόνο ο αριθμός των κειμένων που γράφονται και αναπαράγονται ηλεκτρονικά είναι συντριπτικά μεγαλύτερος αυτών που τυπώνονται έστω και σε printer, αλλά πλέον ο ατομικός χρήστης έχει φτάσει να αντικαταστήσει το διάβασμα ενός κειμένου με το *διαγώνιο κοίταγμά* του· κείμενα, μηνύματα, mail, σχόλια, βιβλία, όσα πλέον ο ατομικός χρήστης πρέπει να διαβάσει υπερβαίνουν κατά πολύ τις δυνατότητές του και το άγχος του «μήπως μου ξέφυγε κάτι;», «τι άλλο να υπάρχει που να αξίζει να διαβαστεί;» που δημιουργείται είναι το ψυχικό υπόβαθρο του τσιτώματος μπροστά στην οθόνη του υπολογιστή και της αίσθησης μιας διαρκούς κατάστασης έκτακτης ανάγκης. Σε αυτό το σημείο εντοπίζεται και η κοινή μήτρα με τη μηντιακή λογική: σημασία, και άρα αξία άμεσης προβολής, μπορεί να έχει μόνο ό,τι μπορεί να μετατραπεί σε πληροφορία, τα υπόλοιπα τα αναλαμβάνει η τεχνική του κατάλληλου πλασαρίσματος. Τη στιγμή που παρέχεται για πρώτη φορά στην ιστορία η δυνατότητα ακριβέστερης και συγχρονισμένης προσέγγισης, έστω και διαμέσου της πληροφοριοποίησης, της **ολότητας της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης** σε παγκόσμιο επίπεδο –το μόνο επίπεδο όπου μπορεί να οριστεί πραγματικά η ταξική πάλη· τη στιγμή που άγνωστα, αλλά και γνωστά, γραπτά του επαναστατικού κινήματος μπορούν να εκτιμηθούν καλύτερα αναδεικνύοντας με πολύ πιο ποιοτικό τρόπο την ιστορική εξέλιξή του· τη στιγμή που οι παλιές καθετοποιημένες –στα πρότυπα των επιχειρήσεων– ιεραρχίες μέσα σε ομάδες και οργανώσεις, οι οποίες βασίζονταν και στην ιεραρχημένη πρόσβαση στη θεωρητική γνώση και την κάθε φορά χρήσιμη πληροφορία, σπάνε προσφέροντας τη δυνατότητα αναβάθμισης της έννοιας του συλλογικού διανοούμενου κυριαρχεί η κατάφαση στον εμπειρισμό της (διαδικτυακής) καθημερινότητας, η άρνηση της ιστορικότητας και της ταξικότητας των κοινωνικών σχέσεων και της θεωρητικής επεξεργασίας. Ο εμπειρισμός είναι το άλλοθι του ακτιβισμού και τανάπαλιν.

20*

Οι αξίες χρήσεις στον καπιταλισμό ποτέ δεν ήταν ουδέτερες, γιατί η βασική αξία χρήσης τους είναι η υλική αναπαραγωγή του καθεστώτος συσσώρευσης του κεφαλαίου. Το διαδίκτυο δεν είναι «κινηματικό εργαλείο», γιατί δεν είναι ούτε κινηματικό ούτε εργαλείο. Κινηματικό δεν είναι, γιατί οι μηχανές από μόνες τους ούτε αξία παράγουν, ούτε εκμετάλλευση ούτε κίνημα· μόνο οι κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων είναι υπεύθυνες για κάτι τέτοιο. Εργαλείο δεν είναι, γιατί δεν είναι δυνατόν ένα «χέρι» να το πιάσει και να το χειριστεί εξ' ολοκλήρου· το διαδίκτυο εξ' ορισμού επεκτείνεται συνεχώς και επειδή ακριβώς η πραγματική του κατάσταση διαφεύγει

συνεχώς από τον ατομικό χρήστη, αποτελεί μια όψη της αλλοτρίωσης. Κανένα κινητό και κανένα blog δε δημιούργησε τον Δεκέμβρη όσο γρήγορα κι αν αναπαρήγαγε αναγκαίες εικόνες και πληροφορίες. Αν δεχτούμε την υπόθεση ότι τα πιθανόν τα πράγματα να μην είχαν εξελιχθεί όπως εξελίχθηκαν, αν δε μαζευόταν τόσος κόσμος το Σάββατο το βράδυ ακριβώς επειδή έμαθε πολύ γρήγορα τι έγινε, είναι σαν να λέμε ότι όλα κρίθηκαν τις πρώτες ώρες και δημιουργήθηκαν *εκ του κοινωνικού μηδενός από τη συσσώρευση της κρίσιμης μάζας ατόμων*· ο εμπειρισμός σε όλο του το μεγαλείο. Μια τέτοια προσέγγιση που αρνείται την ιστορία οδηγεί αναπόφευκτα στο συμπέρασμα ότι το ’85, που δολοφονήθηκε ο Καλτεζάς πάλι στα Εξάρχεια, δεν έγιναν τα ίδια επειδή τότε δεν υπήρχαν κινητά και διαδίκτυο… Τα νέα μέσα έχουν μεν μια περιορισμένη χρησιμότητα, αλλά εμφανίζονται ψευδώς ως «δημιουργοί» κινημάτων μόνο στην περίπτωση **εμπειρικοσυναισθηματικών «γεγονότων»** μεγάλων διαστάσεων: Σηάτλ 1999, Γένοβα 2001, γαλλικά προάστια 2005, Δεκέμβρης 2008, ακόμα και στην περίπτωση της διαδήλωσης που καλέστηκε έξω από τη Βουλή μετά τους εμπρησμούς στην Ηλεία το 2007 –της μόνης μέχρι τώρα που έχει αποδοθεί αποκλειστικά στην ύπαρξη των «blogs». Φυσικά, κανένας δεν έχει πει για μια απεργία ότι οργανώθηκε με τη βοήθεια *sms*. Σε τελική ανάλυση ένα ερώτημα πρέπει να απαντηθεί: Γιατί το ελληνικό κράτος δεν έθεσε συγκεκριμένα κυκλώματα εκτός λειτουργίας τον Δεκέμβρη του 2008, όπως έκανε το κράτος του Ιράν μετά τις ταραχές που ξέσπασαν εκεί τον Ιούνιο του 2009;

A.

simeioseis@espiv.net

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΠΛΗ ΥΠΟΘΕΣΗ

«Το χωρίο αυτό [από το βιβλίο του David Urquhart, το οποίο παραθέτει ο Μαρξ] δείχνει τη δύναμη και την αδυναμία ενός είδους κριτικής, που ξέρει να κρίνει και να κατακρίνει το παρόν, που δεν μπορεί όμως να το κατανοήσει»

Καρλ Μαρξ, *Το Κεφάλαιο*

«Το πολύτιμο όφελος που καρπώθηκε το θέαμα απ' αυτή την κ ή ρ υ ξ η ε κ τ ό ς ν ό μ ο υ της ιστορίας, ότι δηλαδή καταδίκασε ήδη όλη την πρόσφατη ιστορία να περάσει στην παρανομία και κατάφερε να ξεχαστεί εν γένει το ιστορικό πνεύμα μέσα στην κοινωνία, είναι καταρχήν η συγκάλυψη της δικής του ιστορίας: η ίδια η κίνηση της από μέρους του πρόσφατης κατάκτησης του κόσμου. Η εξουσία του φαίνεται ήδη οικεία, σαν να προϋπήρχε ανέκαθεν. Όλοι οι σφετεριστές θέλησαν να κάνουν να ξεχαστεί ό τ ι μ ό λ ι ς ε ί χ α ν έ ρ θ ε ι»

Γκι Ντεμπόρ, *Σχόλια πάνω στην κοινωνία του θεάματος*

Zero.

Η ηλεκτρονική έκδοση του *Λεξικού της Κοινής Νεοελληνικής* του Μανώλη Τριανταφυλλίδη ορίζει το βιβλίο ως εξής:

> ***βιβλίο το*** *[vivlío]:* ***1****. φύλλα χαρτιού τυπωμένα και ενωμένα στη μια πλευρά τους, έτσι ώστε να αποτελούν ένα ενιαίο σώμα που εκδίδεται και κυκλοφορεί σε αντίτυπα για να διαβαστεί από το κοινό.* ***2****. φύλλα χαρτιού, σε σχήμα μεγάλου τετραδίου, όπου γράφονται ή σημειώνονται ποικίλα θέματα ή στοιχεία.* ***3.*** *τμήμα εκτεταμένου γραπτού έργου*

Αντίθετα με τον ισχυρισμό αυτό, το βιβλίο, ως ιστορικό αντικείμενο με φυσική υπόσταση, αποτελεί μια ενότητα δυο διακριτών ιδιοτήτων που προϋποθέτουν η μια την άλλη: *ως μέσο διάδοσης* ιδεών, εννοιών κ.α. έχει ταυτιστεί σε τέτοιο βαθμό με το περιεχόμενο των ίδιων των ιδεών που διαδίδονται ώστε τις περισσότερες φορές αυτή του η ιδιότητα να λησμονείται· *ως περιεχόμενο φτιαγμένο από έννοιες, ιδέες κ.α.* το βιβλίο συνιστά ακόμα και σήμερα την πιο ολοκληρωμένη μορφή εμφάνισης του γραπτού λόγου, δίπλα φυσικά και στις άλλες μορφές του. Ακριβώς αυτή την ενότητα των αντιθέτων και την ιστορική της διαδρομή αδυνατεί να συλλάβει η αθλιότητα των φιλολογικών κύκλων.

I.

Σχετικά με την εμφάνιση του βιβλίου και της τυπογραφίας, τα οποία αντικατέστησαν την αναπαραγωγή κειμένων μέσω της αντιγραφής με το χέρι, οι Henri-Jean Martin και Lucien Febvre γράφουν στο βιβλίο τους *The coming of the book: the impact of printing, 1450-1800*: «Κατά τον 16ο αιώνα, το τυπωμένο βιβλίο είχε παραχθεί σε επαρκείς ποσότητες που το έκαναν προσβάσιμο σε όλους όσους μπορούσαν να διαβάζουν. Έπαιξε κεντρικό ρόλο στη διάδοση της γνώσης των κλασικών γραπτών στις αρχές του αιώνα και αργότερα στην προώθηση των αρχών της [λουθηριανής] Μεταρρύθμισης· συνέβαλε στον σχηματισμό των τοπικών διαλέκτων και ενθάρρυνε την ανάπτυξη των εθνικών γραπτών παραδόσεων». Αν σε αυτά προσθέσει κανείς και τη σημαντική ώθηση που δόθηκε στις ανθρωπιστικές σπουδές κυρίως στην Ιταλία –αλλά και αλλού– οι οποίες θα οδηγήσουν στη συνέχεια στην Αναγέννηση, μπορεί ίσως να γίνει κατανοητό το μέγεθος των κοινωνικών ανατροπών με το οποίο έχει συνδεθεί το τυπωμένο βιβλίο *ως μέσο διάδοσης ιδεών* ήδη από την ιστορική του αφετηρία.

Το κείμενο αυτό αρχικά παρουσιάστηκε στο εσωτερικό της βραχύβιας ομάδας βιβλιοθήκης της κατάληψης κτήματος Πραποπούλου ως γνωστοποίηση των θέσεων του γράφοντα πάνω στη σημασία της δημιουργίας μιας ομάδας βιβλιοθήκης και των συνεπειών που κρύβονται πίσω από μια τέτοια επιλογή σήμερα. Στη συνέχεια, και αφού κάτι τέτοιο κρίθηκε σκόπιμο, μοιράστηκε κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης-βιβλιοπαρουσίασης του Ίχνη στο χιόνι – Από τα Καρπάθια στα Εξάρχεια: ιχνηλατώντας τον κοινωνικό ανταγωνισμό που έγινε στον χώρο της κατάληψης στις 10 Μαρτίου 2012.

II.

Αντίστροφα, οφείλουμε ομολογουμένως να αναγνωρίσουμε ότι οι ανθρώπινες κοινωνίες έπρεπε να διανύσουν αιώνες ολόκληρους για να φτάσουν στο σημείο *η μαζικά κατακτημένη γνώση*, έστω και από τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα της εποχής, να αποτελέσει παράγοντα κοινωνικής αλλαγής –προς όφελος της αστικής τάξης φυσικά και πάνω από τα πτώματα των προλετάριων· ή τουλάχιστον να συνδεθεί η άνοδος ενός νέου κοινωνικού συστήματος, του καπιταλισμού, με έναν ορίζοντα πνευματικής αναγέννησης: τον Ανθρωπισμό, την Αναγέννηση, τον Διαφωτισμό. Στα τέλη σχεδόν του 19ο αιώνα, ακόμα και στις αρχές του 20ου, η αστική τάξη φτάνει μάλιστα στο πρωτοφανές, από ιστορικής σκοπιάς, σημείο να εντάξει το νεοσχηματισμένο τότε βιομηχανικό προλεταριάτο πολλών μεγάλων ευρωπαϊκών πόλεων *υποχρεωτικά και δια νόμου* σε ένα σύστημα μετάδοσης γνώσεων· από την ίδρυση του σχολείου και μετά λοιπόν, η κοινωνική διαδρομή ενός πληβείου θα συνδεθεί, λιγότερο ή περισσότερο, με την τυχόν κατανόηση του περιεχομένου ενός προκαθορισμένου αριθ-μού βιβλίων.

III.

Μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα, η εργατική τάξη διατηρεί την παραγωγική διαδικασία υπό τον έλεγχό της παραμένοντας υπαγμένο στο κεφάλαιο μόνο *τυπικά*. Αυτού του είδους η εξουσία να καθορίζει τους ρυθμούς παραγωγής, καθώς και την ποιότητα του τελικού προϊόντος, αναπαράγει σε μαζική κλίμακα μέσα στους κόλπους του προλεταριάτου –από τη σκοπιά του μόνου αξιόπιστου συνεχιστή της ιστορικής παράδοσης των συντεχνιών των μεσαιωνικών πόλεων– μια πανίσχυρη εργατική ταυτότητα χτισμένη γύρω από την *ειδίκευση*: η μόνη γνώση που (πρέπει να) έχει σημασία είναι αυτή που αποκτιέται μέσα στην παραγωγή και μεταδίδεται από τους παλιότερους εργάτες στους νεώτερους. Αν ληφθεί υπόψη και ο ευρύτερος αναλφαβητισμός των λεγόμενων «πλατιών αγροτικών μαζών», προϊόν ιστορικών διαδικασιών που διαρκούν ήδη εδώ και αιώνες, μπορεί ίσως να γίνει κατανοητό γιατί το προλεταριάτο –σε γενικές γραμμές, οι εργάτες γης και οι βιομηχανικοί εργάτες μαζί με τις οικογένειές τους– θεωρείται *η* παραγωγική τάξη· η τάξη που προσδένεται στην παραγωγική διαδικασία *και δεν υπάρχει τίποτε άλλο πέρα από αυτή την πρόσδεση για να τη χαρακτηρίσει.*

IV.

Οι επίσημες προλεταριακές οργανώσεις της εποχής, το κόμμα και το συνδικάτο, είναι αναγκασμένες να λάβουν υπόψη τους αυτή τη διπλή πραγματικότητα: αφενός, να επιβεβαιώσουν την εργατική ταυτότητα και την ύψιστη σημασία της ακόμα και μετά τον επαναστατικό μετασχηματισμό και, αφετέρου, να θεωρήσουν επιβεβλημένο τον διαφωτισμό των μαζών αναλαμβάνοντας οι ίδιες ως οργανώσεις το πιο σημαντικό μέρος αυτής της καθοδήγησης· η συμμετοχή στην επίσημη σχολική διαδικασία προβάλλεται ως επιβεβλημένη «για να γίνει η φτωχολογιά επιτέλους άνθρωπος»… Η απόσταση, σε μορφωτικό επίπεδο, που χωρίζει τα περισσότερα ηγετικά στελέχη των οργανώσεων από τη βάση τους –η οποία είναι ζήτημα αν κατέχει τη γνώση των στοιχειωδών εργαλείων επικοινωνίας όπως είναι η γραφή και η ανάγνωση– είναι μεγάλη. Αυτή η άνιση διπολική σχέση ηγεσίας-βάσης, η οποία θα σφυρηλατηθεί περνώντας μέσα από την πυρά και τον σίδηρο των τότε μαζικών αγώνων, μπορεί μεν να θεωρηθεί ως ένας από τους ιστορικούς όρους εμφάνισης και αντοχής στον χρόνο περισσότερο του κόμματος παρά του συνδικάτου, όμως και στις δυο περιπτώσεις η εμπιστοσύνη στον ηγέτη περνάει μέσα από την αποδοχή ότι αυτός *ξέρει πράγματα* που δεν μπορεί, και δεν επιτρέπεται ίσως, να ξέρει κανένας άλλος.

V.

Το γεγονός ότι οι τσαρικές υπηρεσίες ασφαλείας επέτρεψαν την κυκλοφορία της ρώσικης μετάφρασης του πρώτου τόμου του *Κεφαλαίου* το 1872 με την επίσημη δικαιολογία *ότι είναι τόσο δυσνόητο ώστε δεν πρόκειται να το καταλάβει κανείς* δε δείχνει μόνο το βάθος του χάσματος χειρωνακτικής και διανοητικής εργασίας στους κόλπους του εργατικού κινήματος, αλλά και σκι-

αγραφεί με τον καλύτερο ίσως τρόπο τα όρια της «επικινδυνότητας» ενός βιβλίου: μόνο στα κατάλληλα χέρια και μυαλά μπορεί να αποκτήσει αξία και μόνο την κατάλληλη χρονική στιγμή. Το αντίστροφο ερώτημα, αν δηλαδή θα μπορούσε η ρώσικη επανάσταση να είχε λάβει χώρα και να εξελιχθεί όπως εξελίχθηκε χωρίς τη διάχυση των σοσιαλιστικών ιδεών, είναι μεν θεμιτό γιατί υπενθυμίζει τη σημασία της διάδοσης και κριτικής αλληλεπίδραση μεταξύ ιδεών, σκέψης και δράσης στους κόλπους ενός κινήματος, αλλά είναι στον πυρήνα του μεταφυσικό ακριβώς επειδή υποστηρίζει ότι το ειδικό βάρος ορισμένων ιδεών **αρκεί** για να πείσει κάποιον που υποφέρει *και αυτού του είδους η πειθώ* επαρκεί για την στοίχιση πίσω από το πρόγραμμα ενός κόμματος, μιας ένωσης ή ενός συνδικάτου.

VI.

Η ίδια η έννοια της προπαγάνδας, ως αντανάκλαση της ιστορικής πρακτικής των προλεταριακών οργανώσεων της εποχής, αναπαράγει το χάσμα διανοητικής χειρωνακτικής εργασίας –ιδιαίτερο χαρακτηριστικό, ας μην λησμονείται ποτέ, του ειδικά καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής το οποίο θα καταργηθεί μόνο μαζί του– την ίδια στιγμή που προσποιείται ότι το μειώνει· συσσώρευση της θεωρητικής γνώσης από τη μια πλευρά (οργανωμένες δυνάμεις του προλεταριάτου), συσσώρευση της μη θεωρητικής γνώσης από την άλλη πλευρά (υπόλοιπο προλεταριάτο), μονόδρομη μεταφορά ψηγμάτων θεωρητικής γνώσης από τις μεν στο δε συνήθως με τη μορφή έτοιμων συμπερασμάτων ή/και συνθημάτων για να μπορεί το υπόλοιπο προλεταριάτο να «κινητοποιηθεί» *παραμένοντας αυτό που είναι*: ο πόλος της μη θεωρητικής γνώσης ή, καλύτερα, της θεωρητικής μη γνώσης. Προπαγανδιστική αντίληψη με στόχο τη «βελτίωση» ενός αγώνα και αναγνώριση του βασικού γεγονότος ότι το ίδιο το κίνημα παράγει θεωρία είναι έννοιες και πρακτικές αλληλοαποκλειόμενες.

VII.

Η βασική προϋπόθεση για να μπορέσει ένα σώμα θεωρητικής γνώσης να αποτελέσει αντικείμενο προπαγάνδισης είναι να θεωρείται λιγότερο ή περισσότερο ολοκληρωμένο *και να προβάλλεται ως τέτοιο*. Συνήθως το βιβλίο ως αντικείμενο με φυσικές ιδιότητες (μήκος, πλάτος, αριθμός σελίδων κ.α.) παίζει τον ρόλο του οριοθέτη αυτού του σώματος θεωρητικής γνώσης: η ιδεολογία μετριέται σε βιβλία. Χρησιμοποιώντας καθαρά για λόγους διευκόλυνσης τον όρο «επαναστατικές ιδέες», θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η προπαγάνδα ως στρατηγικός τρόπος οργάνωσης της μετάδοσης ιδεολογίας υποτάσσει τη θεωρητική επεξεργασία και, αντίθετα με τις επίσημες διαβεβαιώσεις, αναδεικνύει περισσότερο την ιδιότητά του βιβλίου ως μέσο διάδοσης επαναστατικών ιδεών παρά δίνει αξία στο περιεχόμενο τους καθώς το υποδεικνύει. Μέσα σε ένα περιβάλλον συγκρουόμενων ιδεολογιών, η ανάγκη για προπαγάνδα υπενθυμίζει ότι νικήτρια δεν είναι αυτή που έχει τις καλύτερα επεξεργασμένες ιδέες.

VIII.

Γράφει ο François-Bernard Huyghe στο κείμενό του με τίτλο: *Aux origins de la propagande*: «Από τη δεκαετία του 1880, τα σοσιαλιστικά κόμματα αποκτούν "υπεύθυνους προπαγάνδας". Ο τύπος, το σκίτσο, η αφίσα, αλλά επίσης οι "οίκοι του λαού" και τα άλλα κέντρα διδασκαλίας: όλα οφείλουν να συνεισφέρουν στη διάδοση της σοσιαλιστικής ιδέας. Αυτή θεωρείται ότι έχει έναν παιδαγωγικό χαρακτήρα. Η προπαγάνδα γίνεται αντιληπτή ως μια αποκάλυψη, ή τουλάχιστον ως μια συνειδητοποίηση, καμιά φορά ως ταξική συνείδηση. Ακριβώς καθώς θεμελιώνεται η εργατική ταυτότητα, προωθείται η υποκειμενική αντίληψη μιας αντικειμενικής κατάστασης. Οι προπαγανδιστές, πεισμένοι ότι το μόνο που κάνουν είναι να αποκαλύπτουν στο προλεταριάτο αυτό που θα όφειλε εκ φύσεως να σκεφτεί, δε θέτουν ποτέ το ζήτημα των μηχανισμών της προπαγάνδας, εκτός, ακριβώς, όταν αυτή αποτυγχάνει». Πότε όμως συμβαίνει αυτό, αν όχι όταν ο γραπτός ή προφορικός λόγος δεν κατορθώνει να ξυπνήσει τις μάζες από τη νάρκη τους; Η υιοθέτηση από το αναρχικό συνέδριο του 1881 στο Λονδίνο της αρχής της *έμπρακτης προπαγάνδας* ως μέσου ριζοσπαστικοποίησης των συνθηκών και επιτάχυνσης της εξέγερσης των κυριαρχούμενων απέ-

ναντι στους κυρίαρχους μέσω της υλοποίησης και διάδοσης παραδειγματικών ενεργειών αποτελεί την πλέον χαρακτηριστική καταδίκη και εκτοπισμό του βιβλίου, *ως έκφραση της ανάγκης για θεωρητική συγκρότηση*, στον χώρο της, υποτίθεται, **αφηρημένης προεφαρμοσμένης θεωρίας** και στο προσκήνιο έρχεται η «εφαρμόσιμη» και «εφαρμοσμένη» θεωρία με όλα τα «τεχνικά» συμπεράσματα που τη συνοδεύουν.

IX.

Από την γέννηση της σύγχρονης ιστορικής μορφής τους, περί τις αρχές του 20ου αιώνα, μήντια και προπαγάνδα είναι έννοιες άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους *και με την αντεπανάσταση*: η ίδρυση του γραφείου Agit prop από τον Λένιν **μετά** την επανάσταση του ’17 αποτελεί προϋπόθεση για να κατονομαστούν ως εχθροί του καθεστώτος όσοι ψάχνουν παραπάνω από όσο πρέπει τα γραπτά, όπως ο David Riazanov που συμμετείχε στην προετοιμασία της πρώτης έκδοσης των *Απάντων* Μαρξ και Ένγκελς, και να εκτελεστούν. Ο ισχυρισμός ότι «παλιά έκαιγαν τα βιβλία, τώρα καίνε τα μυαλά» έχει μια δόση αλήθειας όταν υπονοεί ότι παλιότερα ήταν αναγκαίο να κάψεις ένα βιβλίο για να εμποδίσεις κάποιαν σκεφτεί αναπτύσσοντας μια σειρά συλλογισμών –και να έρθει σε επαφή με μια παρελθοντική κατάσταση με τον μόνο τρόπο που κάτι τέτοιο είναι εφικτό· σε αυτό, όμως, πρέπει να προστεθεί και το γεγονός ότι όσο ισχυρότερη είναι η προπαγάνδα, δηλαδή όσο περισσότερο είναι εξοντωμένος ο εσωτερικός εχθρός, τόσο περισσότερα νοήματα οποιασδήποτε προέλευσης μπορεί να χρησιμοποιήσει για τους σκοπούς της. Μετά την ήττα της επανάστασης στη Γερμανία είναι οι μαζικές εξοντώσεις και οι φυλακίσεις των γερμανών προλετάριων από το NSDAP και τους συνοδοιπόρους του που επιτρέπουν στον Γκέμπελς από τη μια να δίνει διαλέξεις στο Βερολίνο με θέμα «Λένιν ή Χίτλερ» κατά την άνοδο της επιρροής του κόμματος το 1927 και από την άλλη να εξαιρεθεί από το κάψιμο το βιβλίο του Λένιν *Αριστερισμός, η παιδική αρρώστια του κομμουνισμού* όταν οι ναζί καταλάβουν την εξουσία.

X.

Μετά το σφαγείο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τις ανάγκες για ειδικευμένο εργατικό δυναμικό και πάνω από όλα για συμβιβασμό με τις προσδοκίες της εργατικής τάξης, τις οποίες απαιτούσε το τεράστιο πρόγραμμα ανοικοδόμησης των δυτικών κοινωνιών, το μαζικό σχολείο ανοίγει διάπλατα τις πόρτες του στο προλεταριάτο, ένα σημαντικό μέρος του οποίου θα εισαχθεί στα πανεπιστήμια. Από εδώ και στο εξής, σε πιο έντονο βαθμό, ο ατομικός προλετάριος είναι υπαγμένος *πραγματικά* στην σχέση κεφάλαιο –και ως εργάτης και ως καταναλωτής– η οποία πλέον στέκεται απέναντί του **ως κοινωνία**. Δε θα αργήσει η εποχή που τα κινήματα *αυτού* του νεανικού προλεταριάτου θα αμφισβητήσουν πολλές, ανέγγιχτες ίσως μέχρι τότε, όψεις του καθεστώτος εκτός της κυρίαρχης σχέσης εκμετάλλευσης και η νέα οργανική διανόηση των πανεπιστημίων θα συμβάλλει τα μέγιστα σε αυτό.

XI.

Μετά τις τεράστιες καταστροφές εξαιτίας του πολέμου, αλλά ειδικά μετά τη ρίψη των δυο πυρηνικών βομβών στην Ιαπωνία, η κριτική στην ίδια την επιστημονική γνώση φτάνει σε ιστορικά πρωτόγνωρα επίπεδα και *παύει να θεωρείται αυτονόητη* η σχέση της επανάστασης με την επιστημονική πρόοδο και τη λεγόμενη «ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων». Οι αρνήσεις βαθαίνουν και το ερώτημα «τι μαθαίνω και για ποιον;» μπαίνει στην ημερήσια διάταξη δίπλα στο ερώτημα «τι δουλειά κάνω και για ποιον;» και υπονομεύει τα κυρίαρχα κομματικά δόγματα είτε του «επιστημονικού σοσιαλισμού» είτε της «πολιτιστικής επανάστασης». Από την άλλη, η ίδια η πολυπλοκότητα των κοινωνικών σχέσεων και η διαρκής ανάγκη για την περιγραφή τους καθίσταται δύσκολη, αν όχι αδύνατη, χωρίς την πρόσβαση σε προεπεξεργασμένα σώματα γνώσεων· πόσο μάλλον, όταν οι αγώνες του παγκόσμιου προλεταριάτου **ξαναβάζουν την ιστορία στο προσκήνιο** και θέτουν επί τάπητος νέα καθήκοντα. Την στιγμή που ο φορντικός καπιταλισμός αναπτύσσεται εν μέσω ταξικών συγκρούσεων και υπάγει εκ νέου τη γνωστική διαδικασία στις ανάγκες αξιοποίησης και προστασίας του καθεστώτος, υπάρχει πολύς προλεταριακός κόσμος

που θέλει να μάθει τι του συμβαίνει και γιατί.

XII.

Αυτή η νέα εποχή στη σχέση του προλεταριάτου με τη γνώση της πραγματικότητας της εξουσιαστικής κοινωνίας, όμως, δε θα είναι «καθαρή», ούτε χωρίς διαμεσολαβήσεις και εμπόδια. Η ανάπτυξη της μιας και μοναδικής επιστήμης που μπορεί να υπάρξει, δηλαδή της καπιταλιστικής επιστήμης, είναι συνώνυμη της γενίκευσης της αλλοτρίωσης. Ήδη το 1967, και χωρίς τη μετέπειτα εμπειρία της ήττας του '68 στη Γαλλία, ο Γκι Ντεμπόρ γράφει στην *Κοινωνία του θεάματος*, όσον αφορά την κυριαρχία της εικόνας στην αντίληψη των προλετάριων, τα εξής:

> «Εκεί όπου ο πραγματικός κόσμος μετατρέπεται σε απλές εικόνες, οι απλές εικόνες γίνονται πραγματικά όντα και αποτελεσματικά κίνητρα μιας υπνωτικής συμπεριφοράς. Το θέαμα, καθώς έχει την τάση να δ ε ί χ ν ε ι, μέσα από διάφορες εξειδικευμένες μεσολαβήσεις, τον κόσμο που δεν είναι πια άμεσα αντιληπτός, ανακαλύπτει φυσιολογικά στην όραση την πιο προνομιούχα ανθρώπινη αίσθηση, που σε άλλες εποχές αποτελούσε η αφή· η αίσθηση η πιο αφηρημένη και η πιο ευκολοπλάνητη, αντιστοιχεί στη γενικευμένη αφαίρεση της σημερινής κοινωνίας. Αλλά το θέαμα δεν είναι ταυτόσημο με το απλό βλέμμα, ακόμα κι όταν αυτό συνδυάζεται με την ακοή. Είναι αυτό που διαφεύγει απ' τη δραστηριότητα των ανθρώπων, απ' την αναθεώρηση και τη διόρθωση του έργου τους. Είναι το αντίθετο του διαλόγου».
>
> «Το θέαμα δεν είναι ένα σύνολο εικόνων, αλλά μια κοινωνική σχέση ατόμων διαμεσολαβημένη από εικόνες. Το θέαμα δεν μπορεί να νοηθεί σαν κατάχρηση ενός κόσμου της όρασης, σαν ένα προϊόν των τεχνικών διάδοσης εικόνων. Είναι μάλλον μια Weltanschauung [κοσμοαντίληψη] πραγματωμένη, μεταφρασμένη υλικά. Είναι μια θεώρηση του κόσμου που έχει αντικειμενοποιηθεί».

Αυτά τα ακόμα και σήμερα επίκαιρα αποσπάσματα οπωσδήποτε δίνουν σάρκα και οστά στο πολύ μεταγενέστερο επιχείρημα περί καμένων βιβλίων και μυαλών και του απόλυτα υλικού τρόπου με τον οποίο η εικόνα-ως-χίλιες-λέξεις κυριαρχεί πάνω στους συλλογισμούς, γραπτούς και προφορικούς, καθιστώντας τους από ένα σημείο και μετά περιττούς.

XIII.

Εικοσιένα χρόνια μετά, στα *Σχόλια πάνω στην κοινωνία του θεάματος*, «τώρα που κανείς δεν μπορεί λογικά να αμφιβάλλει για την ύπαρξη και την ισχύ του θεάματος», η αντιπαράθεση εικόνας-με *ως καθαρών μέσων* και βιβλίου *ως καθαρού εξιδανικευμένου περιεχομένου* θα γίνει πιο ρητή: «Εκτός από μια κληρονομιά –που παραμένει σημαντική, αλλά είναι καταδικασμένη να φθίνει συνεχώς– από βιβλία και παλαιά κτίρια… δεν υπάρχει πια τίποτα, τόσο στην κουλτούρα όσο και στη φύση, που να μην έχει αλλοιωθεί, και μολυνθεί, σύμφωνα με τα συμφέροντα της σύγχρονης βιομηχανίας», ενώ αναφερόμενος στη σχέση των μαθητών με την πληροφορική ο Ντεμπόρ θα γράψει ότι «[η ανάγνωση] απαιτεί αληθινή κρίση σ' όλη την έκταση του κειμένου κι επιπλέον είναι η μόνη που μπορεί να διευκολύνει την πρόσβαση στην τεράστια προθεαματική εμπειρία. Διότι η συζήτηση σχεδόν πέθανε, και σε λίγο θα πεθάνουν και πολλοί από εκείνους που ήξεραν να μιλάνε».

XIV.

Το γεγονός ότι το βιβλίο συνδέεται σχεδόν αυτόματα με τον διάλογο και την αντιπαράθεση επιχειρημάτων δεν πρέπει να ξενίζει, αλλά αντίθετα προκύπτει από την ίδια τη φύση του ως ενότητα μέσου διάδοσης και περιεχομένου, *ως φορέας μιας* (λιγότερο ή περισσότερο ενιαίας) *λογικής*· λογική, η οποία από μόνη της είναι μια ενότητα μορφής-μέσου και περιεχομένου και δεν μπορεί να γίνει αντιληπτή ως ένα από τα δύο. Είναι ξανά, λοιπόν, τα –σύγχρονα πλέον– μήντια που θάβουν το βιβλίο *ως λογικό περιεχόμενο*, αυτή τη φορά πίσω από την ασταμάτητη ροή εικόνων

και λέξεων της επικαιρότητας. Από τη στιγμή που το θέαμα επιδιώκει να κατέχει «το μονοπώλιο της φαινομενικότητας», πρέπει να εμφανίζεται ως την «τεράστια, αδιαμφισβήτητη και απρόσιτη θετικότητα» του «ό,τι φαίνεται είναι καλό, ό,τι είναι καλό φαίνεται». Η «κατάλυση της λογικής» –η οποία επιτεύχθηκε «όταν η εικόνα που κατασκευάζεται κι επιλέγεται από κ ά π ο ι ο ν ά λ λ ο γίνεται η πρωταρχική σχέση του ατόμου με τον κόσμο τον οποίο πρωτύτερα παρατηρούσε από μόνο του, από κάθε θέση στην οποία μπορούσε να βρεθεί», όταν η ροή των εικόνων προκαλεί τη «διαρκή αναπάντεχη έκπληξη, μη θέλοντας ν' αφήσει καθόλου χρόνο για στοχασμό, κι όλα αυτά εντελώς ανεξάρτητα απ' όσα μπορεί να καταλάβει ή να σκεφτεί ο θεατής» και όταν «ο θεαματικός λόγος… αυτό που δείχνει το απομονώνει πάντα από τον περίγυρό του, το παρελθόν του, τις προθέσεις του, τις συνέπειές του»– οδηγεί στην εμφάνιση ενός ψυχολογικού υποβάθρου που αποδέχεται ευρέως την υποτιθέμενη *αδιάψευστη αντικειμενικότητα του αισθητού κόσμου* και, άρα, στην εντελώς συγκεκριμένη υποταγή στον εμπειρισμό· πραγματικό είναι μόνο αυτό που αντιλαμβάνεται **άμεσα** το άτομο, αυτό που επικοινωνεί με τους άλλους, αυτό που εμφανίζεται ως η συσσωρευμένη γνώση του.

XV.

Όπως δεν πρέπει να υποτιμάται το εύρος και η οξύτητα των κινημάτων των δεκαετιών του '60 και του '70, έτσι δεν πρέπει να υποτιμάται ούτε το μέγεθος της ήττας τους, ούτε το πώς αυτή βιώθηκε. Στα *Σχόλια πάνω στην κοινωνία του θεάματος*, μεταξύ άλλων, ο Ντεμπόρ, απαντώντας στην «ευρέως» διαδεδομένη άποψη «ότι εκείνοι που έδειξαν τη μεγαλύτερη ανικανότητα όσον αφορά τη λογική είναι ακριβώς εκείνοι που αναγόρευσαν του εαυτούς τους σε επαναστάτες» γράφει τα εξής: «Αυτή η αστήρικτη κατηγορία προέρχεται από μια προγενέστερη εποχή, όπου σχεδόν όλος ο κόσμος σκεφτόταν μ' ένα μίνιμουμ λογικής, με τη λαμπρή εξαίρεση των κρετίνων και των αγωνιστών (militants)... Η έλλειψη λογικής, δηλαδή η απώλεια της δυνατότητας ν' αναγνωρίζεις πάραυτα τι είναι σημαντικό και τι επουσιώδες ή εκτός θέματος· τι είναι ασυμβίβαστο ή αντιστρόφως θα μπορούσε κάλλιστα να είναι συμπληρωματικό· αυτά που η τάδε συνέπεια συνεπάγεται κι αυτά που, αυτόματα, απαγορεύει· ετούτη η ασθένεια προκλήθηκε ηθελημένα στον πληθυσμό με ένεση υψηλής δόσης από τους α ν α ι σ θ η σ ι ο λ ό γ ο υ ς του θεάματος. Με κανένα τρόπο οι αμφισβητίες δεν είναι πιο ανορθολογικοί απ' τους υποταγμένους ανθρώπους. Απλώς σ' αυτούς [τους αμφισβη-τίες] η γενική ανορθολογικότητα φαντάζει πιο έντονα, επειδή διακηρύσσοντας το σχέδιό τους, προσπάθησαν να διεξάγουν ένα πρακτικό εγχείρημα· αρκούσε να διαβάσουν μερικά κείμενα δείχνοντας ότι καταλαβαίνουν το νόημά τους. Επιφορτίστηκαν με διάφορα καθήκοντα κατάκτησης της λογικής, ακόμα και της στρατηγικής, που είναι επακριβώς το ολοκληρωμένο πεδίο της ανάπτυξης της διαλεκτικής λογικής των συγκρούσεων, ενώ όπως ακριβώς και οι άλλοι [οι υποταγμένοι], στερούνται σε μεγάλο βαθμό ακόμα και την απλή ικανότητα να οδηγηθούν με βάση τα παλιά ατελή εργαλεία της τυπικής λογικής».

XVI.

Η ανάγνωση ενός βιβλίου εμπεριέχει πάντοτε μέσα της μια σκοπιμότητα, πολλές φορές καθοδηγείται εντελώς από αυτή. Σε αυτή την περίπτωση το είδος της *γνώσης* που έρχεται να προσφέρει ένα βιβλίο εξαρτάται από το είδος της *άγνοιας* που (αναγνωρίζεται ότι) προϋπάρχει. Το πρόβλημα ξεκινάει όταν το *στιγμιαίο* αναγνωρίζεται ως το σημαντικό και άξιο μνείας, ενώ η γνώση της ιστορίας, δηλαδή της «ολότητα[ς] των συμβάντων οι συνέπειες των οποίων εκδηλώνονται για μεγάλο χρονικό διάστημα», υποβιβάζεται κατηγορία μέχρι να φτάσει στη Δ΄ Εθνική, αν όχι στο ερασιτεχνικό. Με τα λόγια του Ντεμπόρ, «η γνώση έπρεπε να διαρκεί και να βοηθάει στην κατανόηση, τουλάχιστον εν μέρει, όσων θα συνέβαιναν εκ νέου… Μ' αυτόν τον τρόπο η ιστορία ήταν τ ο μ έ τ ρ ο μιας πραγματικής καινοτομίας». Και όποιος πουλάει καινοτομία «έχει κάθε συμφέρον να εξαλείψει το μέσο αποτίμησής της». Από τη στιγμή που τα μέσα του θεάματος, πρωτίστως τα μμε, συνεχώς επι-κεντρώνουν «σε μια στατική λεπτομέρεια της επιφάνειας του φαινομένου» για να την εγκαταλείψουν μετά από λίγο επικεντρώνοντας σε μια άλλη, είναι προφανές ότι *αναπαράγουν συνεχώς την άγνοια*, όπως και τον ίδιο τον θεατή-που-αγνοεί. Στο βιβλίο, από την άλλη, συμπυκνώνεται, αναγκαστικά λόγω έλλειψης ενός καλύτερου μέσου, η αντίθεση σε αυτή την

άνοδο της ασημαντότητας: το βιβλίο πρέπει να εμφανίζεται *με θεαματικούς όρους* ως το μέσο που παρέχει βαριά και βαθιά γνώση **ανεξάρτητα από τη χρήση που μπορεί να της γίνει**.

XVII.

Ένα από τα κεντρικότερα δημιουργήματα της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης στις δυτικές χώρες –η οποία φυσικά είναι συνώνυμη με την υπαγωγή των προλεταριακών επιθυμιών στις ανάγκες της ανανεωμένης καπιταλιστικής αξιοποίησης– από τη δεκαετία του '70 και μετά, είναι η εμφάνιση του υποκειμένου στο προσκήνιο με τη μορφή της αναζήτησης μιας ατομικής ή/και συλλογικής ταυτότητας. Ναι μεν μια τέτοια εξέλιξη έχει έναν απελευθερωτικό χαρακτήρα με την έννοια ότι το μεμονωμένο άτομο με ονοματεπώνυμο αναγνωρίζεται ως τέτοιο **για πρώτη φορά στην ιστορία**, αλλά δεν πρέπει να παραγνωρίζεται ότι οι επιθυμίες του γίνονται αποδεκτές, και προς ικανοποίηση, από τους επίσημους φορείς και μηχανισμούς της ατομικής και συλλογικής κατανάλωσης *χωρίς κανένα πρόβλημα* μετατρεπόμενες μάλιστα σε κινητήρια δύναμή της. Ο επιβεβλημένος κατακερματισμός θα γεννήσει την ανάγκη για μια νέα γνώση με τη μορφή της αναζήτησης προσωπικών νοημάτων και αυτογνωσίας. Η επίσημη εργατική ταυτότητα διαλύεται κάτω από τα συντονισμένα χτυπήματα τόσο των από πάνω όσο και των από κάτω, ο μισθός αρχίζει να θεωρείται πλέον ένα εισόδημα δίπλα στα άλλα, από τα μάτια του προλεταριάτου χάνεται το πατροπαράδοτο σχέδιο για μια άλλη κοινωνία, ίσως και ανεξάρτητα από το πόσα 1989 θα συμβούν.

VIII.

Η αυτογνωσία, ως γνώση ενός εαυτού που προϋπάρχει ή βρίσκεται σε πορεία σχηματισμού, δεν προκαλεί απαραίτητα αυτοεγκλεισμό και απομόνωση, το αντίθετο μάλλον: εισάγει το καθόλα δυναμικό αίτημα γνώσης-του-άλλου και του-να-σε-γνωρίσει-ο-άλλος. Η ανάγκη για μια ιδιαίτερη ταυτότητα, ως διαδικασία κατασκευή νοήματος στη βάση ενός ή περισσότερων πολιτισμικών στοιχείων, διεμβολίζει τον κοινωνικό ρόλο με την έννοια ότι ο τελευταίος καθορίζεται από τους επίσημους θεσμούς ενός κοινωνικού σχηματισμού, ενώ η πρώτη προκύπτει από το ίδιο το πρόσωπο διαμέσου του εαυτού του κατά τη διαδικασία εξατομίκευσης. Άμεσο προϊόν της αναδιάρθρωσης, όπως ορίστηκε παραπάνω, είναι το γεγονός ότι η ταυτότητα γίνεται ισχυρότερη πηγή νοήματος από τον ρόλο και τη θέση μέσα στην κοινωνία που αυτός συνεπάγεται· ή, παραφράζοντας έναν συλλογισμό του Manuel Castells από το *The Power of Identity*, το ατομικό νόημα τείνει να υπερισχύσει πάνω στον προσδιορισμό της λειτουργίας που επιτελεί το άτομο μέσα στην κοινωνία. Η γνώση κάθε πτυχής της βιογραφίας του αποκτά κεντρικό χαρακτήρα για κάθε άτομο, αφού μόνο αναστοχαζόμενο κάθε στιγμή της ζωής του μπορεί να συγκροτηθεί ως μοναδικό πρόσωπο. Εμπειρισμός *σε αυστηρά ατομική κλίμακα χώρου και χρόνου* και ιντιβιντουαλισμός, σε μια ενιαία συσκευασία.

XIX.

Γράφει ο Manuel Castells στο ίδιο βιβλίο: «Προτείνω την άποψη ότι η συγκρότηση των υποκειμένων, [που βρίσκεται] στην καρδιά της κοινωνικής αλλαγής, παίρνει μια διαφορετική οδό από αυτή που ξέραμε κατά τη νεωτερικότητα ή την ύστερη νεωτερικότητα: δηλαδή, *υποκείμενα, αν και όποτε συγκροτούνται, δε φτιάχνονται πλέον στη βάση της κοινωνίας πολιτών, η οποία βρίσκεται σε αποσύνθεση, αλλά ως προέκταση κοινοτικών [communal] αντιστάσεων.* Ενώ κατά τη νεωτερικότητα (πρώιμη ή ύστερη) η ταυτότητα που συνδέεται με μια άλλη κοινωνία [project identity] συγκροτείτο μέσα από την κοινωνία πολιτών (όπως στην περίπτωση του σοσιαλισμού στη βάση του εργατικού κινήματος)· στη διαδικτυακή κοινωνία, αυτή η ταυτότητα, αν προκύψει ποτέ, προέρχεται από την κοινοτική αντίσταση. Αυτό είναι το πραγματικό νόημα της πρωτοκαθεδρίας της πολιτικής της ταυτότητας στη διαδικτυακή κοινωνία». Αυτές οι κοινοτικές αντιστάσεις, που μπορεί να έχουν εθνική, θρησκευτική ή εδαφική βάση, «εμφανίζονται ως αντιδράσεις στις κυρίαρχες τάσεις [εξατομίκευσης]… Αποτελούν αμυντικές ταυτότητες που προσφέρουν καταφύγιο και αλληλεγγύη απέναντι σε έναν εχθρικό, εξωτερικό κόσμο. Συγκροτούνται πολιτισμικά· δηλαδή οργανώνονται γύρω από ένα σύνολο αξιών, του οποίου του νόημα… χαρακτηρίζεται από

ειδικούς κώδικες αναγνώρισης του εαυτού».

XX.

«Όταν ο κόσμος γίνεται πολύ μεγάλος για να τον ελέγξει κανείς», τα δρώντα κοινωνικά υποκείμενα «επιδιώκουν να τον συρρικνώσουν στο δικό τους μέγεθος και βελησνεκές». Να μια βασική σκοπιμότητα, και συνέπεια, των δικτύων, τα οποία αναπτύσσονται μεταξύ των μελών μιας πολιτισμικής κοινότητας και τα οποία προσαρμόζουν τον ιστορικό χώρο και χρόνο στις ανάγκες της· άρα και το περιεχόμενο της γνώσης και της άγνοιας. Μετά τη ραγδαία ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών τα τελευταία σαράντα χρόνια –αλλά ειδικότερα μετά το κίνημα αλληλεγγύης στους Ζαπατίστας από το 1994 και μετά και το εναρκτήριο λάκτισμα του «κινήματος κατά της παγκοσμιοποίησης» στο Σηάτλ το 1999– η οργάνωση και κινητοποίηση των από κάτω περνάει πλέον αναγκαστικά, αν και σε διαφορετικό βαθμό, μέσα από το (δια)δίκτυο. Πέρα από τις όποιες δημοκρατικές ψευδαισθήσεις για τη χρήση του διαδικτύου –αυτού του ήδη στις μέρες μας εξελιγμένου εργαλείου προπαγάνδας άρα και πολέμου– η μεταβλητή γεωμετρία των ποικίλων ομάδων που συνδέονται μεταξύ τους μοιάζει μόνο επιφανειακά με την ομοσπονδιακή δομή των παραδοσιακών μαζικών κομμάτων (τοπικές επιτροπές, παραρτήματα, σώματα αντιπροσώπων κ.α.) τα οποία συστήθηκαν λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία των μαζικών κινημάτων των εργατών και των αγροτών. Μια από τις βασικότερες διαφορές είναι η απουσία μιας θεσμοθετημένης ιεραρχικής δομής, και άρα μιας αναγνωρισμένης εμφανούς κεντρικής ηγεσίας, και αυτό δεν είναι τυχαίο: εξ ορισμού το δίκτυο αποκλείει μια κεντρική διαχείριση· ασχέτως αν στην περίπτωση του διαδικτύου παρακάμπτεται αρκετά εύκολα το γεγονός ότι οι κεντρικοί σέρβερ βρίσκονται κάπου συγκεκριμένα κάθε φορά. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η ιδιαίτερη ιστορική σημασία της εμφάνισης του δικτύου θα χανόταν, αν αυτό γινόταν αντιληπτό μόνο ως εργαλείο οργάνωσης και αγώνα, αλλά όχι και ως μια νέα *μορφή κοινωνικής αλληλεπίδρασης* και λήψης αποφάσεων που έχει τη δυνατότητα να αυτομετασχηματίζεται.

XXI.

Το δίκτυο εμφανίζεται να αποκαθιστά την άμεση σύνδεση ανάμεσα στην ιδιαιτερότητα της τοπικής εμπειρίας και των τοπικών συμφερόντων, την εύρεση ομοϊδεατών και ομοιοπαθούντων εκτός του τοπικού και, άρα, των παγκοσμιοποιημένων διαδικασιών που επηρεάζουν την τοπική κλίμακα και χρήζουν αντίστασης· από όπου και το σύνθημα-κατατεθέν

think globally, act locally. Το γεγονός ότι χάθηκε η ιστορική ευκαιρία να εννοηθεί η καπιταλιστική συσσώρευση σε παγκόσμιο επίπεδο (το μόνο επίπεδο που κάτι τέτοιο έχει πράγματι νόημα, ανεξάρτητα από τις όποιες διαφοροποιήσεις ανά κράτος ή περιφέρεια), και όχι ως ραντεβού ορισμένων επιφανών εκπροσώπων του διεθνούς κεφαλαίου, δεν πρέπει να χρεώνεται μόνο σε πολιτικές ή θεωρητικές αστοχίες. Ακριβώς επειδή η ίδια η πρακτική του κινήματος γεννάει τη θεωρία, όπως και τη δίδυμη αδερφή της, την ιδεολογία –πάντα το "act" καθορίζει το σκέτο "think" γιατί το εμπεριέχει– το "locally" διαρκώς υπερισχύει του "globally". Το ειδικό βάρος του τοπικού δεν πρέπει να γίνεται κατανοητό μόνο ως αποτέλεσμα του φορτίου της βιωμένης εμπειρίας που καθηλώνει τη σκέψη, ούτε αποκλειστικά ως απότοκο των συσχετισμών δύναμης που καθορίζουν την πρόσβαση στη γνώση: η γεωγραφία και το έδαφος δεν είναι σε θέση να προσδιορίσουν πλήρως την εγγενή αυτοαναφορικότητα του δικτύου στην παραγωγή και αναπαραγωγή γνώσης που είναι απαραίτητη για εσωτερική χρήση. Οι κόμβοι ενός δικτύου ή συνεισφέρουν στην επέκτασή του ή παρακάμπτονται, ακόμα και μέσω ενός switch-off.

XXII.

Είναι συνηθισμένο μια πολλαπλότητα ομάδων ή/και ατόμων με λιγότερο ή περισσότερο κοινές αναφορές, η οποία θέλει να δράσει ως συλλογικό υποκείμενο, να θεμελιώνει την επικοινωνία και τη διαδικασία λήψης αποφάσεων μεταξύ των μελών της με τη βοήθεια ενός δικτύου. Εξίσου συνηθισμένο είναι όμως, και το λεγόμενο «κίνημα κατά της παγκοσμιοποίησης» αποτέλεσε ένα

τέτοιο ιστορικό παράδειγμα, η δυναμική του δικτύου να καθορίζει τη συγκρότηση αυτού του συλλογικού υποκειμένου σε τέτοιο βαθμό ώστε από την επιθυμία δικτύωσης των κινημάτων να περνάμε στην αντίληψη και πραγματικότητα του ίδιου του δικτύου *ως κίνημα*. Μόνο έκπληξη δεν πρέπει να προκαλεί το γεγονός ότι αυτό το πέρασμα λαμβάνει χώρα πολλές φορές ανεξάρτητα του αριθμού των μονάδων/κόμβων που δημιουργούν από κοινού ένα δίκτυο.

XXIII.

Καμία συζήτηση περί του τρόπου με τον οποίο λαμβάνονται οι αποφάσεις για δράση εντός ενός δικτύου δεν μπορεί να σταθεί στα πόδια της, αν δε ληφθεί υπόψη η πληροφοριοποίηση κάθε δυνατής διαδικασίας: από τη συμπεριφορά ενός πλανήτη ή ενός πληθυσμού έως τη συμπεριφορά ενός στοιχειώδους σωματιδίου ή ενός μεμονωμένου ατόμου. Στη διάλυση της ολότητας και τη μετατροπή της σε ψηφίδες γνώσης/πληροφορίες δε συντελεί μόνο η εσωτερική λογική του hardware και του software των νέων υπολογιστικών μηχανών· αυτή ναι μεν προηγείται χρονικά και θέτει τις απαραίτητες τεχνολογικές προδιαγραφές για την *παραγωγή* ενός τμηματικού λόγου που θα περιγράφει μια τμηματική πραγματικότητα, αλλά δεν αρκεί από μόνη της για να καθορίσει τη *ζήτηση* αυτού του λόγου. Η ύπαρξη του δικτύου μέσα στις ευρύτερες κοινωνικές συνθήκες επιτάχυνσης των ρυθμών επιβίωσης, ανασφάλειας και άγχους ευνοεί την εμφάνιση και επανεμφάνιση ενός είδους δράσης που *πρέπει να τα προλαβαίνει όλα* γιατί μόνο έτσι θεωρεί ότι μπορεί να συνεχίσει να υπάρχει: του ακτιβισμού. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, όπου κάθε ολοκληρωμένη γνώση έχει εκ των πραγμάτων μετατραπεί σε μια πιο διαχειρίσιμη κατακερματισμένη μορφή, δεν έχουν όλες οι πληροφορίες την ίδια σημασία και την ίδια αξία· το δίκτυο, για να μπορέσει να λειτουργήσει, οφείλει να βρει εκείνες τις **στρατηγικές πληροφορίες** που θα του επιτρέψουν να εξοικονομήσει χρόνο και ενέργεια, να αποκτήσει μια ελευθερία κινήσεων, να αποτελέσει το ισχυρό χαρτί σε ένα κείμενο ή μια καμπάνια, να πείσει ή να διεγείρει ένα ακροατήριο, να προκαλέσει τον αντίπαλο, να εντοπίσει τα κοινά σημεία μεταξύ διαφορετικών απόψεων σε μια συζήτηση κ.α. Η πληροφοριοποίηση, αν και τέκνο του time and motion study στο πεδίο της σκέψης, υπερβαίνει τον ταιηλορισμό, ακριβώς γιατί ο δυναμισμός της αντιτίθεται στον εν πολλοίς στατικό χαρακτήρα του τελευταίου· με τα λόγια του François-Bernard Huyghe από το κείμενό του *L' information strategique*: «[Η] πληροφορία έχει μια άλλη ιδιότητα: από τη στιγμή που αρχίζει να κυκλοφορεί από το κεφάλι Α στο κεφάλι Β, τροποποιεί σχέσεις, δημιουργεί σχέσεις κοινότητας, σύγκρουσης, ιεραρχίας κλπ. Αυτά που συνδέει [μεταξύ τους] η πληροφορία, και ειδικά τα τεχνικά ή ανθρώπινα δίκτυα, συχνά δεν είναι λιγότερο σημαντικό από το ίδιο το περιεχόμενό της». Αν και το κύρος του ίδιου του McLuhan παραμένει αμφίβολο, η γνωστή φράση του «το μέσο είναι το μήνυμα» δικαιώνεται ξανά με έναν πιο σύγχρονο τρόπο, ενώ ταυτόχρονα δίπλα στην παλιά ιεραρχία παλιού-νέου –ή έμπειρου-μη έμπειρου, αν προτιμάτε– ριζώνει η νέα ιεραρχία δικτυωμένου-μη δικτυωμένου.

XXIV.

Η έκβαση του ανταγωνισμού μεταξύ βιβλίου και πληροφορίας ως ενότητες μέσου διάδοσης γνώσης και γνωστικού περιεχομένου κλίνει στις μέρες μας σαφώς υπέρ της δεύτερης. Όταν το log off από το δίκτυο γίνεται συνώνυμο της ανυπαρξίας και η έλλειψη ενημέρωσης για τα «γεγονότα» με την άγνοια, η ανάγνωση και από κοινού συζήτηση ενός βιβλίου παρουσιάζεται σαν να θες να μάθεις τα πάντα σε σχέση με τα πάντα, *κάτι το οποίο σε καταδικάζει να μην θες να αποφασίσεις για τίποτα*. Από τη στιγμή που ο άμεσος στιγμιαίος χρόνος γίνεται το παν, η θεωρητική γνώση που παρέχει ένα βιβλίο πρέπει να αναντίρρητα να περιττεύει όσο συνδέεται με την περιγραφή μακροχρόνιων διαδικασιών που, υποτίθεται, δεν επηρεάζουν το παρόν.

Επίλογος.

Ζούμε σε ταραγμένες εποχές όπου η ιστορία επιταχύνεται και η ανάγκη κατανόησης του τι συμβαίνει γύρω μας και ξεπεράσματος της σύγχυσης είναι υψηλής προτεραιότητας. Οι ανάγκες λοιπόν για θεωρητική επεξεργασία και συζήτηση είναι αυξημένες, πρέπει όμως οπωσδήποτε να προσδιοριστούν *συγκεκριμένα*, γιατί αλλιώς υπάρχει ο σοβαρός κίνδυνος να μείνουν ανικανοποί-

ητες και ανώνυμες. Μια ομάδα βιβλιοθήκης, η οποία λειτουργεί κιόλας στα πλαίσια μιας κατάληψης και επιδιώκει συνειδητά να αποτελεί κομμάτι του ευρύτερου ανταγωνιστικού κινήματος, οφείλει πρωτίστως να επεξεργάζεται κριτικά τη θεωρία που παράγει το ίδιο το κίνημα μέσα από την ιστορία του· και κάτι τέτοιο περνάει από την αναγνώριση του συμβολικού χαρακτήρα του ίδιου του ονόματός της. Μόνο το βιβλίο *ως κείμενο που σέβεται την κριτική σκέψη του προλετάριου αναγνώστη* παραμένει η πιο ολοκληρωμένη μορφή **μνήμης και τεκμηρίωσης**· αυτό είναι το συμπέρασμα από τη μελέτη της μακρόχρονης διαδρομής του. Εννοείται ότι αυτό δε σημαίνει σε καμιά περίπτωση ότι το κίνημα πρέπει να γράφει μόνο βιβλία.

Ποια είναι όμως η σχέση του κινηματικού κόσμου, του δικού μας κόσμου, με τον γραπτό λόγο; Πόσοι διαβάζουν ή, πολύ περισσότερο, γράφουν κείμενο από έναν αριθμό σελίδων και πάνω και τι σημαίνει αυτό για την κατανόηση της «ορατότητας», δηλαδή της συνθετότητας, των συγκρούσεων της εποχής μας; Γιατί ο αριθμός των φωτογραφιών ή βίντεο υπερβαίνει κατά πολύ τον αριθμό των κειμένων που γράφονται, ειδικά από έναν κόσμο σχετικά νεαρότερης ηλικίας, σε όλη τη δεκαετία του ’00; Γιατί προέκυψαν τόσα πολλά blogs και εναλλακτικά media τα τελευταία χρόνια, ειδικά μετά το φοιτητικό κίνημα ’06-’07 και τον Δεκέμβρη ’08; Η απάντηση σε αυτά τα εύλογα ερωτήματα δεν μπορεί ποτέ να αφορά μια περιθωριακή ομάδα φετιχιστών του βιβλίου *ως γνώση γενικά*, ειδικά όταν ο τρόπος με τον οποίο **σήμερα** οι προλετάριοι επικοινωνούν ιδέες, συναισθήματα οργής και μίσους κ.α. μέσω άλλων μέσων έκφρασης (social media κλπ) βρέθηκε στο επίκεντρο –λανθασμένων ή μη, αυτό είναι διαφορετικό ζήτημα– προσεγγίσεων πάνω σε κινήματα ιστορικής σημασίας όπως η αραβική άνοιξη.

Αυτό που πραγματικά παρεμποδίζεται συστηματικά όχι μόνο από την εξουσία, αλλά πολλές φορές και από τις ίδιες τις κινηματικές πρακτικές είναι η *αναλυτική και συνθετική σκέψη πάνω στον ποιος είναι ο αντίπαλος.* Ανεξάρτητα από την άποψη του μπορεί να έχει ο καθένας για το κίνημα των αγανακτισμένων, χρειάζεται να λάβουμε υπόψη την παρακάτω παρατήρηση του François-Bernard Huyghe από το κείμενό του *Indignés et résaux* : «Οι αγανακτισμένοι διακρίνονται από μια αξιοσημείωτη ιδιαιτερότητα: το όνομά τους. Δεν αναφέρεται σε μια ιδεολογία, σε έναν στόχο ή σε μια γενική αρχή όπως ο σοσιαλισμός, το Έθνος, μια άλλη παγκοσμιοποίηση που είναι εφικτή ούτε η ίδια η Ελευθερία. Ούτε σε αυτό που αυτό που αντιμάχονται όπως το κάνουν οι αντι-οτιδήποτε. Ούτε σε ένα ιδρυτή πατέρα. Ούτε σε ένα κοινωνικό χαρακτηριστικό ή σε ένα στοιχείο ταυτότητας των μελών τους, όπως αν αυτοί ήταν εργάτες, αγρότες, βόσνιοι, ιρλανδοί… Ούτε σε ένα ψευδώνυμο όπως οι χωρίς-πουκάμισα, το πορτοκαλί κόμμα, το μπλακ μπλοκ… Εξ’ όσων γνωρίζουμε είναι η πρώτη φορά που ένα διεθνές κίνημα αυτοπροσδιορίζεται από ένα ηθικό αίσθημα». Αν μαζί με αυτό θυμηθούμε ότι οι ίδιοι ισπανοί «αγανακτισμένοι» ισχυρίστηκαν, μεταξύ άλλων, ότι πηγή έμπνευσης για να ξεκινήσουν τις κατασκηνώσεις στις κεντρικές πλατείες αποτέλεσε το *ομώνυμο βιβλίο τριάντα σελίδων* ενός πρώην πρέσβη μόλις το 2010 τότε καταλαβαίνουμε γιατί κάθε ομάδα βιβλιοθήκης έχει να καταπιαστεί με πολλά πράγματα…

Α.

Αθήνα, αρχές φλεβάρη 2012

THIS IS NOT ENGLAND

ή

Γιατί μια προβολή από μόνη της **δεν** αρκεί για να γίνει αισθητό το εύρος της τρέχουσας επίθεσης από πλευράς των αφεντικών και των συνοδοιπόρων τους· ούτε για να γίνει αντιληπτό το ιστορικό βάθος του καθημερινού ρατσισμού στην ελληνική επικράτεια· ούτε για να ξεκαθαριστεί μια και καλή ότι πατριωτισμός και εθνικισμός δε διαφέρουν παρά μόνο όπως τα δίδυμα αδέρφια· ούτε για να γίνει κατανοητή η (πολύ μικρή) απόσταση μεταξύ του «αγαπάω την πατρίδα μου» + «θέλω επιτέλους ένα ισχυρό κράτος που να λειτουργεί σωστά» και του υποστρώματος (αυτο)πειθάρχησης των υπηκόων σε μια βέρα εθνικοσοσιαλιστική διαχείριση· ούτε για να χαραχτούν οι διαχωριστικές γραμμές που είναι αναγκαίες σήμερα. Χρειάζονται θεωρητικά και πρακτικά εργαλεία που μας λείπουν και πρέπει εμείς να τα εφεύρουμε ξανά...

Το κείμενο αυτό μοιράστηκε κατά τη διάρκεια της προβολής της ομώνυμης ταινίας στην πλατεία χαλανδρίου που ανέλαβε μια πρωτοβουλία από την κατάληψη κτήματος πραποπούλου στις 3 Ιουνίου 2012.

1 Είναι βολικό για τους παραγωγούς, αλλά και τους καταναλωτές, αντιφασιστικής ιδεολογίας ανεξαρτήτως προέλευσης να αποσυνδέονται ο ρατσισμός και ο πατριωτισμός από την **καθημερινή ζωή** των καταπιεσμένων και των εκμεταλλευομένων, από τις μεταξύ τους σχέσεις, από τον αγώνα τους για την επιβίωση αλλά και τον αγώνα τους ενάντια στο υπάρχον, και να μετατρέπονται σε μεταφυσικές ιδιότητες κλειστών οργανωμένων ομάδων όπως η χρυσή αυγή· ή, πιο προχωρημένη εκδοχή ακόμα, να μετατρέπονται σε κατευθυντήριες γραμμές λειτουργίας ενός κράτους, του οποίου μόνιμη αποστολή είναι να καταδυναστεύει την εκ φύσεως «καλή» κοινωνία. Η πρώτη, και ίσως η βασικότερη, ήττα που υφίσταται λοιπόν ένα συνεπές αντιρατσιστικό και αντεθνικό –δηλαδή θεμελιωδώς αντικαπιταλιστικό– πρόταγμα είναι όταν καθιστά το σύνολο της κοινωνικής ζωής **διάφανο και καθαρό** από ρατσιστικές συμπεριφορές, όταν κλείνει τα μάτια μπροστά στον ρατσισμό των μικρών και μεγάλων αφεντικών και των λακέδων τους απέναντι στο πολυεθνικό προλεταριάτο. Μόνο όταν το σύνολο της κοινωνικής ζωής, οι ίδιες οι κοινωνικές σχέσεις μέσα στις οποίες ζούμε αναγνωριστούν ως οι μόνες που έχουν τη δυνατότητα να αναπαράγουν μαζικά τον ρατσισμό και τον πατριωτισμό, ως ο πραγματικός ογκόλιθος κάτω από τα θεμέλια του κράτους που κάνει τους ελάχιστους προς το παρόν οργανωμένους φασίστες να κινούνται σαν το ψάρι μέσα στο νερό, θα μπορέσει να συνδεθεί η κρατική με την παρακρατική πρακτική και να γίνει κατανοητή η πραγματική σχέση μεταξύ τους. Και το σημαντικότερο: θα μπορέσει η θεωρία και η πράξη των όποιων αντι- να πάψουν να πορεύονται μηντιακά και συνθηματολογικά με το κεφάλι κάτω και να σταθούν ξανά στα πόδια τους.

2 Κράτος, λοιπόν, από τη μια, και οργανωμένοι φασίστες από την άλλη καθίστανται οι μοναδικές *πηγές* ρατσισμού, οι οποίες όσο περισσότερο καταγγέλλονται ως αστείρευτες και επιθετικές, όσο περισσότεροι δηλώνουν στα μήντια ή κατ' ιδίαν ότι ανησυχούν για την άνοδο του ρατσιστικών επιθέσεων *μένοντας οι ίδιοι με σταυρωμένα χέρια* και καθηλωμένοι από την απραξία και τον φόβο που οι ίδιοι αναπαράγουν ηθελημένα ή μη, τόσο ευκολότερα στρώνεται το έδαφος για την ακόμα μεγαλύτερη υποτίμηση της ζωής μας **συνολικά και από συνεχώς μικρότερη ηλικία**· τη μόνη συνθήκη που αξίζει να ονομάζεται ρατσιστική σε μια καπιταλιστική κοινωνία . Υπάρχει εδώ ένα φαινομενικό παράδοξο: όσο μπάτσοι και ναζί δείχνονται πλέον με το δάχτυλο ως «το ίδιο μαγαζί», κάτι που και οι ίδιοι δε φαίνεται πάντως να το αποφεύγουν και πολύ, τόσο απωθείται η απάντηση π.χ. στην ερώτηση «ποιοι πραγματικά εφαρμόζουν, και ωφελούνται από, τα νέα μέτρα;». Ή στην ερώτηση «πόσοι θέλουν πραγματικά ένα κέντρο της Αθήνας χωρίς μετανάστες;». Μόνο αν συνδεθεί ιστορικά η αντιμετώπιση της κρίσης με την αντιεξέγερση μετά τον Δεκέμβρη του '08, μόνο αν εξηγηθεί πώς μέσα σε λίγα μόνο χρόνια ο Άγιος Παντελεήμονας ξέφυγε από τα στενά αθηναϊκά πλαίσια κι έγινε η κεντρική πλατεία πολλών ελληνικών πόλεων μέσω της *καθημερινής δράσης* «αγανακτισμένων πολιτών», οι οποίοι αρχικά είχαν κληθεί επί τόπου να καταδικάσουν τους «ταραξίες» ή/και πάρουν τα καδρόνια απέναντι τους, μπορεί ίσως να γίνει αντιληπτό γιατί οι ναζί και οι μπάτσοι συνεργάτες τους είναι απλά **η εμπροσθοφυλακή του κόμματος της τάξης**· του πραγματικού ιστορικού υπερασπιστή των συμφερόντων της αστικής τάξης και θεματοφύλακα των εξουσιών της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Ο ρατσισμός και ο εθνικισμός σε αυτόν τον τόπο δεν υπήρξαν ποτέ περιθωριακή υποκουλτούρα ορισμένων γελοίων ναζιστών που ακούνε ska ή παίζουν black metal· Ο ρατσισμός των μικροαφεντικών της υπαίθρου, όπου εκτυλίσσεται καταρχήν η βαμμένη με αίμα «προσαρμογή» των μεταναστών στις ανάγκες της εθνικής οικονομίας, θα παραμείνει ιδεολογικά κυρίαρχος για πολλά χρόνια από τη δεκαετία του ’90 και μετά· πρόκειται για τις λησμονημένες εποχές όπου αλβανοί μετανάστες δολοφονούνται για ένα κλεμμένο καρπούζι ή για μια κλεμμένη μπουγάδα με τους συγχωριανούς του συλληφθέντα δολοφόνου να κλείνουν σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμα και την εθνική οδό σε ένδειξη συμπαράστασης… Θα πρέπει να έρθει το δολοφονικό πογκρόμ του 2004, απέναντι ξανά στους αλβανούς μετανάστες, για να φτάσει το επίπεδο της βίας στα αστικά κέντρα σε συγκρίσιμα με την επαρχία επίπεδα. Από την περίοδο αυτή και μετά, η οποία σηματοδοτεί και την αρχή της κρίσης κερδοφορίας για τον ντόπιο καπιταλισμό, οι μεγάλες πόλεις παύουν να είναι σχετικά πιο «ήσυχες» και γίνονται το πραγματικό πεδίο σύγκρουσης μεταξύ τάξεων, εξουσιών και αντι-εξουσιών. Ήδη από τα τέλη του 2006 και τα γεγονότα στην Αμάρυνθο Εύβοιας έχει καταστεί σαφές στα εγχώρια μέλη του α/α/α χώρου ότι η εποχή που η παρέμβαση υπέρ των μεταναστών γινόταν από απόσταση και εξορμήσεις με πούλμαν έχει παρέλθει ανεπιστρεπτί· το Κριεκούκι Βοιωτίας του 1993 είναι πλέον μακριά, οι ρατσιστικές επιθέσεις απέναντι στο πολυεθνικό προλεταριάτο έχουν πλησιάσει πλέον σε απόσταση αναπνοής ανατρέποντας τις μέχρι τώρα θεωρητικές και πρακτικές βεβαιότητες σε σχέση με τους μετανάστες εργάτες.

3

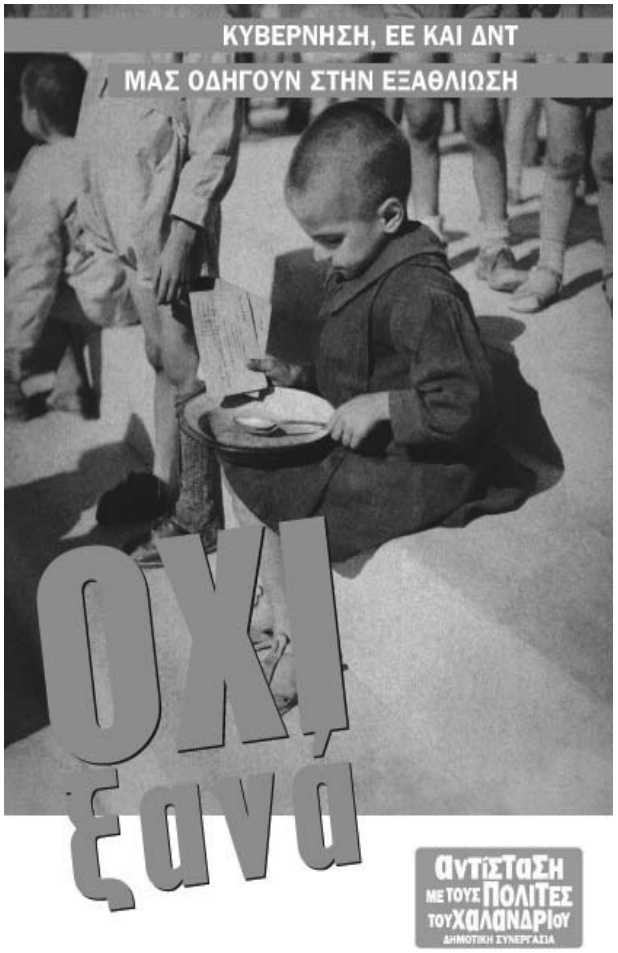

Αφίσα που κολλήθηκε με αφορμή την περυσινή επέτειο της 28ης Οκτωβρίου στο Χαλάνδρι

4

Σίγουρα οι 440.896 ψήφοι που πήρε η χ.α. στις πρόσφατες εκλογές δεν μπορούν να αποδοθούν στη χαρισματικότητα της πολιτικής ηγεσίας της, αλλά ποιος όμως περνάει ποιον για ηλίθιο όταν η ανάλυση του λεγόμενου εκλογικού αποτελέσματος μένει στο προπαγανδιστικό και ανακλαστικό επίπεδο του «όποιος ψήφισε χ.α. είναι ηλίθιος» και «γεμίσαμε φασίστες εδώ πέρα»; Η εύκολη καραμέλα της κρίσης ως της μαγικής μηχανής που **αιφνιδιαστικά** και χωρίς να το καταλάβει κανένας υψηλόβαθμο κομματικό ή μη στέλεχος μετέτρεψε «φιλήσυχους πολίτες» ταυτόχρονα σε ύψιστη φασιστική απειλή *και* σε αθώους αμνούς που ξεγελάστηκαν από τα ναζιστικά νανουρίσματα είναι για να την καταπίνουν αυτοί που δεν ενδιαφέρθηκαν ποτέ να παράξουν μια θεωρία που να αντιστοιχεί στο σήμερα, που δεν ανέλυσαν ποτέ με τις πραγματικές σχέσεις **και τις πρακτικές τις συνέπειες για την πολιτική δράση** πίσω από αυτό που πομπώδικα αποκαλείται «νεοφιλελεύθερη επέλαση» και δεν ανέδειξαν τα πραγματικά συμφέροντα πίσω από το **κράτος έκτακτης ανάγκης**. Το γεγονός ότι χιλιάδες ελληνικές οικογένειες μπάτσων, καραβανάδων, σεκιουριτάδων –ανεξάρτητα αν αποτελούν παράλληλα και υπαλλήλους του μαύρου κεφαλαίου ή όχι– αλλά και πολλοί δημόσιοι υπάλληλοι υπεράνω πάσης υποψίας π.χ. στα πανεπιστήμια, βγάζουν το ψωμί τους από τη μπίζνα που ακούει στο όνομα **ασφάλεια** προσδένουν αντικειμενικά τα συμφέροντά τους στην ακόμα πιο αυταρχική διαχείριση της κρίσης και του πολυεθνικού προλεταριάτου· με ένοπλες πολιτοφυλακές, με εθελοντές αντικομμουνιστές, με μαφιόζους υπερασπιστές των δημόσιων χώρων, με στρατόπεδα συγκέντρωσης για μετανάστες και στο μέλλον για ανέργους, ποιος ξέρει;

Αφίσα που κολλήθηκε με αφορμή την περυσινή επέτειο της 25ης Μαρτίου σην Αγία Παρασκευή

5

Είναι ίσως πιο σημαντικό από ποτέ να τονίζεται επιθετικά ο πολυεθνικός χαρακτήρας του προλεταριάτου που βρίσκεται (ακόμα και παρά τη θέλησή του φυλακισμένο) εντός των ελληνικών συνόρων ενάντια στο χάιδεμα των ντόπιων πατριωτών με στόχο τα ψηφαλάκια. Κι όμως, ορισμένοι συναγωνιστές της διπλανής πόρτας επιμένουν να βροντοφωνάζουν για επανάσταση, η οποία είναι εντελώς ενταγμένη σε ένα εθνικοαπελευθερωτικό ρεπερτόριο και η οποία αποκλείει εξ ορισμού τους μετανάστες εργάτες. Ποιος όμως θα ήταν το περιεχόμενο και ο χαρακτήρας μιας τέτοιας επανάστασης; Αυτά τα τρε μπανάλ, αλλά θεμελιώδη, ερωτήματα είναι που θάβονται δυο μέτρα κάτω από τη γη όταν οι προβολείς στρέφονται στους μαχαιροβγάλτες της χ.α. αντί να αναδεικνύουν τους μετανάστες εργάτες πρώτα και κύρια ως την κατεξοχήν ελαστική και υποτιμημένη εργασιακή δύναμη που καθίσταται περιττή λόγω κρίσης.

6

Μια από τις αρνητικές παρακαταθήκες του λεγόμενου «κινήματος των πλατειών», η οποία έχει επισημανθεί αρκετές φορές χωρίς όμως η αναζήτηση των πρακτικών συνεπειών της να φτάσει μέχρι τέλους, είναι ότι για πρώτη φορά δόθηκε χώρος και χρόνος στον δρόμο σε αμιγώς πατριωτικό λόγο, στους «αγανακτισμένους της πάνω πλατείας», στους γείτονες της διπλανής πόρτας κ.α.· ο καθένας βέβαια επιλέγει τον δικό του τρόπο για να περιγράψει, δηλαδή απωθήσει, την ιστορική σημασία αυτού του γεγονότος που παράχθηκε *εντός του κινήματος* ενάντια στο μνημόνιο. Σε μια σειρά λαϊκών συνελεύσεων κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού στην πλατεία Χαλανδρίου, οι παρευρισκόμενοι πήραν μια γεύση από τον «αέρα» με τον οποίον ορισμένοι ομιλητές, πάντα με σεβασμό στην άμεση δημοκρατία και στα όρια του χρόνου ομιλίας τους, ξεσπάθωσαν για την ελλάδα, τους έλληνες και το εθνικό τους συμφέρον που θίγεται ανεπανόρθωτα. Μέχρις εδώ ουδεμία έκπληξη θα έλεγε κανείς. Ποιος όμως θα περίμενε ότι στην πορεία για τον θάνατο του Γρηγορόπουλου μερικούς μήνες μετά, μια αμιγώς «δικιά μας» πορεία θα έλεγε κανείς, η παρουσία «ολίγον» α.ε. έγινε ανεκτή παρόλο που μπροστά στο τμήμα κάποια τους ξεμπρόστιασε; Αν αυτό συνδυαστεί με το γεγονός ότι ρατσιστικές επιθέσεις σε σχολεία του Χαλανδρίου δεν αγγίζουν τον κόσμο σε τέτοιο βαθμό ώστε να απαντήσει, ούτε άμεσα ούτε έμμεσα, προκύπτει το ζήτημα ως πότε θα επικρατεί η αίσθηση, ή η ψευδαίσθηση, ότι «ελέγχουμε» τον δρόμο;

Ο δρόμος ήταν και παραμένει το μόνο δημόσιο πεδίο που δημιουργούνται και καταργούνται οι όποιοι συσχετισμοί δύναμης, όπου δηλώνονται παρουσίες και κερδίζεται ο σεβασμός. Όποιος το ξεχνάει αυτό, εγκαταλείπει το τελευταίο του οχυρό στον αντίπαλο, ο οποίος δε θα αργήσει πολύ να επιβάλλει την παρουσία του…

Χαλάνδρι, 3/6/12

ΘΕΡΜΑΪΚΟΣ

Η αρχική ιδέα ήταν ένα κείμενο, ας πούμε ανταπόκρισης, σε ορισμένα από τα ζητήματα, τα οποία τέθηκαν κατά τη διάρκεια της ενημέρωσης-συζήτησης που καλέστηκε στο κτίριο Γκίνη από τους συντρόφους και τις συντρόφισσες εκ Θεσσαλονίκης ένα ανοιξιάτικο Σάββατο απόγευμα, και ιδιαίτερα στα εξής δύο: α.«Ανάμεσα σε μας και στους άλλους υπάρχει ένα πολύ μεγάλο χάσμα, θα μπορούσε να το πει κανείς πολιτισμικό χάσμα» και β.«Αυτά που συμβαίνουν στη Θεσσαλονίκη είναι εικόνα από το μέλλον». Αν και στην ίδια τη συνέλευση δεν ήμασταν παρόντες, εντούτοις θεωρούμε ότι έχουμε αξιόπιστη ενημέρωση για τα όσα διημείφθησαν. Η υλοποίηση αυτής της ιδέας πέρασε από ένα αρχικό στάδιο επεξεργασίας και ενώ είχε μπει deadline μέχρι το Communismos 2.0 προκειμένου να μοιραζόταν κάτι εκεί, επικράτησαν οι αναστολές: χρειάζεται ευρύτερη ανταλλαγή απόψεων, τα θέματα που ανοίγονται είναι πολλά, η βιασύνη μόνο επιζήμια μπορεί να είναι. Η επιλογή της αναμονής, της περισσότερης συζήτησης με άλλους συντρόφους και της περαιτέρω εμβάθυνσης αποδείχτηκε σωστή μιας και οι τακτικές επιλογές της αντιπαράθεσης που επέλεξαν από τέλη Απριλίου και μετά τόσο οι εμπλεκόμενες πλευρές όσο και, κυρίως, το ίδιο το μέχρι τότε αμέτοχο κράτος, έπρεπε να ληφθούν υπόψη σε όλο τους το εύρος –και λήφθησαν.

*Δεδομένης της αθηναϊκής **δημόσιας σιωπής** γύρω από οτιδήποτε αφορά τα γεγονότα στη Θεσσαλονίκη, με διάφορα προσχήματα όπως π.χ. αρχικά ότι «το ζήτημα είναι εσωτερικό» και αφορά την «υπόληψη» του α/α χώρου ή στη συνέχεια ότι «υπάρχουν ανοιχτές δικογραφίες», κατατέθηκαν ορισμένα συμπεράσματα σχετικά με τη γενικότερη σημασία των γεγονότων στη συμπρωτεύουσα, αλλά και με το αν και πώς μπορεί να τεθεί το θέμα της αλληλεγγύης στους διωκόμενους μετά το πρόσφατο κύμα συλλήψεων, σε μια πρώτη συζήτηση με συντρόφους και συντρόφισσες, με τους οποίους μαζί αποχωρήσαμε από τη συνέλευση της κατάληψης κτήματος Πραποπούλου. Η ανταλλαγή, και όχι συμφωνία, απόψεων που ακολούθησε σίγουρα έχει παίξει και αυτή τον ρόλο της στη θεματολογία του κειμένου, στο τι πρέπει να τονιστεί λιγότερο και τι περισσότερο. Αν κάτι όμως βαραίνει παραπάνω σε όσα ακολουθούν, είναι η θεωρητική και πρακτική εμπειρία αυτής της άτυπης συλλογικότητας όσον αφορά τη δυναμική και τα όρια των καταλήψεων ως κινηματική επιλογή, με έναν τρόπο όμως που δε θα είναι ρητός.*

Όπου χρειαστεί, θα είμαστε συγκεκριμένοι· θα ήταν λάθος όμως να θεωρήσει κανείς ότι τα όσα ακολουθούν έχουν συγκεκριμένο αποδέκτη, τον οποίο θα έπρεπε να ανακαλύψει, ή ανάλογα με τα γούστα του να επινοήσει, πίσω από υπονοούμενα, διφορούμενες εκφράσεις κ.α. Αφήνουμε στους δημοσιογραφίσκους κάθε είδους και απόχρωσης αυτή την άχαρη, αλλά προσοδοφόρα γι' αυτούς και τους ακολουθητές τους, ενασχόληση. Ο μόνος λόγος που αξίζει να ασχοληθεί κανείς με τα γεγονότα της Θεσσαλονίκης ήταν, είναι και θα είναι η ανάδειξη και κριτική της κινηματικής διάστασής τους και όχι να κατακρίνουμε πρόσωπα: Η μέτρηση και ο υπολογισμός αποτελούν κεντρικές διαδικασίες του καπιταλισμού, ο οποίος έχει φροντίσει με μια σειρά θεσμών, από το σχολείο και την οικογένεια μέχρι τη δικαστική εξουσία και τις φυλακές, να αξιολογεί τα άτομα και τις επιδόσεις τους, να τα κατατάσσει σε διάφορες κατηγορίες και ενίοτε να τα καταδικάζει. Δε θα προσθέσουμε στο ρεπερτόριό του ακόμα έναν, όσο μαυροκόκκινος κι αν φαντάζει.

★1

Όσοι μιλάνε για επανάσταση και ανατροπή χωρίς να αναφέρονται ρητά στην κοινωνική διάσταση των επιμέρους προσώπων, σχέσεων και πράξεων, παραγράφοντας το κίνημα και την ταξική πάλη από τον λόγο τους και θεωρώντας ότι κινητήρας της ιστορίας είναι οι πηγαίες ατομικές συμπεριφορές, όλοι αυτοί νομίζουν ότι υπάρχει συνεχώς μια κάμερα πάνω από το κεφάλι τους.

★2

Η άποψη ότι «δεν μπορεί κανείς να μιλάει για γεγονότα που ο ίδιος δεν έχει βιώσει, ούτε να μιλάει από απόσταση», η οποία επαναλαμβάνεται συχνά ως θέσφατο, αποκρύπτει, όπως κάθε ιδεολογική έκφραση, τις θεμελιώδεις παραδοχές της: Αφενός, ότι οποιαδήποτε απόπειρα ανάλυσης *υπολείπεται εξ' ορισμού* σε σχέση με το βίωμα συναισθηματικά φορτισμένων καταστάσεων, του σωματικού

πόνου κλπ αναπαράγοντας επομένως τον λανθασμένο διαχωρισμό ορθού λόγου-βιώματος και τοποθετώντας το τελευταίο σε μια οντολογικά ανώτερη θέση· αφετέρου, και ως συνέπεια του προηγούμενου, όσο πιο κοντά και πιο έντονα βιώνει κανείς κάτι, τόσο πιο μακριά εξοβελίζεται η απόπειρά ερμηνείας του και τόσο πιο άχρηστη αυτή καθίσταται, θέτοντας με τον τρόπο αυτό τα θεμέλια μιας *πολιτικής προσόδου* του βιώματος: όσο πιο άμεσα το νιώθεις και όσο πιο κοντά είσαι σε αυτούς που νιώθουν «αυθεντικά», τόσο μεγαλύτερο είναι το όφελος που μπορείς να αποκομίσεις.

★3

«Πρέπει να πω, καταρχήν, ότι, κατά τη γνώμη μου, το γεγονός ότι αυτός έχει ζήσει αυτά τα γεγονότα, και εγώ όχι, δεν κάνει την ανάλυσή του περισσότερο σωστή από τη δικιά μου: "Το να έχεις ζήσει τα γεγονότα δε σου παρέχει αναγκαστικά μια ακριβέστερη, πιο ξεκάθαρη, πιο διαφωτιστική οπτική των γεγονότων και σε καμία περίπτωση δε σε εξουσιοδοτεί να αρνηθείς «σε αυτόν που δεν έχει κάνει τίποτα» το δικαίωμα κριτικής, όπως λέει πολύ σωστά η απάντηση ενός συντρόφου από το Παρίσι σε έναν ισπανό σύντροφο πάνω στο ζήτημα της Ισπανίας του '36… Ακόμα περισσότερο όταν σε αυτή την ανάλυση προϋπάρχει μια ιδεολογία που τείνει να επαναφέρει στον εαυτό της [την ερμηνεία] όλων των κοινωνικών γεγονότων… Είναι εντελώς προφανές ότι *τα γεγονότα δε μιλάνε από μόνα τους* σε αυτό το κείμενο, όπως και σε κάθε άλλη περιγραφή. Προκαλούν την εμφάνιση πράξεων που εμπεριέχουν κίνητρα και [προκαλούν] αποτελέσματα, με τα πρώτα να είναι διαφορετικά από τα δεύτερα, που ξεπερνούν την ίδια τη χρονική διάρκεια της δράσης και μερικές φορές δεν έχουν εμφανή σχέση μεταξύ τους. Απομένει στην ανάλυση να περιγράψει καθαρά αυτές τις πράξεις, τις αιτίες και τα αποτελέσματά τους, να ερμηνεύσει αυτό που εμπεριέχεται στην πρακτική και να εξάγει από αυτήν όλες τις απαραίτητες συνέπειες. Αυτό σημαίνει ότι αυτή η αντι-ερμηνεία μπορεί στο μέλλον και η ίδια να αντι-ερμηνευθεί».

★4

Άμεση συνέπεια του βαθέματος της κρίσης αναπαραγωγής της σχέσης-κεφάλαιο σε αυτή τη γωνιά του πλανήτη και της συνακόλουθης μετατροπής της αστυνομίας σε *βασικό διαμεσολαβητή* των κοινωνικών συγκρούσεων –μετατροπή πλήρως επαληθευμένη τα τελευταία χρόνια, ορισμένα από τα πιο πρόσφατα παραδείγματα της οποίας είναι η περιφρούρηση της Χαλυβουργίας στον Ασπρόπυργο, η επίθεση σε κατοίκους και αλληλέγγυους στις Σκουριές Χαλκιδικής, αλλά και οι ίδιες οι μαζικές συλλήψεις και διώξεις στη Θεσσαλονίκη– είναι η αφαίρεση του πολιτικού χαρακτήρα από την κοινωνική δράση της ομάδας με την οποία κάθε φορά «συνδιαλέγεται», δηλαδή καταστέλλει, το κράτος· *η αποπολιτικοποίηση*.

Προς μια τέτοιου είδους κατανόηση φαίνεται(;) ότι συγκλίνει τόσο το Γράμμα 13 συλληφθέντων από τα κελιά της ΓΑΔΘ όσο και το Γράμμα διωκόμενων για τα γεγονότα της Θεσσαλονίκης όταν αναφέρουν το μεν πρώτο ότι

> *«πάγια τακτική της εξουσίας σε περιόδους πολιτικής αστάθειας και κοινωνικής αναταραχής, είναι η καταστολή των ενεργών και ασυμβίβαστων συνιστωσών του ανατρεπτικού κινήματος»,*

το δε δεύτερο ότι

> *«σε περιόδους συστημικής κρίσης και κοινωνικής αναταραχής, όπως αυτή που διανύουμε, η εξουσία θα κάνει τα πάντα για να περιορίσει και να αποκρούσει τη δράση των αγωνιζόμενων»*.

Ως το πιο αντεπαναστατικό από τα ένστολα σώματα, η αστυνομία, ενώ στην πορεία των πραγμάτων ξεπερνάει τις παλιές διαμεσολαβήσεις, δε θα μπορέσει ποτέ να τις αναδημιουργήσει σε ένα ανώτερο, χεγκελιανής κοπής, στάδιο: όλα πρέπει να μετατραπούν σε πρώτη ύλη κατάλληλη για κατασταλτική διαχείριση, *να εγκληματοποιηθούν*, πριν παρέμβει η αστυνομία αλλά και μετά, όπως δείχνει ο σταδιακός μετασχηματισμός των μμε, έντυπων ή μη, σε newsroom της ασφάλειας. Γι' αυτό και δεν είναι τυχαίο ότι οι μαζικές διώξεις της Θεσσαλονίκης λαμβάνουν χώρα *μετά τις συλλήψεις αντιεξουσιαστών* για την πενταπλή δολοφονία στην Αγία Νάπα της Κύπρου, αφού δηλαδή έχει «αποδειχτεί» η σύνδεση μεταξύ αντιεξουσίας και εγκλημάτων του κοινού ποινικού κώδικα.

★5

Σε κάθε μορφής αντίσταση, οργανωμένη ή μη, τίθεται πλέον επιτακτικά και χωρίς αναβολές το ζήτημα να αντικρούσει τους ισχυρισμούς του κράτους και των λακέδων του *και να αποδείξει ότι δεν είναι ελέφαντας*. Σε ποιους όμως άραγε και με τι κριτήρια; Αναπόφευκτα, ο διεμβολισμός του πολιτικού από το ίδιο το κράτος προκαλεί κι αυτός με τη σειρά του αναταραχές στο εσωτερικό των ανατρεπτικών κύκλων –περισσότερο ή λιγότερο φυσικά ανάλογα με το αν και πόσο η ίδια η έννοια του πολιτικού έτυχε αντικείμενο επεξεργασίας, αλλά και του τι σήμαινε πρακτικά για την ίδια την επιβίωση αυτών των κύκλων η πρωθύστερη αναγνώριση των επίσημων θεσμών της εργατικής τάξης (κόμματα, συνδικάτα κ.α.) από το κεφάλαιο– συμβάλλοντας με τη σειρά του στην αλλαγή της σύνθεσης αυτών των κύκλων. Κανείς, όμως, δεν εγγυήθηκε ποτέ ότι αυτή η αλλαγή δε θα εμπεριείχε τη βιαιότητα των ίδιων των καπιταλιστικών σχέσεων που *ανασυνθέτουν* εδώ και χρόνια το ίδιο το προλεταριάτο.

★6

Λαμπρό παράδειγμα αυτής της εκστρατείας κατάργησης του πολιτικού είναι το δελτίο τύπου της ΓΑΔΘ με ημερομηνία 2-7-12, όπου οι μπάτσοι, έχοντας κάνει 25 συλλήψεις το ίδιο πρωί, βιάζονται να δηλώσουν ότι ξεμπέρδεψαν με τις **«εγκληματικές οργανώσεις που ενέχονται σε μεγάλο αριθμό συμπλοκών και επιθέσεων μεταξύ τους»**. Πρέπει, όμως, να είμαστε προσεκτικοί και να αναρωτηθούμε: του πολιτικού χαρακτήρα τίνος πράγματος επιδιώκεται εδώ η κατάργηση; Της γενικότερης δράσης του αναρχικού-αντιεξουσιαστικού χώρου, όπως θέλουν να μας πείσουν και το Γράμμα 13 συλληφθέντων από τα κελιά της ΓΑΔΘ δυο μέρες μετά και το Γράμμα διωκόμενων για τα γεγονότα της Θεσσαλονίκης τρεις ημέρες αργότερα; Η τήρηση της πεπατημένης χρόνων και η ανάδειξη του αναρχικού-αντιεξουσιαστικού χώρου ως *θύμα* της κρατικής καταστολής, έστω και ως πρώτη αντίδραση στην επικοινωνιακή στρατηγική μπάτσων και μμε, οδηγεί αβίαστα στο συμπέρασμα ότι αναπόσπαστο κομμάτι της δράσης αυτού του χώρου είναι *η σύγκρουση των διάφορων τάσεων, ή καλύτερα κύκλων, μεταξύ τους*· αυτό που τόσο παραπλανητικά έχει ονομαστεί «επίλυση εσωτερικών διαφορών». Άλλωστε τόσο το κείμενο με τίτλο Μια πρώτη απόπειρα πληροφόρησης συντρόφων για τα γεγονότα στη Θεσσαλονίκη όσο και το κείμενο με τίτλο Σχετικά με την εισβολή στο αναρχικό στέκι Ναδίρ την Πέμπτη 8 Μαρτίου 2012 εκφράζουν ανοιχτά την πρόθεση βίαιης αντιπαράθεσης με τους *άλλους*. Η απόκρυψη του γεγονότος ότι ποτέ ο αναρχικός-αντιεξουσιαστικός χώρος δεν υπήρξε μια ευτυχισμένη οικογένεια, αλλά πάντοτε εμπεριείχε την αντιπαράθεση και τη σύγκρουση μεταξύ κύκλων ως στοιχείο συγκρότησής του (και ποτέ μόνο με «ηθικώς αποδεκτά» μέσα) δεν ωφέλησε κανέναν ούτε τώρα ούτε ποτέ. *Πρακτικά*, έχουν συσσωρευτεί τόσα πολλά περιστατικά, τα οποία σκιαγραφούν το βάθος και την ένταση αυτής της σύγκρουσης τόσο στη Θεσσαλονίκη όσο και στην Αθήνα τα τελευταία χρόνια, που είναι μάταιο, και ίσως αυτοκτονικό σε αυτή τη φάση, να προσπαθήσει κανείς να τα σπρώξει κάτω από το χαλί και να μην τα συνδέσει *θεωρητικά* με το ίδιο το κίνημα και τη δράση του προλεταριάτου-σε-φάση-ανασύνθεσης.

★7

Στο κείμενο με τίτλο Μια πρώτη απόπειρα πληροφόρησης συντρόφων για τα γεγονότα στη Θεσσαλονίκη αναφέρεται ότι

> *«το πρόσχημα των δήθεν άλυτων πολιτικών διαφορών στο εσωτερικό του χώρου της Θεσσαλονίκης είναι πλέον άκυρο ακόμα και σαν σενάριο επιστημονικής φαντασίας, καθώς, αφενός εμείς δεν νοιώθουμε από καιρό τώρα τίποτα κοινό μαζί τους, αφετέρου αυτοί μας γνωστοποίησαν ότι δεν θεωρούν εαυτούς κομμάτια κανενός χώρου και κανενός κινήματος»*

ενώ παρακάτω γράφεται ότι

> *«συνυπεύθυνοι αυτών των επιθέσεων και συμπεριφορών, είναι για εμάς και όσα άτομα ή χώροι τους αβαντάρουν με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, παρέχοντάς τους ασυλία, βάση συσπείρωσης και ψευδό-πολιτικό μανδύα».*

Επιπλέον, στο κείμενο με τίτλο Σχετικά με την εισβολή στο αναρχικό στέκι Ναδίρ την Πέμπτη 8 Μαρτίου 2012 γράφονται τα εξής:

> *Εδώ και αρκετά χρόνια υπάρχει στη Θεσσαλονίκη μια 60μελης ομάδα εναλλακτικών ατόμων που θεωρεί πως είναι ο αναρχικός χώρος της Θεσσαλονίκης… Αυτός ο όχλος έχει εισχωρήσει*

στον αναρχικό χώρο με σκοπό να αλλοιώσει τα χαρακτηριστικά του. Αυτή η άμορφη μάζα συσπειρώνεται γύρω από την κατάληψη φάμπρικα υφανέτ και βρίσκει στήριξη από την κατάληψη ορφανοτροφείο και την κατάληψη terra incognita.

Καλώς ή κακώς, αδιάφορο πλέον, είναι μέσω των διώξεων που φανερώνονται σε όλες τους τις διαστάσεις της οι συνέπειες της άρνησης του πολιτικού όχι μόνο από την πλευρά της καταστολής, αλλά και από καθεμιά από τις δυο εμπλεκόμενες πλευρές για την άλλη –αν και όχι στον ίδιο βαθμό μιας και στο τελευταίο κείμενο αναγνωρίζεται στην αντίπαλη πλευρά ότι συνιστά *τάση*. Η κινηματική ήττα είναι σαφής και προδιαγεγραμμένη **ήδη εξαρχής και πριν από κάθε καταδίκη** αν αφεθεί το κράτος να αποφασίσει σε ποιο βαθμό είναι πολιτική η δράση κάθε ομάδας, αλλά κατ' επέκταση οι ίδιοι οι αγώνες του προλεταριάτου στο παρόν και στο μέλλον.

★8

Καμία συζήτηση γύρω από την έννοια του πολιτικού δεν μπορεί να γίνει σήμερα, αν προηγουμένως δεν έχει ξεκαθαρίσει το καθόλου εύκολο ζήτημα του ρόλου των επαναστατικών μειονοτήτων και των μορφών οργάνωσής τους. Μπορεί μεν οι απαντήσεις που έχουν δοθεί στα μήκη και τα πλάτη της επικράτειας να ποικίλουν κατά καιρούς, ενίοτε και σε βαθμό σχιζοφρένειας, είναι όμως κοινός τόπος ότι είναι πολύ πιθανόν *να μην έχει τεθεί καν ως τέτοιο* τουλάχιστον στο εσωτερικό των πιο μαζικών, και δείκτη της κοινωνικής ισχύς του αναρχικού-αντιεξουσιαστικού χώρου, μορφών οργάνωσης του: των στεκιών/καταλήψεων. Ακριβώς η μεγάλη ποικιλία των απαντήσεων στα «ποιος; πώς; γιατί;» της επανάστασης, και ειδικά στα στέκια και της καταλήψεις όπου πιθανόν να παίρνει και μια πιο προσωπική χροιά για την καθεμία, αναδεικνύει το μάταιο της προσπάθειας να περιγραφούν οι διεργασίες στο εσωτερικό του χώρου με όρους αυστηρής διάκρισης πολιτικού και κοινωνικού. Το να είσαι «χύμα», δηλαδή *just-in-time πολιτικοποιήσιμος* και δη στα «σημαντικά γεγονότα», σίγουρα δεν αποτελεί πρόβλημα για πολύ κόσμο, μάλλον είναι προϋπόθεση συμμετοχής στις όποιες διαδικασίες. Αρκεί βέβαια το «χύμα» να αναπαράγεται διαρκώς ως τέτοιο.

★9

Πέρα από τις γενικές, και πολλές φορές αόριστες, αναφορές ενάντια στο κράτος, είναι η προσαρμογή του παλιού φεμινιστικού συνθήματος **το προσωπικό είναι πολιτικό** στα μέτρα κάθε ομάδας, παρέας, ατόμου, κύκλου κ.α. αυτή που ορίζει το *κοινό κριτήριο πολιτικότητας* μέσα στον αναρχικό-αντιεξουσιαστικό χώρο. Η επανάσταση της καθημερινής ζωής και το αίτημα για μετασχηματισμό της ζωής μας, ο οποίος ή θα είναι συνολικός και θα αφορά όλες τις πτυχές του βίου ή δε θα υπάρξει, καταλήγουν σήμερα να διατυπώνουν το αλφάβητο για τη συγγραφή *ειδικά ατομικών ή/και παρεΐστικων* manual επαναστατικής δράσης· η επανάσταση ξεπέφτει σε *βίωμα*, το οποίο αν μπορεί να συνδυάζεται και με την *επιβίωση* εντός της καπιταλιστικής συνθήκης, ακόμα καλύτερα. Μετά την εξέγερση του '08 και τον πολλαπλασιασμό των μορφών οργάνωσης που έχουν αναφορές στον χώρο, η προϋπάρχουσα **πολυμορφία-σε-κατάσταση-ευσταθούς-ισορροπίας**, δηλαδή η πολύ περισσότερο *αμοιβαία αποδοχή της συνύπαρξης* διαφορετικών κύκλων παρά ουσιαστική αλληλεπίδραση μεταξύ τους, ανατρέπεται, ενώ πολλά *βιώματα* με άμεσες αναφορές στον Δεκέμβρη θα βγουν συγκρουσιακά στο προσκήνιο.

★10

Προεκτείνοντας τη συλλογιστική που αναπτύσσεται στο κείμενο La théorie des chapelles [Η θεωρία των κλικών], το οποίο δημοσιεύτηκε στο γαλλικό περιοδικό *Noir et Rouge, n° 44, Απρίλιος-Μάιος 1969,* μπορούμε να πούμε ότι αυτά τα οργανωμένα σε κύκλους βιώματα, τα *βιώματα-κλίκες* –ας κάνουμε προς το παρόν στην άκρη τις αρνητικές συνδηλώσεις αυτού του όρου– αποτέλεσαν και αποτελούν, σε μεγαλύτερη ή μικρότερη έκταση, την απαραίτητη συνθήκη για να επιβιώσει κάποιος *πολιτικά* στον χώρο. Κι αν δεν ήσουν, αργά ή γρήγορα θα έπρεπε να λειτουργήσεις ως τέτοια κλίκα. Η καθεμία μπορεί να ανακαλέσει πλήθος περιπτώσεων, οι οποίες αφορούν συγκρούσεις μέσα σε συνελεύσεις, αποχωρήσεις, αντιπαλότητες *αλλά και τις ερμηνείες αυτών των συγκρούσεων, αποχωρήσεων* κλπ, που αποτέλεσαν τον συνεκτικό ιστό της κλίκας-βίωμα στην οποία αυτή συμμετείχε. Αυτό το **ειδικά ανταγωνιστικό περιβάλλον** του χώρου, όπου η θεωρητική δουλειά και η κριτική αντιπαράθεση απόψεων συνέβαιναν ίσως μόνο παρεπιπτόντως, αποτέλεσε το **γενικό περιβάλλον πολιτικοποίησης**

για όλο το πολιτικό προσωπικό του. Αυτός ο αυτοφυής ανταγωνισμός μεταξύ βιωμάτων, ομαδικών και ατομικών, συνιστά ίσως και τον βασικότερο λόγο που οι όποιες απόπειρες για τη δημιουργία ευρύτερων σχημάτων (συνελεύσεων, οργανώσεων κ.α.) συνάντησαν, εξ' όσων γνωρίζουμε, πολλά προβλήματα *ειδικά όταν ο αριθμός των συμμετεχόντων ξεπέρασε ένα ορισμένο όριο*· θα μπορούσε κανείς εδώ να μιλήσει ειρωνικά για την επαλήθευση του γνωστού «νόμου» του διαλεκτικού υλισμού περί μετατροπής του ποσοτικού σε ποιοτικό… Χωρίς υπερβολική δόση κυνισμού που θα οδηγούσε σε αυτοϋπονόμευση, μπορεί να θεωρηθεί *σε επίπεδο μορφής* ότι αυτό που συνήθως αποκαλείται «αναρχικός-αντιεξουσιαστικός χώρο» είναι το σύνολο αυτών των βιωμάτων-κλικών που συνιστούν ένα σύστημα με δυναμικά μεν, καθορισμένα δε, όρια και επιρροές, άγραφους κανόνες, ιεραρχίες κ.α.

★11

Αναπόσπαστο κομμάτι μιας παλιομοδίτικης πολιτικής κουλτούρας των οργανωμένων, την οποία ασπαζόμαστε κι εμείς σε μεγάλο βαθμό, ήταν η ξεκάθαρη προτεραιότητα του δημοσιευμένου *λογικά επεξεργασμένου* γραπτού λόγου έναντι του αδημοσίευτου και ανεπεξέργαστου *συναισθηματικά φορτισμένου* προφορικού για την περιγραφή και ανάλυση μιας κατάστασης, αλλά και για την επικοινωνία ή σύγκρουση μεταξύ διαφορετικών απόψεων κλπ· η ίδια η δραστηριότητα έκδοσης ενός κειμένου, μιας μπροσούρας ή ενός περιοδικού, συγκυριακή ή μη, θεωρείτο ως αναγκαία ένδειξη σοβαρότητας και συνέπειας από πλευράς της ομάδας που την αναλάμβανε. Η διαδικασία συγκρότησης της άποψης αντανακλούσε τη συνείδηση όχι μόνο της φιλοσοφικά επικυρωμένης ματαιότητας του εφήμερου που υπονοεί το καθ' όλα επιβλητικό «scripta manent, verba volant», αλλά και, πιο πρακτικά, τη συνείδηση του κριτηρίου εφαρμοσμένης πολιτικής σε ένα αμφιθέατρο, αλλά και σε διαδικασίες μικρότερου μεγέθους όπως μια συνέλευση: Για να «πάρει» κανείς τον κόσμο μαζί του, θα έπρεπε να μπορεί να τον πείσει ότι διαθέτει άποψη σε τέτοιο βαθμό δομημένη άποψη που να μπορεί ευθέως να εκφράσει τη συλλογική βούληση και σκέψη αποτυπωμένη σε ένα χαρτί, *ενώ πρέπει να αποδειχτεί ότι οι αντίπαλοι αδυνατούν να πράξουν ανάλογα* και σε θεωρητικό, αλλά και σε οργανωτικό επίπεδο.

★12

Όταν στις διαδικασίες εσωτερικής ζύμωσης υπεισέρχονται και άλλα «προσόντα» που πρέπει να κατέχει κάποιος για να μπορέσει να υπάρξει και να ακουστεί μέσα σε διαδικασίες όπως η «παλαιότητα», η «ρητορεία» κλπ, το ζήτημα περιπλέκεται και η ένταση του εσωτερικού ανταγωνισμού αυξάνεται ακόμα περισσότερο, καθώς είναι κοινός τόπος ότι σε καμία πόλη δεν μπορούν να παραχθούν «πολιτικά γεγονότα», αν δεν ξεπεραστεί ένα αριθμητικό κατώφλι συμμετεχόντων, οι οποίοι προηγουμένως πρέπει να συνευρεθούν κάπου και κάπως για να οργανώσουν τη δράση τους *και να συμφωνήσουν*. Αυτό είναι και *το εντελώς πρακτικό όριο της άποψης* που υπερθεματίζει την πολυμορφία του χώρου και εξιδανικεύει ως δυναμικό στοιχείο την ετερόκλητη σύστασή του. Για ποια **έκφραση συλλογικής βούλησης και σκέψης**, όμως, μιλάμε, όταν γίνονται συνελεύσεις π.χ. 30-40 ατόμων που καλούν σε μια διαδήλωση και οι συμμετέχοντες φτάνουν τα 500 άτομα; Όταν η πλειοψηφία και η μειοψηφία μπορούν *μόνο επί τόπου* να σχηματιστούν ως τέτοιες, οπότε έχει ήδη καταρρεύσει ο μύθος του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού, η επίκληση του δικαιώματος της μειοψηφίας να εκφραστεί αφορά μόνο αυτούς που επιδιώκουν να μετατρέψουν τη **μάζα** των συμμετεχόντων *σε μοχλό για την επίτευξη ιδιαίτερων επιδιώξεων* και που εκμεταλλεύονται αυτό το δομικό κενό, αυτή τη μόνιμη απόσταση μεταξύ «αυτών που καλούν» και των «υπόλοιπων». Απλά, τα τελευταία χρόνια θεωρήθηκε από κάποιους ότι η άρνηση εκ μέρους της «μάζας» να δεχτεί αυτή τη μετατροπή, μαζί με τη de facto κάλυψη από τον αναρχικό-αντιεξουσιαστικό χώρο του κενού που αφήνει η ξεφτιλισμένη ντόπια αριστερά, μετατρέπει *ένα ακόμα μεγαλύτερο από ό,τι πριν* κομμάτι του πολιτικού προσωπικού του σε «ρεφορμιστές» και άρα άξιους της μοίρας τους…

★13

Και μόνο το γεγονός ότι τα γεγονότα της Θεσσαλονίκης φτάνουν να αποτελέσουν τώρα θέμα δημόσιας συζήτησης –κατόπιν φυσικά πρωτοβουλίας της μιας πλευράς των εμπλεκομένων, κάτι που οφείλουμε να τους αναγνωρίσουμε– ενώ η βίαιη αντιπαράθεση έχει ξεκινήσει εδώ και χρόνια και μόνο τους τελευταίους μήνες συμπυκνώθηκε και οξύνθηκε αυξάνοντας τον αριθμό των εμπλεκόμενων *χωρίς όμως ο πήχης της βίας να ανέβει ουσιαστικά*, δείχνει πόσο έδαφος έχει κερδίσει το θέα-

μα στις κατά τα άλλα άσπιλες αντιεξουσιαστικές συνειδήσεις: πόση βία χρειάζεται, και δη από την πλευρά των «συμμοριτών», για να έρθει ένα θέμα στην αντιεξουσιαστική επικαιρότητα. Εδώ που έχουν φτάσει τα πράγματα, δεν έχει κανένα νόημα να μιλάμε για μη-βία μιας και κανένας δε θα δεχόταν αδιαμαρτύρητα να γίνεται σάκος του μποξ ή ξύλινη πόρτα στα γκαζάκια κάποιου. Δείκτης του *πολιτικού* τρόπου αντίδρασης κάθε πλευράς είναι η βιαιοπραγία **με γνώμονα τη συλλογική και όχι την ατομική ευθύνη**, όσο κι αν αναζητήθηκαν οι πρωτεργάτες, οι πρώτοι υπεύθυνοι κλπ, η τιμωρία των οποίων υποτίθεται θα έληγε το θέμα. Μετά από τόσα χρόνια, ποιος διανοείται να ισχυριστεί ότι πρόκειται για αντιπαράθεση προσώπων; Ή μπορεί απλά να μιλάει για σύγκρουση «συμμοριτών» με τους «πολιτικά οργανωμένους» που είναι ένα σκαλί πιο πάνω πάντα; Η «χουλιγκάνικη» εμπειρία στον δρόμο είναι συνεχώς παρούσα στα σύγχρονα κινήματα –ας θυμηθούμε, πέρα από τα καθ' ημάς, τη μόνιμη παρουσία των φανατικών της Al-Ahly στην πλατεία Ταχρίρ του Καΐρου που πλήρωσαν αργότερα με 74 νεκρούς και πολλούς τραυματίες την «εγκληματική αδιαφορία» (δηλαδή την εκδικητικότητα) των μπάτσων στον τελικό του Πορτ Σάιντ– και οι οργανωμένες πολιτικές ομάδες έχουν να μάθουν από αυτήν ενόψει της επερχόμενης καπιταλιστικής βαρβαρότητας. Γι' αυτό και είναι αναμενόμενο το γεγονός ότι, ενώ η μια πλευρά φαίνεται απλά ότι συνέχισε να κάνει αυτό που πάντα έκανε ως ένα μείγμα soft αντάρτικου πόλης και gang of SKG, η άλλη πλευρά αναγκάστηκε εκ των πραγμάτων να λειτουργήσει διαφορετικά και κανείς δεν μπορεί να τη χρεώσει γι' αυτό.

★14

Η επιτάχυνση της βίας και η συνεχής προθυμοποίηση πολλών, φίλων ή εχθρών, κοντινών ή μακρινών κ.α. να αποτελέσουν τους φορείς της έχουν μια, θεωρητικά μη επιθυμητή, παράπλευρη συνέπεια: τη **φυσικοποίηση** της βίας και την ανάδειξή της σε *δήθεν διιστορικό* συστατικό των ανθρώπινων κοινωνιών και σχέσεων. Μόνο η ανάδειξη της **ιστορικότητας** κάθε μορφής κοινωνικής σχέσης μπορεί να αποτελέσει όπλο στα χέρια της πάλης των κάθε λογής «από κάτω» στους κάθε λογής «από πάνω».

★15

Κάνοντας στο κείμενο Le proletariat comme destructeur de travail [Το προλεταριάτο ως καταστροφέας εργασίας] τη σύγκριση μεταξύ «των κοινοτήτων εμπορευμάτων [δυνητικής εργασιακής δύναμης]», τις οποίες συνιστούν από τη μια οι συμμορίες και από την άλλη οι διάφορες «σέκτες, κλίκες [chapelles], γκρουπούσκουλα της άκρας αριστεράς των φοιτητών και της διανόησης», η γαλλική ομάδα *Négation* γράφει τον Μάιο του 1972:

> «Βιώνουν τον ίδιο τρόπο ύπαρξης: εχθρότητες, μιμητισμός, εξόντωση [του αντιπάλου], ηγετισμοί, σχίσματα κλπ και δε ζουν με αυτόν τον τρόπο παρά *διαφέροντας [ενν. από τους άλλους]…* Στη βάση του το θέμα είναι πολύ απλό: μια μεγάλη μάζα φοιτητών (οπότε και διανοούμενων) δε δουλεύουν ακόμα, και ίσως δε θα δουλέψουν ποτέ· προορίζονται να μείνουν άνεργοι… όπως προορίζονται και οι νέοι εργαζόμενοι, είναι εμπορεύματα, αν και πιο δυνητικά. Η προλεταριοποίηση αυτών των μεσαίων στρωμάτων δεν τους ενσωματώνει στους παραγωγικούς ή μη παραγωγικούς εργαζόμενους, αλλά στους μη-εργάτες, κάτι που αυξάνει τον βαθμό της προλεταριοποίησής τους, σχετικά. Γινόμενοι προλετάριοι, *γίνονται άμεσα εντελώς προλετάριοι*. Αλλά εδώ σταματά η σύγκριση και η ενοποίηση· εξαιτίας της κοινωνικής τους θέσης, κολυμπούν, αναπνέουν και βιώνουν την *πολιτική ιδεολογία*. Ενώ ο νεαρός "blouson noir" δε βιώνει *παρά* την ιδεολογία της αξίας που έχει υλοποιηθεί στο εμπόρευμα, αυτοί [οι φοιτητές] ζουν *ακόμα καθυστερημένα* την ιδεολογία της οργάνωσης της αξίας στην τυπική κυριαρχία [της εργασίας στο κεφάλαιο], την ιδεολογία της ιδεολογίας, την *πολιτική*· αυτός είναι ο χωροχρόνος, εντός του οποίου πάντα εξασκούνταν. Οι αγώνες τους τοποθετούνται στο ίδιο επίπεδο του μη εργαζόμενου προλεταριάτου (αγώνες εντός του χωροχρόνου πέρα από την παραγωγή: δρόμοι, τόποι κατανάλωσης, πανεπιστήμια κ.α.), αλλά, εξαιτίας της «πολιτικής» τους φύσης, τείνουν να αντιστρέφουν το νόημά τους, δηλαδή να υποστηρίζουν το *κεφάλαιο* και τη διαδικασία του αναπαραγωγής των κοινωνικών σχέσεων, μιλώντας τη γλώσσα *της οργάνωσης και της συνείδησης* που έρχονται απ' έξω, της «πολιτικής». Με αυτόν τον τρόπο έρχονται αντιμέτωποι με τις συμμορίες των νέων, στην προσπάθειά τους να

τους ελέγξουν ή να τους καναλιζάρουν (δες τη λεηλασία του Quartier Latin [το 1971]) συγκροτώντας *συνδικάτα εκτός παραγωγής*».

Όταν το κράτος επιδιώκει πλέον να επαναπροσδιορίσει τη σφαίρα του πολιτικού με τους δικούς του όρους, πόσο έχει νόημα να επιμένει κανείς στη διάκριση πολιτικού-κοινωνικού όπως αυτή έχει τεθεί στους κόλπους του λεγόμενου ανταγωνιστικού κινήματος; Η αλήθεια είναι πάντως πως δε γνωρίζουμε, μέχρι τώρα, κανένα δρων υποκείμενο που να θέλει να απεμπολήσει τον χαρακτηρισμό «πολιτικό» όσον αφορά την ίδια του τη δράση προς όφελος ενός αμιγώς «κοινωνικού» προσδιορισμού...

★16

Η αλληλεπίδραση μεταξύ βιωμάτων-κλικών, όσο καθημερινή και *συστημικού χαρακτήρα* κι αν υπήρξε, δε θα μπορούσε ποτέ να έχει την ισχύ για να μετασχηματίσει σε βάθος χρόνου τη σύνθεση του χώρου, καθώς και τον προσανατολισμό και τις πολιτικές επιλογές μεγάλων κομματιών του. Αντίθετα, μόνο οι αλλαγές στη δομή της σχέσης κεφάλαιο, η όξυνση της ταξικής πάλης με άλλα λόγια, είναι ικανή για κάτι τέτοιο και ιστορική απόδειξη γι' αυτό είναι οι πιο σημαντικές περίοδοι καπιταλιστικών κρίσης-αναδιάρθρωσης σε αυτόν τον τόπο (1990-1993, 1998-2000, 2006-;) χωρίς να παραγνωρίζεται η σημαντική επιρροή του λεγόμενου antiglobal κινήματος και γενικότερα η επιρροή της ταξικής πάλης σε πλανητικό επίπεδο· εδώ λοιπόν, στις κινηματικές εξάρσεις, είναι που καθίσταται περισσότερο προφανής η δομική σχέση του αναρχικού-αντιεξουσιαστικού χώρου με τη λεγόμενη «άγρια νεολαία» – δηλαδή, με ένα μειοψηφικό αλλά δυναμικό τμήμα του σύγχρονου επισφαλούς προλεταριάτου– την ίδια στιγμή όμως που ο χώρος (νομίζει ότι) βρίσκει **κοινωνικό ακροατήριο**, το οποίο (υποτίθεται ότι) υπερβαίνει τα στενά ιδεολογικά όρια των Εξαρχείων. Οι απαιτήσεις της συνύπαρξης με την «άγρια νεολαία» στον δρόμο με ό,τι αυτό συνεπάγεται πολιτικά/οργανωτικά, από τη μια· οι απαιτήσεις της «κοινωνικής απεύθυνσης» και της υπεράσπισης «δικαιωμάτων» και «κεκτημένων» από την άλλη με ό,τι αυτό συνεπάγεται πολιτικά/οργανωτικά: ιδού το περίγραμμα των πόλων της αντίφασης, η οποία αναπτύσσεται και ωριμάζει με τα χρόνια μέχρι να φτάσει να εκραγεί από τον Δεκέμβρη και μετά. Η αίσθηση παγίδευσης εντός αυτής της αντίφασης εμφανίζεται μόνο τώρα που *μπαίνουν σε όλους πραγματικά προβλήματα επιβίωσης και δεν μπορεί να κάνουν και τα δυο ταυτόχρονα.* Αυτή είναι επί της ουσίας η «εμπειρία» που προσπαθούν να περάσουν οι παλιότεροι στους νεότερους *με κάθε μέσο*, λησμονώντας ότι οι τελευταίοι κατασκευάζονται κοινωνικά για να αψηφούν κάθε νουθεσία *απ' όπου κι αν προέρχεται* και η βία τους τρέφεται ακριβώς από αυτή την αψήφηση σε ένα αδιάκοπο loop.

★17

Η τρέχουσα κρίση, ακριβώς λόγω του βάθους και της χρονικής διάρκειάς της, έχει προκαλέσει την όξυνση της αντίφασης μεταξύ «απεύθυνσης στην άγρια νεολαία» και «κοινωνικής απεύθυνσης» σε τέτοιο βαθμό ώστε **οι πόλοι της τείνουν να διαχωριστούν και να αυτονομηθούν**. Και όταν οι γέφυρες καταρρεύσουν, αυτοί που θα την πληρώσουν πολιτικά είναι *οι ενδιάμεσοι*: αυτοί που αναγνωρίζουν όψεις των δράσεών τους και στους δυο πόλους και θεωρούσαν για πολλά χρόνια ότι μπορούσαν να τις συνδυάσουν. Ιδού η πιθανή ψυχοπολιτική βάση του κρυφού ευχολόγιου «μακάρι και οι δυο πλευρές να έχουν δίκιο» πίσω από την πλειοψηφική ανοιχτή διαβεβαίωση «και οι δυο πλευρές έχουν δίκιο» όσον αφορά τα γεγονότα στη Θεσσαλονίκη· η στέγη πάνω από το κεφάλι μας να μην πέσει και για τα υπόλοιπα βλέπουμε… Αν η Γαλλία των «απολίτικων» προαστίων του 2005 μοιάζει σαν να μην υπήρξε ποτέ, οι ταραχές και μαζικές λεηλασίες στο Λονδίνο πέρυσι το καλοκαίρι έχουν ήδη καταχωρηθεί στα αζήτητα του συλλογικού ασυνειδήτου *μαζί με τις διαχωριστικές τοποθετήσεις ευυπόληπτων αγγλικών αναρχικών ομάδων*. Πολλοί νιώθουν **αόριστα** ότι τα πράγματα δε θα παραμείνουν ως έχουν ούτε για τον χώρο ούτε για κανέναν τα επόμενα χρόνια και μένουν προς το παρόν εκεί.

★18

Ο «μηδενισμός», δηλαδή η επιθυμία ολοκληρωτικής χειραφέτησης από το υπάρχον, είναι αναγκαία *στιγμή εκκίνησης* τόσο της κομμουνιστικής πρακτικής, η οποία περιλαμβάνει την καταστροφή των σύγχρονων καπιταλιστικών σχέσεων, όσο και της κομμουνιστικής θεωρίας ως συνεκτική κριτική του υπάρχοντος· η επιρροή του έργου του Στίρνερ στον Μαρξ παραμένει αδιάψευστος μάρτυρας τουλάχιστον όσον αφορά το τελευταίο. Πώς όμως είναι δυνατόν να γίνει σύγχυση μεταξύ των μειοψηφικών πρακτικών του προλεταριάτου ως **τάση** εντός ενός κινήματος με τις καθημερινές δραστηριότητες μιας

μητροπολιτικής παρέας; Μετά από όσα έχουν λάβει χώρα τα τελευταία χρόνια, δε θα ήταν αβάσιμο να υποθέσουμε ότι οι πακέτο αναφορές στον «μηδενισμό», την «αντικοινωνικότητα» και την «αναρχία» δεν αποτελούν παρά την εκ των υστέρων δικαιολόγηση της βίας, *την πρακτική ιδεολογία των χεριών που έχουν ήδη λυθεί*. Όταν η ικανοποίηση των ατομικών επιθυμιών γίνεται η παντιέρα ρόσα που πρέπει να ανεμίζει σε κάθε γωνιά της πόλης *ανεξαρτήτως συνθηκών*, τότε είναι λογικό οποιοσδήποτε και οτιδήποτε εμποδίζει την «αυτοπραγμάτωση» να κηρύσσεται εχθρός· αυτό επικαλούνται οι αντικουλτούρες κάθε είδους. Ο τρέχοντας «μηδενισμός» αποδεικνύεται, ίσως, τότε ως ένας **αντεστραμμένος εναλλακτισμός**, ως ο εκ γενετής ανικανοποίητος εναλλακτισμός που δαιμονίζεται από και δαιμονοποιεί ακριβώς τον εναλλακτισμό που βρίσκει ένα αντικείμενο ικανοποίησης. Έχοντας χαθεί από το προσκήνιο ο θεμελιώδης προσδιορισμός της ταξικής αντιπαλότητας, ο εχθρός γίνεται μεταβλητός ανάλογα με το κάθε φορά ξενέρωμα που προκαλεί. Το μεταμοντέρνας προέλευσης κολάζ θέσεων που αποτυπώνεται π.χ. στο κείμενο με τίτλο Ας πέσουνε οι μάσκες μπορεί να θεωρηθεί ως αντανάκλαση αυτής της μεταβλητής γεωμετρίας του εχθρού.

★19

Από την πολυεθνική σύνθεσή της για αιώνες μέχρι τον Μάη του 1936 και από το γήπεδο της Τούμπας μέχρι τα πανκ/ροκ συγκροτήματά της δεκαετίας του ’90, η πόλη της Θεσσαλονίκης ως γεωγραφική συμπύκνωση κοινωνικών αντιθέσεων κατείχε πάντοτε μια ιδιαιτερότητα σε σχέση με την Αθήνα, η οποία πολλές φορές εμφανιζόταν ως το οπισθοδρομικό χωριό που πασχίζει να κινηθεί στην εξελικτική διαδρομή, την οποία έχει πρώτη χαράξει η νύφη του Θερμαϊκού. Το ίδιο ισχύει φυσικά και για τον τρόπο με τον οποίο ξεδιπλώνεται η κρίση και οι αντιφάσεις της· γι’ αυτό και έχει μεγάλη σημασία πώς θα ερμηνεύσει κανείς το γεγονός ότι πουθενά αλλού, εξ’ όσων γνωρίζουμε, δεν έχουν κλαπεί τα μεταλλικά καπάκια από υπονόμους για να πουληθούν, ούτε έχουν ξηλωθεί υλικά κατασκευής από σχολεία για να πουληθούν, ούτε έχουν ληστευτεί πιτσιρικάδες με πυροβόλα όπλα κ.α. Η έφοδος του ελληνικού κεφαλαίου στα Βαλκάνια πέρασε πάνω από τα σώματα (και τα πτώματα) των πολυεθνικών προλετάριων της συμπρωτεύουσας, οι οποίοι, μετά το κύμα αποβιομηχάνισης ειδικά από τις αρχές του ’00 και μετά, μετατρέπονται σε εφεδρικό στρατό ανέργων που γρήγορα συνειδητοποιεί ότι δεν προορίζεται να αξιοποιηθεί, σύντομα τουλάχιστον, από την πλευρά του κεφαλαίου. **Η μετάβαση από τον εφεδρικό στρατό στη μάζα άχρηστων για το σύστημα προλετάριων**, από την προσδοκία ότι «κάποια στιγμή θα ξαναβρούμε δουλειά» μέχρι το άγχος ότι «κάτι πρέπει να γίνει για να βγούμε από το λούκι» παράγει εδώ και χρόνια υλικά αποτελέσματα και αποτελεί το υπόβαθρο, πάνω στο οποίο εκδηλώνεται το κίνημα σε όλες τους τις εκφάνσεις.

★20

Ο Δεκέμβρης, ως έκφραση της κρίσης αξιοποίησης του προλεταριάτου και κατ’ επέκτασης της κρίσης αναπαραγωγής της σχέσης κεφάλαιο, θεωρήθηκε λανθασμένα από πολλούς ότι *θα μπορούσε* να *συνεχιστεί ως τέτοιος* με άλλη μορφή, η οποία ανάλογα με τις πολιτικές προτιμήσεις της καθεμίας κυμαινόταν από τις λαϊκές συνελεύσεις, τα συνδικάτα βάσης, τις πορείες ενάντια στο μνημόνιο και την ένοπλη πάλη μέχρι την υπεράσπιση ανοιχτών χώρων-πάρκων, τις πλατείες, τα εγχειρήματα αυτοδιαχείρισης, την ίδρυση νέων στεκιών/καταλήψεων, ακόμα και ό,τι παραδοσιακά «αντιεξουσιαστικό» έκανε κανείς μέχρι τότε. Η αλήθεια ότι **τα κινήματα πεθαίνουν, αν δεν επεκταθούν** αγνοήθηκε, ηθελημένα ή μη, και η επίκληση-στη-συνέχεια-του-Δεκέμβρη αποτέλεσε, εν μέσω ραγδαίας εκδίπλωσης της κρίσης, το πραγματικό άλλοθι της προσαρμογής των ατομικών εξεγερσιακών αναπαραστάσεων στα τρέχοντα, πιο πεζά, πολιτικά projects. Ο δομικός ανταγωνισμός *υπό συνθήκες πληθωρισμού* μεταξύ των διαφόρων βιωμάτων-κλικών εντάθηκε, καθώς καθεμιά κρατούσε για τον εαυτό της τον ρόλο του *νόμιμου εκτελεστή της διαθήκης*.

★21

Κανένας δεν μπορεί να τοποθετηθεί *επί της ουσίας* πάνω στα γεγονότα της Θεσσαλονίκης, αν προηγουμένως δεν ξεκαθαρίσει σε τι διαφέρει η (ηθική) αυτουργία στη ληστεία με μαχαίρι π.χ. μιας πιτσιρίκας από την (ηθική) αυτουργία στην εκμετάλλευση μισθωτής εργασίας π.χ. λειτουργώντας ένα εστιατόριο.

★22

Ο Paul Amar στο κείμενό του Pour comprendre ce qu' il se passe en Egypte [Για να γίνουν κατανοητά αυτά που συμβαίνουν στην Αίγυπτο] γράφει στις 8 Φεβρουαρίου 2011:

> Σε αυτό το σημείο είναι κρίσιμο να θυμόμαστε ότι η εξέγερση [στην Αίγυπτο] δεν ξεκίνησε επειδή το θέλησαν οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι ή εθνικιστές μπίζνεσμεν. Η εξέγερση ξεκίνησε από τη βαθμιαία σύγκλιση δυο παράλληλων δυνάμεων: του κινήματος, πρόσφατα αναζωογονημένο, για τα δικαιώματα των εργαζομένων, ιδιαίτερα στις βιομηχανικές πόλεις και στα μικροσκοπικά sweatshops (εργαστήρια παραγωγής όπου οι εργαζόμενοι είναι γενικά αδήλωτοι) – και του κινήματος ενάντια στην αστυνομική βαρβαρότητα και στα βασανιστήρια, το οποίο κινητοποίησε όλες τις κοινότητες της χώρας, τα τρία τελευταία χρόνια. Τα δυο κινήματα έχουν ως χαρακτηριστικό τους τη μαζική συμμετοχή γυναικών όλων των ηλικιών και νέων και των δύο φύλων. Υπάρχουν δομικοί λόγοι γι' αυτό… Το οικονομικό τοπίο των αιγυπτιακών μικροεπιχειρήσεων με αυτόν τον τρόπο πολιτικοποιήθηκε, αναμειγνύοντας όλα τα φύλα και όλες τις κοινωνικές τάξεις, με πολύ δυναμικό τρόπο… Από τις αρχές του '90, η Αίγυπτος μείωσε στο ελάχιστο το Κράτος-Πρόνοιας και τις κοινωνικές υπηρεσίες που ήταν προσβάσιμες στην εργατική τάξη και στην κατώτερη μεσαία τάξη. Αντί για επιδοτήσεις στα τρόφιμα και για θέσεις εργασίας, παρεσχέθησαν χρέη και μικροδάνεια, που προσφέρθηκαν με τις ενθουσιώδεις ευλογίες του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας – με σκοπό να διεγείρουν το επιχειρησιακό πνεύμα και την αυτονομία. Αυτά τα δάνεια απευθύνονταν συχνότερα στις γυναίκες και στους νέους. Όπως και οι υποψήφιοι που ήταν σε οικονομικά μειονεκτική θέση, [οι νέοι και οι γυναίκες] δεν είχαν να προσφέρουν εγγυήσεις για την αποπληρωμής αυτών των δανείων, και σε περίπτωση αδυναμίας [αποπληρωμής] υπόκειντων περισσότερο στο ποινικό παρά στο αστικό δίκαιο. Αυτό σημαίνει ότι είναι το σώμα σου που χρησιμεύει ως εγγύηση. Η αιγυπτιακή αστυνομία θεωρήθηκε νομικά εξουσιοδοτημένη να σε απειλήσει αν δεν πλήρωνες τις δόσεις σου. Με αυτόν τον τρόπο η μικρο-επιχείρηση δέχτηκε την τεράστια πίεση από τη μια των εκβιασμών της αστυνομίας και από την άλλη των μονομερών χρεών. Η σεξουαλική παρενόχληση νέων και γυναικών από την πλευρά της αιγυπτιακής αστυνομίας έγινε κεντρικό στοιχείο της οικονομίας των μικρών επιχειρήσεων. Σε αυτές τις συνθήκες, η οικονομία των μικρο-επιχειρήσεων είναι ένας χώρος, μέσα από τον οποίο είναι δύσκολο να εξελιχθείς [και να ξεφύγεις]. Παρόλα αυτά, διαμόρφωσε γυναίκες και νέους έτοιμους να γίνουν πραγματικές ηρωίδες, οι οποίες [γυναίκες και νέοι] βλέπουν τους εαυτούς τους ως μια οργανωμένη δύναμη ενάντια στο αστυνομικό Κράτος… Η παρενόχληση μικρο-επιχειρήσεων, συνοδευόμενη από απαιτήσεις λαδώματος και κακοποίηση όσων αρνούνται να υποταχθούν, έχει γίνει τρέχουσα πρακτική στην Αίγυπτο.

★23

Όσο βαθύτερη και μεγαλύτερης χρονικής διάρκειας είναι η κρίση αναπαραγωγής του κεφαλαίου, τόσο περισσότερο μπορεί να ειδωθεί ως *αλλαγή του συσχετισμού μεταξύ λευκού και μαύρου κεφαλαίου*, μιας και κανένας δεν μπορεί να παραμείνει **εντελώς άνεργος** για πολύ καιρό· η διόγκωση του εργατικού υπερπληθυσμού, και η συνακόλουθη πτώση της αξίας της εργατικής δύναμης, ανοίγουν μεταξύ άλλων και ορισμένες πόρτες αξιοποίησης κεφαλαίου που μέχρι τότε έμεναν κλειστές, γιατί το ποσοστό κέρδους ήταν χαμηλό. Σε κάθε τόπο, αυτός ο συσχετισμός καταγράφεται αρκετά διαφορετικά, καθώς είναι ευαίσθητος στις ιδιαιτερότητες και στις απαιτήσεις των τοπικών μπλοκ εξουσίας ανά πόλη, χωριό ή συνοικία. Καθώς οι συλλογικές ταυτότητες διαλύονται υπό το βάρος της επιβίωσης και επικρατεί η λογική των **εγώ α.ε**, αποκαλύπτεται πόσο εύκολα οι διάφορες επαναστατικές αναφορές, οι οποίες μέχρι πρότινος ήταν συνδεδεμένες με την *καλά κρυμμένη* νόμιμη βία του «δημοκρατικού» λευκού κεφαλαίου, μπορούν να αναζητήσουν δικαίωση συντονιζόμενες με την *ανοιχτά διαφημισμένη* παράνομη βία του μαύρου κεφαλαίου. Αυτές οι δυο μορφές βίας συγκλίνουν στο σύγχρονο κράτος έκτακτης ανάγκης, το οποίο «κάνει τον πληθυσμό να αισθανθεί την πτώση της αξίας της εργατικής του δύναμης μέσω τραμπουκισμών και αστυνομικής βίας». Κανένας δεν μπορεί να εντάξει πλήρως τα γεγονότα της Θεσσαλονίκης μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της σύγχρονης ταξικής δυναμικής, αν προηγουμένως δε λάβει υπόψη του τη δυαδικότητα της σύγχρονης βίας, η αντανάκλαση της οποίας

στο εσωτερικό του, υποτίθεται πολιτικού, αναρχικού-αντιεξουσιαστικού χώρου παίρνει τη μορφή της συνύπαρξης ψηφοφόρων του σύριζα και συνεργατών της μαφίας.

★24

Όλοι και όλες παίρνουν θέση απέναντι στην ταξική πάλη, ακόμα κι όταν δεν το κάνουν. Εμείς που βλέπουμε την **αυτονομία του προλεταριάτου ως αναγκαία, αλλά όχι ικανή, συνθήκη** των αγώνων που θα οδηγήσουν στην αταξική κοινωνία· που βλέπουμε τα κοσμοϊστορικά γεγονότα που συμβαίνουν γύρω μας τα τελευταία χρόνια όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και στο εξωτερικό· που διαπιστώνουμε την αδυναμία του προλεταριάτου να εκφραστεί ως φορέας ιδιαίτερων συμφερόντων και απελευθερωτικού προτάγματος όχι σε επίπεδο μεμονωμένων επιχειρήσεων, αλλά *σε επίπεδο κοινωνίας*· που βλέπουμε τα συμφέροντά του να υπάγονται στις δημοκρατικές ψευδαισθήσεις της μεσαίας τάξης και στα συμφέροντα των συγκρουσιακών μικροαστικών στρωμάτων, τα οποία συρρικνώνονται και καταρρέουν· που βλέπουμε στην πράξη την εξαθλίωση στην οποία οδηγείται το πολυεθνικό προλεταριάτο *και* γιατί μπάτσοι και ναζί είναι το ίδιο μαγαζί· που συμφωνούμε σε πολύ μεγάλο βαθμό με τα συμπεράσματα της έκδοσης Ένας είναι ο εχθρός…του 2007 *και με τις πολιτικές συνέπειές τους*· που αντιλαμβανόμαστε ότι πρώτα το ίδιο το κίνημα των πλατειών και των λαϊκών συνελεύσεων άσκησε κριτική σε ό,τι μέχρι τώρα αποκαλείτο «τοπική δράση» ή «δράση στις γειτονιές» συμπεριλαμβανομένης και της δράσης των τοπικών στεκιών/καταλήψεων· που πιστεύουμε ότι η ταξική πάλη και οι αναγκαιότητές της δεν πρέπει να μπαίνουν στην άκρη «επειδή έχουμε πόλεμο», είτε στο εσωτερικό μας είτε με τους «έξω», ΑΝΑΡΩΤΙΟΜΑΣΤΕ: Μπορεί ο ένας πόλος να μετασχηματιστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να υιοθετήσει τις χρήσιμες λειτουργίες του άλλου; Αυτό, εκτιμούμε, ότι είναι μια δουλειά που μόνο όσοι νιώθουν ενδιάμεσοι μπορούν να την ξεκινήσουν.

Α.
Αύγουστος-Σεπτέμβρης 2012

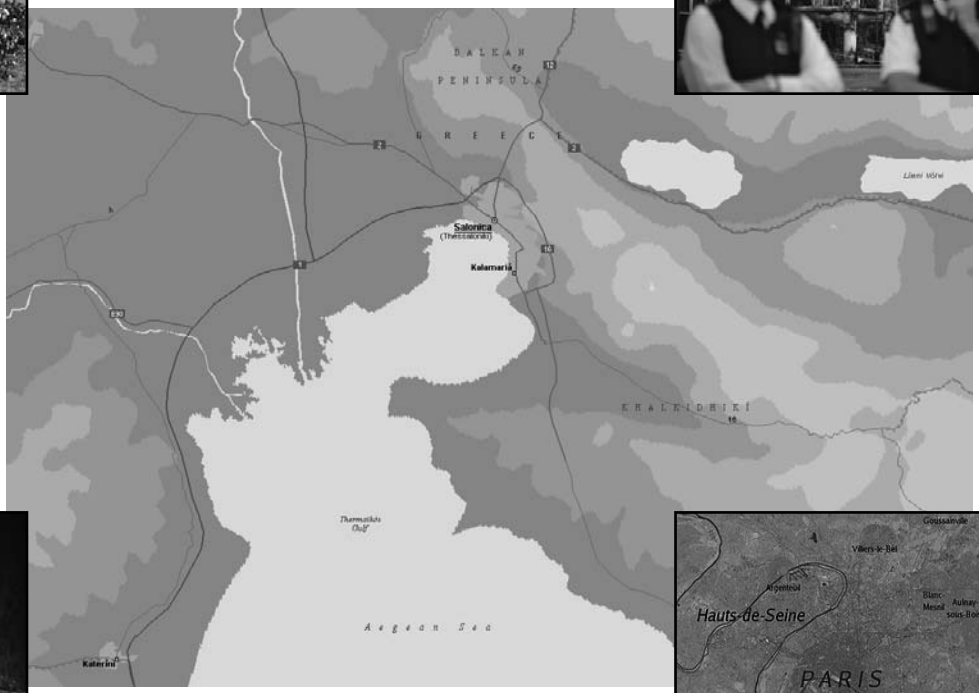

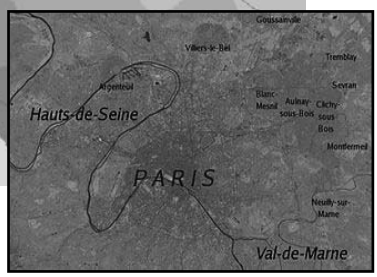

Πώς έγινε λοιπόν και ρίχτηκε η ιδέα να επιτραπεί στην ενωμένη τοπική βουλή, στον εκπρόσωπο της παλιάς κοινωνίας, να υπαγορεύει νόμους στη νέα κοινωνία που αντλούσε το δίκαιό της από την επανάσταση; Υποτίθεται για να διασωθεί η νομική βάση. Αλλά, κύριοι, τι καταλαβαίνετε κάτω από τη διάσωση της νομικής βάσης; Τη διάσωση νόμων, που ανήκουν σε μια παρωχημένη κοινωνική εποχή... Η κοινωνία δε στηρίζεται πάνω στο νόμο. Αυτό είναι μια νομική φαντασίωση. Μάλλον ο νόμος πρέπει να στηρίζεται πάνω στην κοινωνία, θα πρέπει να είναι η έκφραση των συμφερόντων της κοινωνίας και των αναγκών που εκπορεύονται από τον εκάστοτε υλικό τρόπο παραγωγής, ενάντια στην αυθαιρεσία του μεμονωμένου ατόμου... [Οι παλιοί νόμοι] ξεπήδησαν από αυτές τις παλιές καταστάσεις, θα πρέπει να εξαφανιστούν μαζί μ' αυτές. Διαφοροποιούνται αναγκαία με τις σχέσεις της ζωής που αλλάζουν. Η διάσωση των παλιών νόμων ενάντια στις νέες ανάγκες και απαιτήσεις της κοινωνικής εξέλιξης δεν είναι στη βάση της τίποτε άλλο παρά η υποκριτική διάσωση παράκαιρων επί μέρους συμφερόντων ενάντια στο επίκαιρο συνολικό συμφέρον. Αυτή η διάσωση της νομικής βάσης θέλει να διατρανώσει παρόμοια επί μέρους συμφέροντα ως κυρίαρχα, ενώ δεν κυριαρχούν πια. Θέλει να φορτώσει πάνω στην κοινωνία νόμους, που είναι καταδικασμένοι από τις συνθήκες ζωής αυτής της κοινωνίας, από τον τρόπο εργασίας, την κυκλοφορία, την υλική της παραγωγή... Κάθε στιγμή λοιπόν έρχεται σε αντίθεση με τις υπάρχουσες ανάγκες, εμποδίζει την κυκλοφορία, τη βιομηχανία, προετοιμάζει κοινωνικές κρίσεις που εκρήγνυνται σε πολιτικές επαναστάσεις.

Από λόγο του Μαρξ σε δικαστήριο που δημοσιεύθηκε στη Neue Reinische Zeitung, 25.2.1849